

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

**IDENTITĀTES MEKLĒJUMI ABES KĒBĒ DARBOS
„SIEVIETE SMILTĪS” UN „SVEŠĀ SEJA”**

BAKALaura DARBS

Autore: **Lelde Valdēna**

Stud.apl.nr.: lv11065

Darba vadītāja: doc. Agita Baltgalve

RĪGA 2014

SATURS

Ievads	2
1. Abes Kōbō biogrāfija un daiļrade	5
1.1. Abes Kōbō nozīmīgākie biogrāfiskie dati	6
1.2. Nozīmīgākie darbi un būtiskākās Abes Kōbō daiļrades iezīmes.....	13
1.2.1. Romāna „Sieviete smiltīs” satura iezīmes.....	21
1.2.2. Romāna „Svešā seja” satura iezīmes.....	23
1.3. Filozofija un eksistenciālisms Abes Kōbō daiļradē.....	25
2. Identitātes jēdziens un loma Abes Kōbō daiļradē	31
2.1. Abe Kōbō un viņa varoņu japāniskā identitāte.....	32
2.2. Sociālā un individuālā identitāte Abes Kōbō romānos.....	37
3. Romāna „Sieviete smiltīs” galvenā varoņa identitāte	43
3.1. Ņiki Džjunpeja identitātes krīze	44
3.2. Ņiki jaunā identitāte.....	49
4. Romāna „Svešā seja” galvenā varoņa identitāte	52
4.1. Maskas un to loma identitātes veidošanās procesā.....	53
4.2. Okujamas identitāte un attiecības ar masku.....	55
Nobeigums	60
Izmantotā literatūra un avoti.....	62
Pielikums. Romāna „Sieviete smiltīs” fragmentu tulkojums un komentāri.....	65

Ievads

Bakalaura darba nosaukums ir „Identitātes meklējumi Abes Kōbō darbos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”.” Šī tēma tika izvēlēta, tāpēc ka jautājums par identitāti un tās meklējumiem Japānā ir aktuāls arī mūsdienās, jo katrs indivīds atsevišķi un visa sabiedrība kopumā ir iesaistīta nemitīgos identitātes meklējumu procesos. Šie meklējumi ikvienam indivīdam liek apzināties to, kas viņš ir un kādas ir viņa attiecības ar apkārtējo pasauli.

Bakalaura darbā tika izvēlēts tieši šis autors un viņa romāni „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, jo Abe ir ļoti neordināra personība pēckara Japānas literatūrā, kurš mainījis ierastos priekšstatus par japāņu literatūras savdabīgumu un ieviesis tajā tendences no pasaules literatūras. Tas romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” ļāvis uz japānisko identitātes izpratni palūkoties no cita skatu punkta. Minētie darbi tika izvēlēti, jo tajos autors apraksta cilvēkus, kas atsvešinājušies no sabiedrības un cieš no identitātes zuduma.

Šajos romānos var saskatīt Japānas kultūras iezīmju un rietumu uzskatu sajaukumu, kā rezultātā radies interesants un tikai Abem raksturīgs pasaules skatījums, vērtību sistēma un identitātes jēdziena interpretācija. Autors aprakstījis Ņiki Džunpeja un inženiera Okujamas identitātes veidošanās procesu ekstremālās un pat absurdās situācijās, sīki pievērsies varoņu garīgajam portretējumam un pārdzīvojumiem, tādējādi ļaujot lasītājam labāk izprast to, cik lielā mērā indivīda identitātes meklējumus iespaido gan viņa attieksme pret sevi un situāciju, kurā viņš atrodas, gan viņa attiecības ar apkārtējiem.

Darba mērķi: izpētīt, kā izpaužas galveno varoņu identitātes meklējumi un cik lielā mērā romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” atklājas paša autora meklējumi, kā tie sasaucas ar viņa biogrāfiju. Bakalaura darba autore centīsies pierādīt, ka Abes darbos identitātes izpratne ir līdzīga tai, kā šo jēdzienu izprot Rietumu kultūrā, nevis tai izpratnei, kas veidojusies Japānas tradicionālās kultūras un uzskatu sistēmā. Tāpēc autore centīsies noskaidrot to, cik lielā mērā autora identitātes jēdziena izpratni un viņa romānu varoņu identitātes meklējumus ir iespaidojusi rietumnieciskā pasaules uztvere un eksistenciālisma filozofija, un kā tā mijiedarbojas ar Japānas sabiedrības uzskatiem. Lai varētu realizēt izvirzītos mērķus, tiks sīkāk apskatīta identitātes jēdziena izpratne, aplūkoti identitātes teorētiskie koncepti, kas sniedz darbā veiktā pētījuma teorētisko ietvaru, kā arī sīkāk apskatīta indivīda un sociālā identitāte.

Bakalaura darbs sastāv no četrām nodaļām un vairākām apakšnodaļām, katrā no tām pētīts kāds no aspektiem, kas ietekmējis Abes Kōbō un romānu „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”

galveno varoņu identitātes meklējumu procesu, kā arī sīkāk paskaidrots, kā un kāpēc tie ietekmējuši Abes identitātes jēdziena izpratni un abu galveno varoņu identitātes meklējumus.

Pirmajā nodaļā ir sniegts ieskats autora biogrāfijā, paskaidrots, kā viņa daiļradi un identitātes meklējumus ir iespaidojusi apkārtējā vide un vēsturiskie notikumi, kā šie iesapaidi atklājas abos apskatītajos romānos. Šajā nodaļā autore ir centusies pierādīt, ka Abes daiļrade ir cieši saistīta ar viņa biogrāfiju, tāpēc, lai varētu izprast romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” paustās idejas un varoņu identitātes meklējumus, pievērsusi uzmanību tiem biogrāfijas datiem, kas iespaidojuši autora pasaules skatījumu. Šajā nodaļā uzmanība pievērsta arī tiem darbiem, kuros apskatītās tēmas ir saistītas ar romāniem „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, jo vispusīga Abes daiļrades izpēte ļauj labāk izprast autora uzskatus par identitātes veidošanās procesu, palīdz labāk izprast Ņiki un Okujamas identitātes meklējumu procesu, pamatot biogrāfijas un daiļrades ciešo saikni. Šajā nodaļā darba autore centīsies pierādīt to, ka, lai gan romānu darbība risinās Japānā un līdz ar to apskata norises Japānas sabiedrībā, tajos atklājas eksistenciālisma idejas un uzskati, kas raksturīgi rietumnieciskajam pasaules skatījumam, nevis atbilst tradicionālajai japāņu dzīves uztverei. Šajā nodaļā apskatītas arī romānu „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” būtiskākās satura iezīmes, jo tas ļauj labāk atklāt apstākļus, kas likuši viņiem pārvērtēt līdzšinējo dzīves pieredzi un spieduši pievērsties identitātes meklējumiem.

Otrajā nodaļā tiks apskatīti identitātes jēdziena teorētiskie koncepti, to izpratne un saistība ar Abes romāniem „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”. Autore pētīs, kā Abe Kōbō apskatījis jautājumu par piederību noteiktai vietai un nācijai, kā tas ietekmējis abu apskatīto romānu varoņu identitātes meklējumus. Šajā nodaļā tiks apskatīts, kāda ir japāniskās identitātes nozīme Ņiki un Okujamas pasaules uzskata veidošanā. Bakalaura darba autore centusies pierādīt, ka Abes un viņa varoņu identitātes izpratne atšķiras no Japānas sabiedrības skatījuma, tomēr nav pilnīgi nošķirta no tā. Tāpat tiek apskatīts, kā Abes darbos aprakstīts jautājums par izvēles brīvību, kas notiek tad, kad cilvēkiem tiek dota brīvība pašiem veidot nozīmes kodiem un simboliem, kuri veido viņu pasaules uztveri, un tādējādi iesaistīties individuālās identitātes veidošanās procesā. Tiks pētīts, kā autors un viņa varoņi, izmantojot šo brīvību, ir izveidojuši sev identitāti un kādu nozīmi tai piešķirūši.

Trešajā nodaļā apskatīta Ņiki Dzjunpeja identitātes krīze un jaunas identitātes veidošanās process. Šajā nodaļā parādīts, līdz kādam absurdam var nonākt, ja līdz galējībai tiek attīstīta ideja, ka cilvēkam pilnībā ir jākalpo sabiedrībai, jo tad cilvēka dzīvība kļūst bezvērtīga, bet identitātes meklējumi pilnībā zaudē jēgu. Tiek atklāts, kā galvenais varonis, nonācis ekstremālos apstākļos un saskāries ar absurdu situāciju, skaudri apzinās morālo vērtību

trūkumu, kas noved pie identitātes krīzes. Tomēr, pārvarējis identitātes krīzi, kļūst par personību un no gūstekņa pārvēršas par pilntiesīgu sabiedrības locekli, bet viņa sagūstītāji kļūst par viņa sabiedrotajiem. Šajā nodaļā tiek parādīta identitātes meklējumu būtība, jo autors ar Ņiki piemēru parādījis, kā cilvēks, kas atsvešinājies no sabiedrības, mainot savu attieksmi pret notiekošo un uzņemoties atbildību par savu rīcību, spēj veiksmīgi iesaistīties savas identitātes veidošanas procesā un atjaunot saikni ar apkārtējiem. Cīņa ar smiltīm ir cīņa ar nomācošo ikdienu, kas sagrauj cilvēku, un tā neļauj iesaistīties identitātes meklējumu procesā, ja viņš nemitīgi necīnās pats ar sevi un apkārtējiem apstākļiem.

Ceturtajā nodaļā tiek pētīta inženiera Okujamas identitātes un maskas mijiedarbība, tiek paskaidrots, kāda ir maskas loma viņa identitātes veidošanās procesā. Šajā nodaļā parādīts, kā cilvēks, kas nespēj sevi pieņemt, izveido masku, jo nevēlas iesaistīties savas identitātes meklējumu procesā, kā arī negrib vai nespēj uzņemties atbildību par savu rīcību un no tās izrietošās sekas. Ja romāna „Sieviete smiltīs” galvenais varonis izvēlas cīnīties un aktīvi iesaistās identitātes meklējumu procesā, tad romāna „Svešā seja” galvenais varonis Okujama izvēlas padoties, ļauj vaļu dziņām, kas nav savienojamas ar sabiedrībā valdošajiem morāles un ētikas principiem, tāpēc pilnībā zaudē savu identitāti. Identitātes pārtapšanas procesā viņš ar masku aizklāj ne tikai savu seju, bet arī sirdsapziņu, tāpēc viņa rīcība iziet ārpus labā un ļaunā robežām.

Bakalaura darba kopējais apjoms ir 60 lapaspuses, pētījums par Abes Kōbō biogrāfiju un daiļradi galvenokārt ir balstīts uz D. Kīna darbu „Pieci modernie Japānas novelisti” un Timotija Īla disertāciju, jo šajos darbos ietvertā informācija sasaucas ar bakalaura darba mērķiem. Kā avoti tika izmantoti Abes Kōbō romānu tulkojumi latviešu un krievu valodā, bet jautājumos, kas saistīti ar identitātes jēdziena teorētisko izpratni, pētījums balstīts uz valsts pētījumu programmas „Nacionālā identitāte” ietvaros tapušo projektu „Nacionālā identitāte un komunikācija”.

Pielikumā pievienoti romāna „Sieviete smiltīs” tulkojuma fragmenti, kas izmantoti, veicot pētījumu. Lai parādītu, kā atšķiras Irmas Bērzkalnes tulkojums no krievu valodas un bakalaura darba autores tulkojums no oriģinālvalodas, pielikumā pievienots teksts oriģinālvalodā un abi tulkojumi.

Darbā japāņu tautības personu vārdi ir norādīti atbilstoši tam, kā tas ir oriģinālvalodā – vispirms uzvārds un tad vārds, pārējie – vārds un uzvārds. Japāņu valodas vārdiem, kas tulkoti latviešu valodā, iekavās norādīta transkripcija latviešu valodā un hieroglifs, ar ko šis vārds tiek apzīmēts japāņu valodā.

1. Abes Kōbō biogrāfija un daiļrade

Jautājums par identitāti ir nozīmīgs ne tikai Abem Kōbō (*Abe Kōbō*, 安部公房), bet ikvienam indivīdam atsevišķi un visai sabiedrībai kopumā. Šis jautājums šķiet komplicēts, jo atbildes uz to ir jāmeklē gan sociālajās zinātnēs, gan kultūrā, gan filozofijā, kā arī tas prasa apzināt vēsturiskos un aktuālos notikumus un izvērtēt to ietekmi. Tieši šī jautājuma sarežģītība padara to par tik interesantu izpētes objektu, un Abes Kōbō darbos var atrast daudz materiālu, kas saistīti ar identitāti un tās meklējumiem, gan attiecībā uz pašu autoru un viņa biogrāfiju, gan arī viņa romānos „Sieviete smiltīs” (*Suna no onna*, 砂の女)¹ un „Svešā seja” (*Tanin no kao*, 他人の顔)² aprakstītajiem varoņiem.

Lai izprastu Abes daiļradi, ir būtiski zināt biogrāfiju, jo daudzos viņa darbos var saskatīt atsauces uz reāliem notikumiem viņa dzīvē. Gan autora biogrāfijā, gan darbos var saskatīt norādes uz to, cik būtiski Abem Kōbō ir bijuši identitātes meklējumi, jo gan viņa paša, gan romānu varoņu dzīvē ir bijuši notikumi, kas noveduši pie identitātes krīzes. Tas veicinājis uzsākt meklējumus, lai rastu atbildes uz jautājumu par to, kas un kādi viņi patiesībā ir, kā var definēt un izprast viņu identitāti.

Jamanouči Hisaaki (山之内ひさあき) norāda, ka ne velti Abe Kōbō tiek salīdzināts ar Ōe Kenzaburō (大江健三郎), kurš 1994. gadā saņēma Nobela prēmiju literatūrā. Abe un Ōe tiek uzskatīti par nozīmīgiem japāņu rakstniekiem, kuru darbu tēmu izvēlei un jauninājumiem literārajās metodēs ir būtiska loma tajā, lai izprastu moderno Japānu. Šie abi rakstnieki, pateicoties tēmu izvēlei darbos un jauninājumiem literārajās metodēs, ir radījuši nozīmīgus darbus, kas ļauj izprast moderno Japānu. Abi interesējās par vīrieša un sievietes vientulību, kas atsvešinājušies no mūsdienu modernās sabiedrības un cieš no identitātes zuduma. Viņu radītos darbus vieno ne tikai tematiskās līdzības, bet arī apzināta izvairīšanās no pirmskara Japānas literatūrai raksturīgām iezīmēm. Viņu darbos nav saskatāmas tādas „Es” romāniem (*vatakusi sjōsecu*, *sisjōsecu*, 私小説)³ raksturīgās iezīmes kā sentimentalitāte un pašnožēla. Viņu prozas stils atšķiras no tradicionālās Japānas literatūras. Abem raksturīgs objektīvs, loģisks un skaidrs stils, viņa literārā pasaule līdzinās tai, kādu to veidojis Kafka (*Franz Kafka*) un citi Eiropas rakstnieki, kas pārstāv moderno literatūras žanru.⁴

¹ „The Woman in the Dunes” (*Suna no onna*)

² „The Face of Another” (*Tanin no kao*)

³ „Es” romāns – Japānas daiļliteratūras žanrs, kas radies 20.gs divdesmitajos gados. Tajā autentiski tiek aprakstīta paša autora dzīve un pieredze. Sīkāk par šo tēmu skat. – Jolly, M. ed. *Encyclopedia of Life Writing: Autobiographical and Biographical Forms*. Chicago, London: Routledge, 2001.pp.453.

⁴ Beasley, W.G. ed. *Modern Japan: Aspects of History, Literature, and Society*. California: University of California Press, 1977.pp.166. – 167.

1.1. Abes Kōbō nozīmīgākie biogrāfijas dati

Abe ir dzimis Tokijā (Tōkjō, 東京) 1924.gada 7.martā, laikā, kad viņa tēvs – medicīnas doktors un profesors Mandžūrijas Medicīnas Universitātē (*Mansjū ika daigaku*, 滿州医科大学), Tokijā veica pētījumus. Ģimene pārcēlās uz Šenjanu (Mukdeni) Ķīnā nākošajā gadā pēc viņa piedzimšanas, un tur Abe pavadīja savu bērnību, kā arī apmeklēja skolas, kas bija paredzētas japāņu skolniekiem. Kaut gan šādas skolas bija izveidotas japāņu okupācijas rezultātā un simbolizēja japāņu vēlmi šeit palikt uz visiem laikiem, tomēr oficiālā nostāja, ko mācīja skolēniem, bija tāda, ka japāņi nav pārāki pār pārējiem iedzīvotājiem un japāņiem, ķīniešiem, mandžūriem, mongoļiem un krieviem jādzīvo vienlīdzībā un harmonijā, kaut patiesībā tā nenotika.⁵

Līdz ar to Abe jau bērnībā pārliecinās, ka oficiālais viedoklis, kas tiek pausts kā vēlamais, nesaskan ar reālo situāciju. Arī Dž. T. Rimerā (*J.T. Rimer*) un Van C. Gessela (*Van C. Gessel*) sastādītajā Japānas modernās literatūras antoloģijā norādīts, ka uz norisēm Japānā Abe skatījās no malas, jo nejutās pilnībā piederīgs Japānas sabiedrībai, tieši tādēļ, ka bija izaudzis Mandžūrijā (*Mansjū*, 滿州).⁶ Timotijs Īls (*Timothy Iles*) arī norāda, ka tas, ka Abe ir uzaudzis Mandžūrijā, atšķirīgā kultūras vidē un ģeogrāfiskajos apstākļos, ir būtiski ietekmējis viņa literāro darbību. Jo tieši atsvešinātības sajūta ir likusi Abem ieskatīties savā dziļākajā būtībā. Un viņa darbos nozīmīgākā tēma ir tāda indivīda identitātes zudums, kurš ir spiests iekļauties sabiedrībā.⁷

Literatūras kritiķis V. S. Grivins (*Гривнин, В.С.*), kurš no japāņu valodas uz krievu valodu ir tulkojis Abes romānus „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, arī norādījis, ka, iespējams, tieši pateicoties bērnības iespaidiem, Abes skatījums uz dažādiem procesiem sabiedrībā, kultūrā un politikā atšķirās no citiem tā laika Japānas literātiem. Tieši Mandžūrijā, dzīvojot citā kultūras vidē, paplašinājās Abes redzesloks, tā bija iespēja citādāk paskatīties uz apkārt notiekošo, ieraudzīt daudzko tādu, ko viņam nebūtu izdevies saskatīt, ja viņš būtu atradies japāņiem ierastajā vidē. Abem izteikti japāniskā vide kļuva par realitāti tikai pēc atgriešanās dzimtenē, kad jau bija izveidojušies pamati, uz kuriem balstīties personības un identitātes veidošanās

⁵ Keene, D. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003.pp.65. – 84.

⁶ Rimer, J.T., Gessel, C. Van. *The Columbia Anthology of Modern Japanese Literature: Volume 2: From 1945 to the Present*. New York: Columbia University Press, 2007.pp.11.

⁷ Iles, T. *Towards a New Community: Abe Kōbō: an Exploration of his Prose, Drama and Theatre*. A Dissertation for Degree of Ph. D. Graduate Department of East Asian Studies University of Toronto: 1997. pp.17. – 19.

procesā. Arī pasaules literatūras pārzināšanai bija būtiska nozīme gan viņa pasaules uzskata veidošanā, gan literāro darbu tapšanas procesā.⁸

Pēc 2. Pasaules kara Japānā lielos apjomos tika tulkota Rietumu literatūra, lai atgūtu to, kas bija palaists garām drūmajos kara gados. Literatūrā, salīdzinājumā ar militāro jomu, cenzūra bija maiga, un, domas brīvības iedvesmoti, rakstnieki un publicisti, kas pauda dažādus uzskatus, izdegušajās Tokijas drupās vēlējās radīt ko jaunu, tāpat kā viņi to darīja pēc lielās zemestrīces 1923.gadā.⁹ Tas bija grūts laiks, jo visā pasaulē bija notikušas lielas pārmaiņas, un daudzi Japānas iedzīvotāji, tai skaitā arī Abe, saskārās ar tradicionālo vērtību sabrukumu un japāniskās identitātes krīzi, kā arī izjuta nepieciešamību apzināt vērtības, uz ko varētu balstīt savas personiskās identitātes meklējumus. Tas bija viens no iemesliem Abes lielajai interesei par Rietumu literatūru un tajā paustajām idejām.

Iespējams, ka Abe interesi par zinātņi ir mantojis no tēva, ja tā, tad, iespējams, ka interesi par literatūru viņš ir mantojis no mātes, kas bija tam laikam neraksturīgi izglītota sieviete un mācīja Japānas klasisko literatūru un bija pat publicējusi savu romānu. Mukdenas māja bija pilna ar grāmatām, un Abe bija negausīgs lasītājs, kurš īpaši interesējās par ārzemju literatūras tulkojumiem.¹⁰ Abe pameta Mandžūriju 1940.gadā, kad viņam bija sešpadsmit gadi, lai studētu Seidžo koledžā (*Seidzjō gakuen čjūgakkō kōtōgakkō*, 成城学園中学校高等学校) Tokijā, tur viņš tik ļoti visus pārsteidza ar savām matemātikas zināšanām, ka vēl ilgi pēc skolas beigšanas klases biedri viņu atcerējās kā matemātikas ģēniju.¹¹

1943.gadā Abe, kas tajā laikā bija sasniedzis deviņpadsmit gadu vecumu, iestājās Tokijas Universitātes Medicīnas skolā (*Tōkjō ika daigaku*, 東京医科大学), tas ļāva uz laiku izvairīties no militārā dienesta. Vēlāk, ar drauga palīdzību, viņš ieguva viltotu medicīnisko izziņu, kas apstiprināja, ka viņam ir tuberkuloze, un līdz ar to viņš tika atzīts par nederīgu militārajam dienestam. 1944.gadā viņš atgriezās Mukdenā, kur palīdzēja tēvam viņa medicīnas praksē. Kad 1945.gada augustā, tieši pirms kara beigām, tīfa epidēmija pārņēma Mandžūriju, viņa tēvs saslima un nomira.¹²

Ņemot vērā to, kādu vilšanos Abe piedzīvoja līdz ar Japānas impērijas sakāvi, nav pārsteigums, ka, atgriežoties Japānā, ko tajā laikā bija okupējusi ASV, viņš pauž radikālus

⁸ Кобо Абэ. Гривнин, В. С. пер. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт Петербург : Симпозиум, 1998.6.с.

⁹ Hibbet, H. ed. Contemporary Japanese Literature : an Anthology of Fiction, Film, and Other Writing since 1945. Boston : Cheng&Tsui Company, Inc. 2005.pp.xx.

¹⁰ Keene, D. Five Modern Japanese Novelists. New York: Columbia University Press, 2003.pp.69. – 70.

¹¹ Ibid.pp.69

¹² Ibid.pp.72. – 73.

uzskatus par imperiālisma vēsturi un koloniālismu, kaut pats bija daļa no tā.¹³ Dažādās pretrunas starp vēlamo un reālo situāciju viņš apzinās skaidrāk, jo spēj uz norisēm Japānā paskatīties kā vērotājs no malas.

Tāpēc svarīgs pagrieziena punkts Abes dzīvē un personības identitātes veidošanās procesā bija 1946.gads, kad viņš ieradās savā dzimtenē Japānā, lai gan viņš neizjuta diez cik lielas dzimtenes mīlestības jūtas. Pēc atgriešanās no Mandžūrijas, kas pēc Japānas kapitulācijas 1945.gadā atkal tika pievienota Ķīnai¹⁴, Abe dzīvoja lielā nabadzībā.¹⁵

Kādu laiku Abe Kōbō bija apmeties jakudzas (*jakudza*, ヤクザ) mafijas bosa mājā, kurš jauno vīrieti no Mandžūrijas vēlējās padarīt par savu pēcteci un galveno mantinieku, pievēršot savam dzīves veidam. Tomēr runājot par šo notikumu, D. Kīns norāda, ka tas varētu būt kārtējais Abes radītais mīts jeb reālo faktu izpušķojums. Vēlāk viņš dzīvoja pajumtē, kas bija izveidota no koku gabaliem un citām kara drupu atliekām, ka bija atrodamas bombardēto māju tuvumā. Pat fotogrāfijas, ko viņš uzņēma šajā laikā un kas liecina par viņa dzīves veidu tajā laikā, vedina domāt, ka viņam bieži vien nebija, ko ēst. Arī Abe pats ir stāstījis, ka reiz viņam nebija pietiekoši daudz naudas, lai nopirktu jaunas brilles pēc tam, kad iepriekšējās bija saplīsušas. Dodoties uz kinoteātri skatīties filmas, viņš ņēma līdzi lielākos briļļu lēcu gabalus un turēja tos priekšā acīm, lai varētu saskatīt to, kas notika uz ekrāna.¹⁶

Iespējams, ka sadzīves grūtības bija galvenais iemesls viņa viduvējamam sniegunam Tokijas Universitātes Medicīnas skolā, ko viņš pabeidza 1948.gadā, bet diploms tika piešķirts ar noteikumu, ka viņš medicīnas nozarē nekad nepraktizēs, tāpēc tas nedeva iespēju pelnīt tik nepieciešamo iztiku.¹⁷

Dzīve trūkumā ir iespaidojusi ne tikai viņa personību un identitātes veidošanās procesu, bet arī likusi izvertēt to, kas ikvienam indivīdam ir būtiskākās vērtības, kas viņa dzīvē ir svarīgākais – finansiāls nodrošinājums un ērtības vai garīgi meklējumi un morālas vērtības. Abe ar savu personisko piemēru ir pierādījis, ka ne jau materiālā labklājība ir tā, kas nosaka indivīda personisko vērtību, un tā nav noteicošā identitātes meklējumu procesā, tomēr var būtiski ietekmēt tā gaitu.

¹³ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comperative Perspective : A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994. pp.460.

¹⁴ Sīkāk par šo periodu un Mandžūrijas vēsturi skat. Tamanoi Mariko Asano. *Memory Maps: The State and Manchuria in Postwar Japan*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2009.

¹⁵ Keene, D. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.65. – 84.

¹⁶ *Ibid.* pp.65. – 84.

¹⁷ *Ibid.* pp.73. – 74.

Pēc atgriešanās Japānā Abe pievērsās literatūrai, un, iespējams, ka tieši trūcīgie dzīves apstākļi pamudināja viņu pievērsties avangardam. Viņa pirmais mēģinājums izpausties literāri bija 1947.gadā, kad viņš pats par saviem līdzekļiem publicēja pamfletu¹⁸ „Nezināma autora poēmu kolekcija” (*Mumei sisjū*, 無名詩集)¹⁹, tajā pašā gadā viņš arī aptprecējās un viņi abi kopā ar sievu šīs brošūras aizveda uz Hokkaido (*Hokkaidō*, 北海道), kur dzīvoja viņu radnieki. Tomēr, par spīti cerībām nopelnīt, izdevās pārdot tikai vienu kopiju, jo poēmas, kas tapušas Rilkes (*Rainer Maria Rilke*) iespaidā, ko viņš bija lasījis tulkojumā, nav viegli saprast.²⁰

Abe kā vispusīga personība darbojās vairākās jomās, kas saistītas ar māksliniecisko izpausmi, tomēr viņš ir atzinis, ka vienlaicīgi rakstīt prozu, darboties kā dramaturgam un būt arī radio un televīzijas lugu un filmu scenāriju autoram nav viegli, bet tas ļauj dziļāk izprast mākslas dabu. Abe ir teicis, ka viņa romāni, arī pēdējie, līdzinās dramaturģijas darbiem, jo rakstnieka uzdevums ir iedarboties uz jūtām, aizskart cilvēka jūtu pasauli, izsaukt dvēseles reakciju un tikai pēc tam satraukt prātu. Un tieši tādus darbus viņš ir centies radīt.²¹ Tas liecina par viņa, kā radošas personības, galveno darbības jēgu. Un tieši tas, ka viņš darbojies vispusīgi, nevis tikai kā literāts, ļāvis viņam labāk izprast ne tikai mākslas, bet arī cilvēka dabu un savas identitātes meklējumos pietuvoties indivīda iekšējās būtības izpratnei, jo viņam bija izdevies apskatīt tās dažādos izpausmes veidus. Tomēr viņa agrīno darbu tapšanu iespaidojis tas, ka pēckara gados nebija zināms, vai Abe spēs nopelnīt iztiku ar savu literāro darbību. Viņš bija spiests rakstīt gan stāstus bērniem, gan radio drāmas, gan dažādus citus darbus, ar ko varēja nopelnīt naudu. Vēlākajos gados, kad viņš jau bija sasniedzis atpazīstama rakstnieka statusu, viņš pilnībā atteicās rakstīt gadījuma rakstura darbus, iespējams, tieši jaunībā iegūtās negatīvās pieredzes dēļ.²²

Tieši spēja būt neatkarīgam un radīt darbus nevis pēc pieprasījuma, bet tāpēc, ka meklēt un paust savus uzskatus un nostāju viņu rosinājusi iekšēja nepieciešamība, ir padarījusi šo rakstnieku par vienu no spilgtākajiem eksistenciālisma pārstāvjiem Japānas literatūrā, jo viņam nebija jāpauž uzskati, kas bija populāri lielākajai daļai sabiedrības tajā laikā. Līdz ar to viņš varēja nodoties tādu vērtību meklējumiem, kas šķita būtiskas viņam pašam, jo viņš kā

¹⁸ Pamflets – atmaskojošs, parasti satīrīks, sacerējums (piemēram, par kādu aktuālu sabiedrisku vai politisku parādību). Spektors, A. Latviešu literārās valodas vārdnīca. Rīga: Zinātne, 1972.–1996.
<http://www.tezaurs.lv/lvv/>

¹⁹ „Collection of Anonymous Poems” (*Mumei shishū*)

²⁰ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.74.

²¹ Кобо Абэ. Гривнин, В. С. пер. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт Петербург : Симпозиум, 1998. 6.с.

²² Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003.pp.76.

atpazīstams rakstnieks spēja sevi pietiekoši finansiāli nodrošināt un vairs nebija spiests dzīvot tādā trūkumā kā jaunības dienās, tomēr pagātnes notikumi bija atstājuši būtisku iespaidu viņa personības veidošanās un darbu tapšanas procesā. Tas atspoguļojas arī viņa romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”.

Reiz kritiķis Honda Sjūgo (本多秋五) Abem uzdeva jautājumu, kāpēc viņš sarakstījis tieši tādus darbus, un Abe atbildēja: „*Tās pieredzes dēļ, ko piedzīvoju kara beigās. Es pavadīju pusotru gadu Šenjanā (Mandžūrijā) un biju šokēts par to, ka pilnībā sagruva sabiedrības vērtības. Es pilnībā zaudēju ticību tam, ka var pastāvēt nemainīgas un mūžīgas vērtības.*”²³

Abes internacionālisms politiski izpaudās, kad viņš nolēma pievienoties Japānas komunistu partijai, visticamāk, tas notika 1940.gadā. Kā augstskolas studentu viņu piesaistīja sociālisms, tomēr viņam šķita interesants nevis šīs ideoloģijas piedāvātais ekonomiskais modelis, bet politiskā nostāja, kas būtu varējusi veicināt nacionālisma barjeru nojaukšanu, kas šķīra valsti no valsts un cilvēkus no cilvēkiem.²⁴ Iespējams, ka tieši nabadzība, kurā viņš jaunībā dzīvoja, veicināja Abes pievienošanos partijai, jo tā bija vienīgā politiskā partija Japānā, kas tajā laikā sludināja internacionālismu. Abe, laikā, kad iestājās partijā, pārāk nesatraucās, ka viņa darbu saturu var ietekmēt dalība partijā, kas bija pazīstama ar savu noteikto disciplīnu. D. Kīns uzsver, ka šķiet neticami, ka Abe būtu ņēmis vērā norādījumus par to, ko viņam vajadzētu rakstīt. Tomēr, jāatzīst, ka Abes darbi laikā tieši pēc 2. Pasaules kara bija kreisi orientēti, tomēr viņš izmantoja avangarda tehniku, caur kuru lasītājiem politiskais vēstījums tika darīts zināms, un tas šos darbus padarīja atšķirīgus. Lielākajai daļai rakstnieku un viņa paaudzes intelektuāļu, kas bija pieredzējuši kara notikumus, tāpat kā Abem simpatizēja marksisma idejas. Pēc 2. Pasaules kara Abe un citi autori, kas parstāvēja japāņu literatūru, atkal pievērsās pasaules literatūras aktualitātēm, īpaši tādiem franču autoriem kā Sartrs (*Jean Paul Sartre*), kurš simpatizēja marksismam. Šo interesi var skaidrot ar to, ka japāņiem, kas jau gadiem ilgi bija cietuši no labējā fanātisma, kreisais spārns šķita salīdzinoši cilvēcīgs, viņiem jebkas cits šķita labāks par baidīto militārisma atdzimšanas iespējamību. Pilnīgi dabīga šķiet autora vēlme, aprakstot izdegušos Tokijas graustus, izteikt rūgtumu par ideoloģiju, kas tika izvērsta kara laika, kā arī vēlme izteikt cerību, ka jaunā un demokrātiskā Japāna dos visiem iespēju piedalīties vienlīdzīgas sabiedrības veidošanā.²⁵

²³ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective : A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994. pp.460.

²⁴ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.73.

²⁵ *Ibid.* pp.76. – 77.

Lai gan Abes darbos var pamanīt to, ka viņš šajā laikā simpatizējis komunisma idejām, tomēr tas nav galvenais viņa darbu tapšanas mērķis, jo, neskatoties uz piederību partijai, viņš lasītāju uzmanību centies vērēt uz citām problēmām. Politiskās aktivitātes netraucēja Abes literāro darbību, un par viņa popularitāti liecināja tas, ka viņš saņēma literārās balvas ne tikai par saviem romāniem, bet arī par lugām. Par nejausības lielo lomu un talantu viņa mākslinieciskajā darbībā liecina tas, ka viņa pirmā luga, kas tika uzvesta, bija „Uniforma” (*Seifuku*, 制服)²⁶, bet šī luga tapa pavisam nejausi. Sākumā šis darbs bija iecerēts kā īsais stāsts, bet izmisumā, ka darbs neveicas, bet termiņš tuvojas, viņš naktī pirms nodošanas termiņa beigām aptuveni trīs stundu laikā sacerēja darbu, kas sastāvēja tikai no dialogiem. Izdevēji negribīgi publicēja šo lugu, un, tā kā lugas iestudējumam bija panākumi, autors saņēma pieprasījumus pēc jaunām lugām no dažādām teātra trupām.²⁷ Un, pateicoties tieši nejausiai sakritībai, aizsākās arī viņa, kā veiksmīga dramaturga, karjera, kas paplašināja ne tikai interešu loku, bet arī iespējas meklēt atbildes uz sev būtiskiem jautājumiem, tai skaitā par to, kas ir un kā izpaužas identitāte, kā arī tā bija iespēja likt par šiem jautājumiem aizdomāties arvien plašākam cilvēku lokam.

Abe, kā viens no Japānas komunistiskās partijas prominentākajiem jaunajiem dalībniekiem, tika uzskatīts kā viens no piemērotākajiem kandidātiem ceļojumam uz Austrumeiropu 1956.gadā. Tomēr ceļojuma laikā pieredzētais un tajā gūtās atziņas kļuva par iemeslu Abes izslēgšanai no partijas, bet, neskatoties uz to, marksisma idejas var saskatīt arī Abes vēlākajos literārajos darbos.²⁸ Arī Padomju Savienības rīcība, kad 1956.gadā Ungārijā notika sacelšanās pret komunistu valdības vadības stilu, lika viņam pārvērtēt savus uzskatus un attieksmi pret komunisma idejām, jo viņš saskatīja pretrunas, kas pastāvēja starp komunismu kā filozofiju un komunismu kā valsts pārvaldes formu.²⁹

Abe uzskatīja, ka māksla un izteiksmes brīvība ir svarīgāka par politiku, un viņš, tāpat kā daudzi citi avangarda mākslinieki, nespēja samierināties ar Japānas komunistu partijas izvērsto literatūras cenzūru, tāpēc 1962.gadā viņš kopā ar pārejiem, kas nepauda partijas ideoloģijai atbilstošas idejas, tika izslēgts no partijas.³⁰

²⁶ „The Uniform” (*Seifuku*)

²⁷ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.79. – 80.

²⁸ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective: A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994.pp.461.

²⁹ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp. 65 – 84.

³⁰ Motoyama Mutsuko. *The Literature and Politics of Abe Kōbō: Farewell to Communism in Suna no Onna*.// *Monumenta Nipponica*. Tokyo: Sophia University. Vol. 50, No. 3, Autumn, 1995. pp.305. – 323.

Grūti izskaidrojama ir Abes nespēja iemācīties svešvalodas, jo, lai gan piecpadsmit gados viņš bija kvalificējies kā ķīniešu valodas tulks, tomēr D. Kīns uzsver, ka nekad nav dzirdējis no Abes nevienu vārdu šajā valodā un viņš apšaubā, ka Abe būtu atcerējies kaut vienu vārdu ķīniešu valodā. Abe bija valodu aizmirsšanas ģēnijs, jo viņš bija aizmirsis arī angļu valodu, ko bija mācījies kopš vidusskolas laikiem, un vācu valodu, kas bija nepieciešama, lai iestātos medicīnas skolā.³¹

Pretstatā tam, ka neprata nevienu svešvalodu, īpaši savas dzīves pēdējos gados, Abe interesējās par japāņu valodas izcelsmi, jo vēl līdz šim lingvistiem nav vienota viedokļa par šīs valodas izcelsmi. Abes interese par japāņu valodu varētu būt saistīta ar bērnībā pieredzēto atšķirību starp japāņiem un ķīniešiem, vai arī tas varētu būt mēģinājums izskaidrot sev pašam, kāpēc viņš nespēja iemācīties svešvalodas. Viņam kā literātam valoda bija ļoti svarīga, un viņš izrādīja neapmierinātību, ja kritiķi viņa darbus apzīmēja kā „ideju romānus”, it kā viņa rakstības stils un valodas lietojums būtu mazāk svarīgs.³²

Pēdējos dzīves gados Abe nenogurstoši cīnījās ar vēzi, bet neieredzēja, ja cilvēki zināja, ka viņš nejutās labi un, iespējams, baidījās no nāves. Viņa bijušie Medicīnas skolas studiju biedri, kas tajā laikā jau bija atzīti ārsti, darīja visu, kas bija viņu spēkos, lai glābtu Abes dzīvību, taču, iespējams, tieši izmantoto ārstniecības metožu dēļ, viņš ievērojami novecoja. Tomēr humors un brīnišķīgā ironija padarīja viņu atšķirīgu no citiem japāņu rakstniekiem. Kā arī viņam piemita vēlme oponent sarunu biedram pat sīkumos un pat nenozīmīgā sarunā. Par spīti slimībai, Abe bija tikpat možs un jautrs, kā ierasts, un turpināja rakstīt gandrīz līdz pašai nāvei.³³ Līdz pat nāvei 1993.gadā Abe dzīvoja Tokijas priekšpilsētā kopā ar savu sievu mākslinieci Abi Mači (安部真知).³⁴

Abe bija ļoti prasmīgs fotogrāfs, par to varēja pārliecināties viņa darbu izstādēs Tokijā un Kolumbijas Universitātē. No fotogrāfijām, kas uzņemtas Japānā, D. Kīnam visaizkustinošākās šķiet divas fotogrāfiju sērijas, kas ataino pamestu ogļu raktuvju drupas un to, kā kādas ģimenes locekļi drūmi stumj ratiņkrēslu garām Osakas izstādes košajām ekspozīcijām.³⁵ Tas liecina par to, ka Abe interesējās par lietu būtību, par to, kā savā pastāvēšanas procesā viss mainās, jo viņš bija sapratis, ka ne lietas, ne cilvēka būtība nav konstanta un mūžīga. Tāpēc ir

³¹ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.70.

³² *Ibid.* pp.70. – 72.

³³ *Ibid.* pp.83. – 84.

³⁴ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective: A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994. pp.458.

³⁵ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp. 83.

svarīgi apskatīt gan cilvēka identitātes veidošanās, gan lietu pastāvēšanas procesa beigas, jo tieši tas liecina par to, cik nozīmīgs bijis šis process un kā ietekmējis apkārtējo pasauli.

1.2. Nozīmīgākie darbi un būtiskākās Abes Kōbō daiļrades iezīmes

Pētot Abes radošo darbību, interesanti šķiet tas, ka autora literārajos darbos paustās idejas ir līdzīgas, tomēr katrā no šiem darbiem autors vairāk izvērs kādu konkrētu problēmu, kādu noteiktu identitātes zuduma un atsvešināšanās veidu, apskata to sīkāk. Darbos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” galvenie varoņi, nonākot ekstremālos apstākļos, skaudri izjūt to, ka atsvešinājušies no apkārtējiem un saskārušies ar identitātes krīzi. Aplūkojot arī citus Abes darbus, kas skar līdzīgas tēmas, tās kļūst daudz skaidrākas un vieglāk izprotamas, tāpēc šajā bakalaura darbā tiks sniegts ieskats arī citos Abes darbos, lai pilnīgāk izpētītu autora uzskatus un secinājumi būtu pamatotāki, labāk atklātu autora uzskatus.

Abe sešpadsmit gadus pavadīja ārpus Japānas, un viņa radošās darbības pētnieki uzsver, ka tas ir bijis nozīmīgs posms viņa personības un identitātes veidošanās procesā. Japāņu rakstnieks Mandžūriju pameta 1946.gadā, bet publicēties sāka 1948.gadā, kamēr studēja medicīnu.³⁶ Abes pirmais 1948.gadā publicētais darbs „Uz zīmes ceļa beigās” (*Ovarisi michi no shirube ni*, 終りし道の標に)³⁷ tika sarakstīts Mandžūrijā 2. Pasaules kara beigās un apskata jautājumus par māju un tēvzemi. Lai gan uz šo aspektu Abe fokusē uzmanību arī citos darbos, tomēr viņš ātri novērsās no autobiogrāfiskā rakstības stila, kas raksturīgs šim darbam, tomēr ne visai daiļradei kopumā. Viņš publicēja darbus avangarda³⁸ stilā, kuros eksperimentālais un sirreālais sajaucas ar zinātņi, matemātiku un loģiku.³⁹

Vēl viens faktors, kas lika pārvērtēt viņa uzskatus, bija satikšanās ar savu krievu valodas tulku Maskavā. Abe, ar tulka palīdzību, pamazām apjauta, kāda bija reālā situācija valstī (iebidēšana, bailes un gadiem ilga turēšana ieslodzījumā bez izvirzītas apsūdzības un tiesas prāvas). Šīs atklāsmes šokēja Abi, un 1957.gadā viņš publicēja grāmatu, kurā aprakstīja Austrumeiropas ceļojuma iespaidus, tas bija viņa pirmais darbs, kurā viņš apskatīja pretrunas starp sociālistiskās sabiedrības teorētiskajiem veidošanas mērķiem un to, kā tas reāli izpaužas praksē. Līdz beidzot viņš nonāca pie secinājuma, ka sociālisma ideāli tiek neglābjami sabojāti

³⁶ Keene, Donald. Five Modern Japanese Novelists. New York: Columbia University Press, 2003.pp.65. – 84.

³⁷ „On the Sign at the End of the Road” (Owarishi michi no shirube ni)

³⁸ Avangards – apzīmējums modernisma novirzienam, kura pārstāvjiem jaunu izteiksmes līdzekļu meklējumi kļuva par pašmērķi. Aldersons, J. Mākslas un kultūras vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem. Rīga, Zvaigzne ABC, 2011. <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=avangards>

³⁹ Keene, Donald. Five Modern Japanese Novelists. New York: Columbia University Press, 2003. pp.65. – 84.

tad, kad tie kļūst par valsts pārvaldes instrumentu. Viņš turpināja sevi uzskatīt par radikāli un savos darbos atkārtoti brīdināja par tā sauktā labā spārna inkvizīciju, bet viņš vairs nebija saistīts ne ar vienu ideoloģiju.⁴⁰

Viens no Abes Kōbō pazīstamākajiem darbiem ir „Saplēstā karte” (*Moecukita čidzu*, 燃えつきた地図).⁴¹ Šī romāna galvenais varonis, meklējot pazudušu vīrieti, identificējas ar nepieciešamību aizbēgt no sabiedrības. Kristofers Boltons (*Christopher Bolton*) norāda, ka, lai gan Abes daiļrade nepauž tieši ar vidi saistītas idejas, tomēr viņa nākotnes vīzijas jeb futuristiskais skatījums norāda uz iespējamajām sekām, kas ir neizbēgamas, ja cilvēce turpinās manipulēt ar ekosistēmu. Piemēram, romānā „Ceturtais ledus laikmets” (*Dai jon kanpjōki*, 第四間氷期)⁴² parādīta pilnīgi izmainīta pasaule, ko izraisījusi jūras līmeņa celšanās. Īsais stāsts arī apskata ekoloģisku perspektīvu, jo tajā autors apraksta cilvēku, kurš, mainot savas īpašības, kļuvis par augu, tādējādi autors uzsver augu un cilvēku līdzības.⁴³

Tas varētu būt arī viens no veidiem, kā autors cenšas rast atbildes uz jautājumiem, kas saistīti ar cilvēka iekšējo pasauli un sevis, savas identitātes meklējumiem, jo cilvēks kā saprātīga būtne, kas spējīgs ietekmēt procesus visas pasaules ekosistēmā, ir atbildīgs ne tikai pats par sevi, bet arī globālām norisēm. Tas sasauca ar Karla Jaspersa aprakstītajām robežsituācijām, šajā gadījumā tā ir vainas sajūta, kuras apzināšanās liek cilvēkam paraudzīties un apkārt notiekošo no cita skatu punkta, būt atbildīgam, bet atbildības sajūta ir būtiska indivīda personības un identitātes veidošanās procesā.⁴⁴

Literatūrzinātnieks V. S. Grivins ir norādījis, ka autoram šķitušas interesantas tieši personības izpausmes ekstremālos apstākļos, jo visi Abes darbi sākas ar katastrofu. Autors vienmēr konfrontē savu varoni ar kritisku situāciju, atklājot, kā un kāpēc viņš tādā situācijā ir nokļuvis, atklāj viņa reālo tēlu, iekšējo pasauli, uzskatus, savstarpējās attiecības ar sabiedrību, kas viņam vienmēr ir naidīga. Tādējādi jau romāna pirmajās lapusēs Abe izveido varoņa garīgo portretu.⁴⁵ Autors tā darījis arī romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, jo varoņi, nonākuši ekstremālā situācijā, apzinās, ka viņiem ir aktīvi jāiesaistās savas identitātes veidošanās procesā, jānoskaidro, kas viņi ir.

⁴⁰ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp. 65 – 84.

⁴¹ „Ruined map” (*Moetsukita chizu*)

⁴² „Inter Ice Age 4” (*Dai yon kanpyōki*)

⁴³ Thornber, K. L. *Ecoambiguity: Environmental Crises and East Asian Literatures*. Michigan : The University of Michigan Press, 2012. pp.564. - 565.

⁴⁴ Jaspers, K. *Ievads filosofijā*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2003.34. – 35.lpp

⁴⁵ Кобо Абэ. Гривнин, В. С. пер. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт Петербург : Симпозиум, 1998. 7.с.

Abes darbos tiek skarts arī jautājums par personas identitāti, kas juridiski nozīmē personas atbilstību dokumentos vai citos materiālos minētajai personai.⁴⁶ Tā piemēram, Ņiki Džjunpejs (仁木順平) no romāna „Sieviete smiltīs” oficiāli ar tiesas lēmumu tiek atzīts par mirušu (skat. pielikumu), bet turpina dzīvot nomaļajā ciematā, viņš ir zudis oficiālajām varas iestādēm, sievai un darba kolēģiem, bet kļuvis par noslēgtās sabiedrības locekli, kas viņu atzinusi par līdzvērtīgu un ko viņš izvēlējis kā savas identitātes turpmākajam veidošanās un izpausmes procesam piemērotāko vietu. Inženieris Okujama (奥山), kas negadījumā tik ļoti apdedzinājis seju, ka viņu pēc sejas nevar atpazīt un līdz ar to vairs viņš neatbilst identitātei, kas norādīta viņa personas apliecībā, tāpēc viņš ir zaudējis savu vietu sabiedrībā, bet ar maskas palīdzību cenšas iegūt citu identitāti. Šī jaunā identitāte, kaut arī vieglāk iekļaujas sabiedrībā, tomēr nav tai atbilstoša personu apliecinoša juridiska dokumenta, līdz ar to viņš ir kļuvis anonīms un tādējādi neiekļaujas sabiedrības noteiktajos standartos un morāles normās, līdz ar to viņam neatliek nekas cits, kā turpināt eksistēt pēc saviem noteikumiem, un tāpēc uz viņu vairs nevar attiecināt sabiedrības noteiktos standartus un morāles normas, tāpēc viņš pats var noteikt principus un normas, kam pielāgot savu uzvedību, un līdz ar to viņa rīcību ierobežo vairs tikai paša noteiktās morāles normas, jo viņš ar masku ir aizsedzis ne tikai savu seju, bet arī sirdsapziņu. Viņš saprot, ka, pateicoties maskai, var paveikt jebkuru noziegumu un palikt nesodīts un nolemj: „*Tagad bez žēlastības jāizmanto visas maskas iespējas.*”⁴⁷

Nevienam no varoņiem nav identitāti apliecinoša dokumenta, kas juridiski apstiprina viņu personas identitāti. Līdz ar to varoņiem, kuriem nav derīgas personas apliecības, nav iespējas paslēpties aiz šī dokumenta, kā to dara daudzi citi, tomēr viņi nepadodas un cenšas noskaidrot, kas un kādi viņi ir savā dziļākajā būtībā, aktīvi iesaistās savas identitātes veidošanās procesā. Tomēr derīga juridiskā dokumenta neesamība vai neatbilstība tam nav galvenā problēma, ar ko saskaras abi varoņi – Ņiki un Okujama – identitātes veidošanās procesā, tāpēc tā netiks pētīta sīkāk, tomēr tā tika pieminēta, jo tas varētu arī liecināt par autora vēlmi uzsvērt to, ka indivīds nav tikai tā persona, kas minēta pasē vai citos juridiskajos dokumentos, bet ir daudz kas vairāk, lai gan daudzi savas dzīves laikā nemaina vārdu un uzvārdu, kas norādīts pasē, tomēr personība, ko ar šo vārdu apzīmē, ir iesaistīta nemitīgā identitātes tapšanas procesā, ko šis nemainīgais vārds nekādi nevar atspoguļot, tāpat kā tas būtībā neko nepasaka par pašu indivīdu.

⁴⁶ Spektors, A. Svešvārdu vārdnīca. Rīga: Jumava, 1999. <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=identitate>

⁴⁷ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970.275.lpp

Lai gan šajā bakalaura darbā netiks sīkāk apskatīts jautājums par personības attiecībām ar vārdu, kas minēts personu apliecinošajā dokumentā, jāņem vērā, ka tēma par personības attiecībām ar savu vārdu autoram šķitusi interesanta, tā sīkāk apskatīta Abes darbā „Siena – S. Karma noziegums” (*Kabe – S · Karuma si no handzai*, 壁 – S · カルマ氏の犯罪)⁴⁸, kas izdots 1951.gadā. Šajā darbā autors apskatījis situāciju, kad vizītkarte kļuvusi par alter ego, tā vietā, lai vienkārši apzīmētu cilvēku, palīdzot viņu atšķirt no apkārtējiem. Galvenā tēma darbā ir iekšēji tukša cilvēka tiesāšana, jo viņš pelnījis vienīgi nosodījumu, kā arī varoņa vārds Karma izvēlēts apzināti, jo karma ir jēdziens budisma filozofijā, kas saistīts ar darbībām un to rezultātiem, darbā apskatīta cilvēka rīcība un no tās izrietošās sekas. Tomēr varonim raksturīga iezīme ir pilnīga vienaldzība pret visu, tās dēļ viņš nevar atjaunot attiecības ar vārdu jeb atkal kļūt par personību.⁴⁹ Tas liecina, ka autoram nav svešas reliģiskas idejas, kaut gan viņš noliedz savu piederību kādai noteiktai reliģijai.

Pats autors, īstajā vārdā Abe Kimifusa (安部公房), arī kā savu literāro pseidonīmu izvēlējās pieņemt vārdu Abe Kōbō, un tāpēc ir kļuvis par indivīdu, kas vienlaicīgi izmanto divus vārdus, lai apzīmētu savu identitāti, tādā veidā viņš zināmā mērā līdzinās savu romānu varoņiem. Autors zināmā mērā spēlējas ar savu vārdu, kas apzīmē viņa juridisko identitāti, tādejādi uzsvērdams, ka neidentificē sevi ne ar noteiktu vietu, ne noteiktu vārdu.

Abe izmanto to, ka hieroglifi, kas veido viņa vārdu, japāņu valodā jeb „*kun jomi*” (訓読み) tiek izrunāti kā „*Kimifusa*”, bet tie paši hieroglifi ķīniešu valodā jeb „*on jomi*” (音読み) tiek izrunāti kā „*Kōbō*”. Un, kaut gan Abe pats angļu valodā parakstījās kā Abe Kōbō un ar šo vārdu ir starptautiski zināms, pastāv liecības, ka darbos, ko viņš sarakstījis pēc 1961.gada, viņa vārds jālasa kā „*Kimifusa*”. Timotijs Īls (*Timothy Iles*) norāda, ka tas liecina par to, ka Abe, attīstot savu identitāti un noliedzot japānisko, vēlēties pieņemt savu dubulpilsonību kā bijušās kolonijas iedzīvotājs vai arī vēlēties uzsvērt, ka ir pasaules pilsonis.⁵⁰

Abes darbs „Siena – S. Karma noziegums” tika pieminēts, jo visas trīs šī darba daļas vieno ideja par sienu, par šķērslī, kas cilvēku atsvešina vai nu pašu no sevis vai apkārtējās sabiedrības, vai arī no vispārpieņemtajām morāles normām, šī darba vadmotīvs ir personības nepilnvērtība un vientulība.⁵¹ Šīs idejas rakstnieks turpina attīstīt arī romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, parādot to, cik ļoti šo romānu varoņi ir atsvešinājušies no apkārtējās

⁴⁸ „The Wall - The crime of S. Karma” (*Kabe - S · Karuma shi no hanzai*)

⁴⁹ Кобо Абэ. Гривнин, В. С. пер. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт Петербург : Симпозиум, 1998. 7.с.

⁵⁰ Iles, T. Towards a New Community: Abe Kōbō: an Exploration of his Prose, Drama and Theatre. A Dissertation for Degree of Ph. D. Graduate Department of East Asian Studies University of Toronto: 1997.pp.26.

⁵¹ Кобо Абэ. Гривнин, В. С. пер. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт Петербург : Симпозиум, 1998. 7.с.

sabiedrības un tās noteiktajām morāles normām, jūtas nepilnvērtīgi un cieš no vientulības, un to, cik ļoti tas ietekmē viņu personību, kā arī mudina aktīvāk iesaistīties savas identitātes meklējumu procesā.

Ne velti tiek uzskatīts, ka tieši darbā „Zvēri dodas uz mājām” (*Kemonotachi wa kokyō wo mezasu*, けものたちは故郷をめざす)⁵² atklājas autora attieksme pret Japānu un dzimto vietu kā tādu. Jo, kā jau tika minēts, Abes dzīves uztveri ietekmējis gan tas, ka viņš uzaudzis Mandžūrijā, gan Japānas impērijas vēsture un nožēlojamā sakāve karā.⁵³ Mandžūrijā viņš kā pusaudzis, kas palicis bez vecākiem, kara beigās klīda pa svešo apvidu, meklējot kādu sev līdzīgo un galu galā ceļu atpakaļ uz Japānu. „Zvēri dodas uz mājām” ir Abes darbs, kurā var saskatīt visciešākās paralēles ar viņa autobiogrāfiju, kā arī tas kalpo kā paraugs citiem fantastikas žanra darbiem, kas tika sarakstīti pēc tam.⁵⁴ Šajā darbā ir aprakstīta Abes pieredze, ko viņš guva uz amerikāņu kravas kuģa laikā, kad Abe atgriezās uz Japānā, pateicoties tam, ka viņu repatriēja.⁵⁵ Šajā darbā tiek parādīts, cik slidens, daudznozīmīgs un nedrošs var būt, tas ko mēdz apzīmēt ar vārdiem „nācija” vai „mājas”. To atklāj varoņa pārdomas romāna beigās: „Pie velna, šķiet, ka es turpinu riņķot apkārt vienai un tai pašai vietai ... lai cik tālu es dotos, es nevaru paspert pat soli ārpus mežonīgā apgabala ... iespējams, ka pēc visa notikušā nemaz nepastāv tāda lieta kā „Japāna” ... lai kurp es dotos, savvaļa turpina man sekot ... Japāna turpina attālināties no manis.”⁵⁶

Vairākos darbos Abe ir aprakstījis tuksneša vidi, un, lai gan „Sieviete smiltīs” ir zināmākais, tomēr tas nav pirmais Abes darbs, kurā tiek aprakstīta šāda vide. 1958.gadā viņš sarakstīja eseju „Tuksneša ideja” (*Sabaku no sisō*, 砂漠の思想).⁵⁷ Kuricubo Josiki (栗坪良鋪) norāda, ka šajā darbā Abe paudis savas domas par tuksneša metaforisko un politisko nozīmi, kā arī kritizē tuksneša izmantošanu dažādās filmās. Abes kritika par filmām, kurās atainots tuksnesis kā vieta, liecina par viņa attieksmi pret subjektivitāti, koloniālo politiku un

⁵² „The Beasts Head For Home” (*Kemonotachi wa kokyō wo mezasu*)

⁵³ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective: A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994.pp.458.

⁵⁴ *Ibid.* pp.460.

⁵⁵ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.73.

⁵⁶ „Hell, it seems like I just keep going in circles over the same ground ... no matter how far I go, I don't get a single step beyond the wilderness ... maybe there's no such thing as „Japan” after all ... where I go, the wilderness goes with me ... Japan keeps running away from me.” Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective: A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994. pp.460.

⁵⁷ „The Idea of the Desert” (*Sabaku no shisō*)

ētiskajām attiecībām ar citiem.⁵⁸ Šāda attieksme pausta arī citos autora darbos un ir būtiska to iezīme. Jo ne velti tiek norādīts, ka Abe Kōbō ir neordināra parādība pēckara Japānas literatūrā, viņš neiekļaujas ierastajos priekšstatos. Kritiķi viņā saskata cilvēku, kas mainījis uzskatus par rakstnieka daiļrades būtību. Būtiskākā atšķirība viņa darbos ir tā, ka viņš citādāk apskatīja nacionālā un internacionālā savstarpējās attiecības. Abe mainīja ierastos priekšstatus par pārprasto japāņu literatūras savdabīgumu un drosmīgi ieviesa tajā tendences no pasaules literatūras, ejot vēl tālāk kā viņa dižais priekšgājējs Akutagava Rjūnoske (芥川龍之介). Viņa apskatītās tēmas un problēmas bija nozīmīgas ne tikai japāņiem, bet visai pasaulei kopumā.⁵⁹

Tieši tas izskaidro šī rakstnieka popularitāti arī ārpus Japānas robežām. Jo starptautiskajai sabiedrībai Abe kļuva pazīstams tieši 1964.gadā, kad tika izdots romāna „Sieviete smiltīs” tulkojums angļu valodā, bet vēl populārāks viņš kļuva tad, kad tajā pašā gadā šī romāna ekranizējums Kannās saņēma saņēma speciālo žūrijas balvu.⁶⁰

Arī tas, ka Abes darbi lasītājiem vēl joprojām šķiet aktuāli un viņš nav aizmirsts līdzīgi kā tie autori, kuru par būtiskāko savos darbos uzskatīja partijas ideju popularizēšanu, liecina par to, ka viņam ir bijis plašāks skatījums. 1951.gadā Abe publicēja dažus no viņa labāk zināmajiem stāstiem, tajā skaitā arī „Siena – S. Karma noziegums” un „Sarkanais kokons” (*Akai maju*, 赤い繭)⁶¹, par tiem saņēma literāras balvas, tai skaitā arī jaunajam rakstniekam tik nozīmīgo Akutagavas balvu (*Akutagava Rjūnosuke sjō*, 芥川龍之介賞), kas parasti ir pirmais solis, lai varētu veiksmīgi veidot tālāko karjeru.⁶² Viņš atziņas, kas tapušas identitātes meklējumu gaitā, ietvēris literārajos darbos, un viņa saņemto balvu kolekciju papildināja arī apbalvojumi par darbu „Sieviete smiltīs”, kuri apliecināja, ka autora identitātes meklējumi, kas notika caur darbu varoņiem, bija būtiski ne tikai viņam pašam, bet arī lasītājiem un literatūras kritiķiem.

Romāns „Sieviete smiltīs” sākas ar vārdiem: „*Kādā augusta dienā pazuda cilvēks.*”⁶³ (*hači gacu no aru hi, otoko ga hitori, jukue fumei ni natta*, 八月のある日、男が一人、行方不明

⁵⁸ Cornyetz, N. *The Ethics of Aesthetics in Japanese Cinema and Literature: Polygraphic Desire*. New York: Routledge, 2007. pp.64.

⁵⁹ Кобо Абэ. Гривнин, В. С. пер. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт Петербург : Симпозиум, 1998.5.с.

⁶⁰ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comperative Perspective : A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994.pp.457.

⁶¹ „The Red Cocoon” (*Akai mayu*)

⁶² Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.77.

⁶³ Abe Kobo. *Sieviete smiltīs*. Rīga: Jumava, 2012. 9.lpp

になった。⁶⁴) Arī Lippita Akira Mizuta (リピット水田堯) norāda, ka tā ir norāde uz Japānas sagrāvi, jo tieši augustā beidzās 2. Pasaules karš.⁶⁵

Lielākajā daļā viņa darbu tiek apskatītas līdzīgas tēmas, katrā no tām kāds no varoņiem pazūd, piemēram, romānā „Ceturtais ledus laikmets” zinātnieki izmanto embrijus, lai izveidotu abiniekiem līdzīgu rasi. Romānā „Saplēstā karte” tiek aprakstīts detektīvs, kas cenšas atrast cilvēku, kas pazudis bez pēdām. Romānā „Cilvēks – kaste” (*Hako otoko*, 箱男)⁶⁶ tiek apskatīts mizantrops, kurš izvēlējies dzīvot kastē, lai nonobežotos no apkārtējās pasaules. Darbā „Slepenās tikšanās” (*Mikkai*, 密会)⁶⁷ vīrs meklē sievu, kura pazudusi līdz ar brīdi, kad viņu aizveda ar ātrās palīdzības mašīnu, bet darbā „Sakuras sķirsts” (*Hakobune sakura maru*, 方舟さくら丸)⁶⁸ visi varoņi pazuduši pamestās raktuvēs, kas pārveidotas par bumbu patvertni, lai varētu izdzīvot drīzajā atomkarā.⁶⁹

Taņidzaki Dzjuničiro (谷崎潤一郎) ir teicis, ka mūsu domas neceļo pie tā, ko mēs nespējam iedomāties.⁷⁰ Ne velti Abes Kōbō daiļradē var saskatīt tik daudz atšķirīgas idejas no japāņiem raksturīgā pasaules skatījuma un tradicionālā domāšanas veida, jo viņš ir dzīvojis atšķirīgā vidē un saskāries ar citādāku vērtību sistēmu tieši tajā laikā, kad notiek personības veidošanās. Viņš bērnībā ir pārliecinājies, ka ne viss ir tā, kā to grib redzēt Japānas iedzīvotāji, un uz vienu un to pašu notikumu dažādi cilvēki var reaģēt dažādi, jo tas, kas vienam šķiet pats par sevi saprotams, citam var būt grūti pieņemams un neizprotams. Tā kā abus varoņus – Ņiki un Okujamu, arī ir radījusi autora iztēle un, tos veidojot, viņš balstījies ne tikai uz fantāzijas radīto tēlu pašizpaušmi, jo tēli nav radušies neatkarīgi no autora un pastāv tikai, pateicoties autora izdomai, tāpēc tie nevar rīkoties neatkarīgi no to radītāja un paust to, ko autors tajos nebūtu ielicis, tie nedzīvo paši par sevi, bet kļūst reāli, vien pateicoties autora fantāzijai, nevis paši savai neatkarīgai rīcībai. Radot šos tēlus, autors balstījies arī uz savu personīgo pieredzi, tāpēc var uzskatīt, ka abu varoņu uzskati un rīcība ir daļēja vai pilnīga autora un viņa varoņu kopīgās pieredzes izpaušme un līdz ar to autors noteiktā veidā asociē sevi ar savu darbu varoņiem, varētu pat teikt, ka identificējas ar tiem. Līdz ar to varoņu identitātes meklējumi sasauca ar autora meklējumiem, vai precīzāk, autora meklējumi izpaužas caur viņa radītajiem

⁶⁴ 安部公房. 砂の女. 東京:大日本印刷株式会社, 1956. 5.lpp

⁶⁵ Lippit, Akira Mizuta. *Atomic Light (Shadow Optics)*. Minneapolis: University of Minnesota, 2005. pp.123.

⁶⁶ „The Box Man” (*Hako otoko*)

⁶⁷ „Secret Rendezvous” (*Mikkai*)

⁶⁸ „The Ark Sakura” (*Hakobune sakura maru*)

⁶⁹ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective : A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994. pp.461.

⁷⁰ Lippit, Akira Mizuta. *Atomic Light (Shadow Optics)*. Minneapolis: University of Minnesota, 2005. pp. 120.

tēliem. Par to liecina tas, ka romāna „Sieviete smiltīs” galvenā varoņa dzimšanas datums – 1924.gada 7.marts, sakrīt ar Abes Kōbō dzimšanas datiem, taču šis fakts atklājas tikai romāna beigās, kad ar tiesas lēmumu Ņiki Džunpejs tiek atzīts par mirušu.⁷¹ (skat. pielikumu)

Sava mūža pēdējos četrpadsmit gadus – no 1979. līdz 1993.gadam, Abe veltīja daiļliteratūrai. Ne veltī redaktori, kas vadījās pēc japāņu standartiem, viņu uzskatīja par tracinuši lēnu rakstnieku, jo savus manuskriptus viņš pārrakstīja atkal un atkal, līdz bija gatavs tos izlaist no savām rokām. Šajos četrpadsmit gados viņš pabeidza tikai divus darbus: „Sakuras šķirsts” un „Ķengura piezīmju grāmatiņa” (*Kangarū nōto*, カンガルー・ノート).⁷² Abes darbi, kas tika izdoti vismaz 100,000 lielā tirāžā, tika labi pārdoti. Pārsteidz arī tas, ka darbi, kas sarakstīti avangarda stilā, tika izdoti tik lielā tirāžā un tika tik veiksmīgi izpārdoti. Ar laiku darbi kļuva arvien sarežģītāki, grūtāk uztverami, un lasītāji, kas tos pirka tikai tāpēc, ka lasīt Abes darbus skaitījās ļoti prestiži, tomēr ne vienmēr tos izlasīja līdz beigām, savukārt kritiķi bieži izteica nožēlu, ka viņš nomainījis viegli izprotamo stāstniecisko stilu, kādā tika sarakstīti darbi „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, lai radītu jaunus eksperimentālus darbus, kas ir daudz grūtāk izprotami un uztverami. Abe bija pārliecināts, ka viņa literārie darbi nevar tikt uzskatīti tikai par piemēru tam, kā Japānā tiek atspoguļotas pasaules literatūras tendences. Tā vietā viņš pats vēlējās veidot tendences, pat ja tas nozīmētu, ka viņa grāmatas pilnībā spētu novērtēt tikai kaut kad nākotnē. Iespējams, ka tieši Donalds Kīna draudzība ar Abi ir devusi iespēju viņa darbus izprast labāk kā vairumam kritiķu, tai skaitā arī romānu „Ķengura piezīmju grāmatiņa”. D.Kīns uzskata, ka šis darbs, tik humora pilns, ir par nāvi, īpaši par paša Abes nāvi.⁷³

Abes dzejoļi, kas iekļauti viņa kopotajos rakstos un kuri vēlreiz izdoti tikai pēc viņa nāves, pārstāv viņa mākslinieciskās izpausmes mazāko, bet ne mazāk interesanto daļu, jo tie ir vieni no retajiem darbiem, kuros autors atļaujas izteikties liriski un romantiski. Kaut gan jāatzīst, ka arī novelēs viņš reizēm mēdza izteikties poētiski, savā būtībā viņš bija prozas rakstnieks, kas vairāk apraksta seksu nekā mīlestību.⁷⁴ Tomēr šie darbi ir jāpiemin, ja grib pilnīgāk izprast viņa personības veidošanās procesu, jo tie atklāj noteiktas iezīmes viņa identitātes veidošanās procesā. Jo lasītājam, kas iepazinies tikai ar viņa darbiem „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, šī autora spēja izteikties liriski un būt romantiskam paliek apslēpta, bet tas ļauj gan uz pašu autoru, gan Ņiki un Okujamu palūkoties no cita skatu punkta, jo ļauj nojaust, ka visiem trīs

⁷¹ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970.159. – 160.lpp

⁷² „Kangaroo Notebook, (Kangaruu nōto)

⁷³ Keene, Donald. Five Modern Japanese Novelists. New York: Columbia University Press, 2003.pp.82. – 83.

⁷⁴ Ibid. pp.75.

vīriešiem arī šādas izpausmes nav pavisam svešas, kaut abos romānos vīrieša un sievietes attiecības netiek aprakstītas romantiski, toties lasītājam tiek atklātas intīmas detaļas.

Mūsdienās ar terminu „identitāte” visbiežāk apzīmē kaut ko demonstrējamu, kas parasti izpaužas kā izmisīgi un gandrīz apzināti juceklīgi sevis meklējumi. Bet pastāv arī tādi identitātes formulējumi, kas varētu raksturot mirkli, kad cilvēks pēkšņi apzinās, ka viņam neapšaubāmi piemīt sava identitāte. Eriks H. Eriksons (*Erik H. Erikson*) uzskata, ka identitātes apziņu kā subjektīvu iedvesmojošas viengabalainības un kontinuitātes⁷⁵ apjēgsmi visveiksmīgāk aprakstījis Viljams Džeims (*William James*), kurš norādījis, ka cilvēka raksturs atklājas tādā garīgā vai morālā stāvoklī, kurā viņš vispilnīgāk, visdziļāk un visintensīvāk izjūt sevi darbojamies un dzīvojam, šādos brīžos cilvēkā ierunājas kāda iekšēja balss un saka: „*Lūk, tā ir mana būtība!*” Šādos brīžos vienmēr ir klāt arī „*aktīvas spriedzes elements, kas veidojas, pārvaldot to, kas ir atkarīgs no paša un iekšējs, un ticot, ka ārējie faktori sasniegs harmoniju ar iekšējiem, tomēr negarantējot, ka tā notiks. Tiklīdz rodas pilnīga garantija, ... šis stāvoklis apziņā pārvēršas stagnējošā apātijā. Taču bez šādas garantijas cilvēks izjūt dziļu, iejūsminošu svētlaimi un rūgtu gatavību paveikt un pārciest jebko. Lai gan šis stāvoklis ir tikai noskaņojums vai izjūta, ko es vārdos nespēju aprakstīt, tas man atklājas kā visas manas teorētiskās un praktiskās pašnoteikšanās dziļākais princips.*” Kaut gan Džeims lieto vārdu „raksturs”, Eriksons uzdrošinās apgalvot, ka viņš apraksta identitātes apzināšanos; vēl vairāk viņš apraksta tādu tās formu, kādu principā iespējams piedzīvot ikvienam cilvēkam.⁷⁶ Iespējams, ka tieši tā varētu raksturot Abes darbu rakstīšanas procesu, kad romāna tapšanas momentā autors visspilgtāk apzinās savu identitāti un ļauj tai izpausties savos varoņos, tāpēc viņos atklājas tās autora dziļākās būtības iezīmes, kas ikdienas dzīvē netiek pamanītas vai apzināti tiek apspiestas un slēptas gan no sevis paša, gan apkārtējiem.

1.2.1. Romāna „Sieviete smiltīs” satura iezīmes

Abes romāns „Sieviete smiltīs” tika izdots 1962.gadā, un šis darbs Japānā kļuva par literāro sensāciju, kas autoram nodrošināja ne tikai Jomiuri balvu literatūrā (*Jomiuri bungaku sjō*, 読売文学賞), bet arī vietu starp tiem autoriem, ko kritiķi atzina par 6 labākajiem kopš

⁷⁵ Kontinuitāte – nepārtrauktība, savstarpēja saistība. Spektors, A. Latviešu literārās valodas vārdnīca. Rīga: Zinātne, 1972.– 1996. <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=kontinuitate>

⁷⁶ Eriksons, E.H. Identitāte: jaunība un krīze. (tulk. Signe Ridance) Rīga: Jumava, 1998. 16. – 17.lpp

1945.gada.⁷⁷ Tas ir stāsts par cilvēku, kas nonācis ekstremālos apstākļos, izvēlas cīnīties un aktīvi iesaistīties savas identitātes veidošanās procesā, kurš spēj pielāgoties mainīgajiem apstākļiem.

Romāna „Sieviete smiltīs” galvenais varonis ir skolotājs un savā brīvajā laikā nodarbojas ar kukaiņu kolekcionešanu. Entomologa lielā interese par kukaņiem, kas dzīvo smiltīs un spēj pielāgoties, paciest visnelabvēlīgākos apstākļus, bija veicinājusi interesi arī par pašām smiltīm. Viņš ierodas ciemā, kura nosaukumu autors nav minējis, un nokļūst bedrē, kur laipni un ar neliekuļotu prieku viņu sagaida neliela auguma patīkama izskata sieviete ap trīsdesmit gadiem, kuras vārdu autors romānā nav norādījis. No apkārt esošajām lietām dveš nomācoša nolemtības sajūta: *„Arī šī māja gandrīz jau ir mirusi. Tās iekšpusi pa pusei aprijušas ar saviem taustekļiem visur iekļūstošās, mūžam plūstošās smiltis. Smiltis, kam nav pašām sava veida, bet ir diametrs – viena astotdaļa milimetra. Taču nekas nevar turēties pretī šim graužošajam bezveida spēkam... Bet varbūt pašam sava veida trūkums tieši ir spēka augstākā izpausme...”*⁷⁸

No rīta vīrietis saprot, ka ir ieslodzīts šai smilšu cietumā. Viņu pārņem sašutums un dusmas uz tiem, kas viņu ieslodzījuši, piekaluši sievieti pie šīs vietas, gan uz pašu sievieti, kas to pielāvusi. Viņš atsakās pieņemt šādu eksistences veidu, jo uzskata – paša dzīvē jau ir par daudz saistību. Sastopoties ar ekstremāliem apstākļiem, viņš apjauš, ka aizraušanās ar smiltīm un kukaiņiem galu galā ir bijis tikai mēģinājums kaut vai uz laiku aizbēgt no mokošajiem pienākumiem, ko uzkrāj pelēcīgā eksistence, jo bija pakļāvies neizbēgamajam un samierinājies ar pelēcīgo ikdienu. Vīrietis ar laiku apjauš, ka ir kā kukainis, kurš spiests pielāgoties un paciest pat visnelabvēlīgākos apstākļus, lai spētu izdzīvot.

Viņš izmēģina dažādus paņēmienus, lai tiktu laukā no bedres, un viņu nepamet cerība, ka viņam ļaus iet. Kā arī vīrietis cer, ka viņu meklēs, izsludinās viņa pazušanu. Apbruņojas ar pacietību, ir apņēmības pilns nesamierināties ar šādu likteni. Tomēr, ejot laikam, vīrieša degsme noplok, jo viņš saprot, ka iespēja izkļūt no gūsta attālinās. Un cerība izbēgt, kaut gan viņš to vēl nebija pavisam zaudējis, dzisa, paša noindēta, jo viņš apzinājās, ka viņu šeit neviens neatradīs. Ņiki apzinās, ka līdzīgi kā kukainis ir spiests pieņemt šo eksistences veidu

Romānā atspoguļota vīrieša un sievietes dažādo izjūtu gamma. Sievietes rāmums un padevība attēlotas pretstatā vīrieša dūsmām. Vīrieša alkas tikt brīvībā, pretstatā sievietes nezpratnei par vēlmi būt brīvam. Jau pirmajās sarunās atklājas sievietes un vīrieša dažādie

⁷⁷ Whittier Treat, J. The Woman in the Dunes. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective: A Guide for Teaching. New York: Columbia University Press, 1994.pp.457.

⁷⁸ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Rīga: Jumava, 2012.31.lpp

uzskati dažādos jautājumos, tai skaitā arī par smiltīm. Laika gaitā mainās arī abu galveno varoņu savstarpējās attiecības. Ja sākumā vīrietis jūtas apmuļķots, līdzīgi kā suns, ko piesējuši ķēdē, kā šīs sievietes upuris, vai arī uztver sievieti kā savu ķīlnieci, kuru varēs iemainīt pret brīvību, ar laiku viņu attiecības sāk balstīties uz savstarpēju uzticību. Cerības uzplaiksnījumi, mijas ar sakāves rūgtumu. Vīrietis nepamet doma par bēgšanu, atgriešanos mājās, tomēr brīdī, kad kāpnes ir nolaistas un viņš var brīvi pārvietoties, doma par atgriešanos vairs nav tik atktuāla. Vīrietis apjauš, ka ciema iedzīvotāji katrs pats par sevi nespētu izdzīvot, jo viņu mājas apraktu smiltis, bet kolektīvais, saskaņotais un nepārtrauktais darbs vieš cerību noturēties pretī smiltīm, kas nenogurstoši cenšas apklāt visu ciemu. Ja ciema iedzīvotāji pārstātu rakt smiltis, ciemu desmit dienās aizputinātu un no tā nebūtu ne miņas. Vienīgi rodas jautājums, kāpēc ciema iedzīvotāji nepamet šo vietu – vai tāpēc, ka viņi ir pieķērušies savām mājām, vai tāpēc, ka viņiem īsti nav kur iet, vai tāpēc, ka viņi ir tik ļoti pie tā pieraduši, ka nemaz neaizdomājas par to, ka var būt arī citādāk. Vai arī viņi tic tam, kas rakstīts uz gara audekla strēles, kas karājās virs arteļa valdes lievenēm: „*Esi uzticīgs dzimtenes mīlestības jūtām!*”⁷⁹

Lai gan tika izvirzītas dažādas versijas par šī cilvēka pazušanas iemesliem – nelaimes gadījums, slepkavība, bēgšana kopā ar citu sievieti, pašnāvība, tomēr neviena no šīm versijām neapstiprinājās, bet īstos iemeslus neviens tā arī neuzzināja. Pēc septiņiem gadiem, saskaņā ar Civilkodeksa trīsdesmito pantu, cilvēks tika atzīts par mirušu. (skat. pielikumu)

1.2.2. Romāna „Svešā seja” satura iezīmes

Abes darbos ir attēloti cilvēka mēģinājumi atrast kaut ko tādu, uz kā varētu balstīt savu dzīvi. Sabiedrība, kurā dzīvo Abes varoņi, ir viņiem naidīga, no tās viņi jebkurā brīdī var saņemt triecinu, tāpēc galvenais jautājums ir – cīnīties vai padoties un samierināties. Tas ir pats grūtākais un mokošākais jautājums, ko sev uzdod Abes varoņi. Jau romāna pirmajās lappusēs autors varoņiem liek cīnīties, apliecināt sevi, kaut sākotnēji varoņi spēj sevi apliecināt tikai, pakļaujoties neizbēgamajam, pieņemot un samierinoties ar pelēcīgo ikdienu.⁸⁰ Ja romāna „Sieviete smiltīs” galvenais varonis izvēlas cīnīties, tad romāna „Svešā seja” galvenais varonis izvēlas padoties un ļaut vaļu dziņām, kas nav savienojamas ar sabiedrībā valdošajiem morāles un ētikas principiem. Savā identitātes pārtapšanas procesā viņš ar masku

⁷⁹ Abe Kobo. Sieviete smiltīs. Rīga: Jumava, 2012.23.lpp

⁸⁰ Абэ Кобо. пер. Гривнин, В. С. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998. 11.с.

aizklāj ne tikai savu seju, bet arī sirdsapziņu, tāpēc viņa rīcība iziet ārpus labā un ļaunā robežām.

Inženiera Okujamas seju klāj keloīdās rētas, ko viņš dēvē par tārpiem, jo nespēj ar to samierināties. Savu seju viņš slēpj zem apsējiem, un par viņa attieksmi pret šīm rētām liecina teksts: „*Tiklīdz atbrīvoju seju no saitēm, uz tās izlīda tārpu mudžeklis – tumšsarkanās savijušās keloīdās rētas ... Cik pretīgs skats!*”⁸¹ Tomēr nespēja pieņemt savu ārējo izskatu sasauca ar nespēju sadzīvot ar savu iekšējo būtību, nevēlēšanos uzņemties atbildību un aktīvi iesaistīties savas identitātes procesā. Okujama izveido masku, kas ne tikai aizsedz viņa seju, bet arī kļūst par citu identitāti, kuras aizsegā var izpausties tā personības daļa, kas līdz šim tika apspiesta.

Okujamas seja tika sakropļota neveiksmīgā ķīmijas eksperimentā. Varonim nav vārda, kas apzīmē viņa jauno personību, viņš zaudējis savu ārējo izskatu un kļuvis pilnīgi anonīms apkārtējai sabiedrībai. Varonis sakropļoto seju slēpj zem apsējiem, bet tik un tā kolēģi sastopoties mulsumā nolaiž acis, nepazīstami cilvēki uz ielas un vilcienā apjukuši novēršas. Sieva atsvešinās no viņa. Nevienš nevar dalīties zinātnieka nelaimē, un viņu apņem vientulība, kāda manāma veca mirstoša suņa acīs. Viņam kā intelektuālam cilvēkam ir grūti samierināties ar domu, ka āriene – daži kustīgi, ar ādu apvilkti sejas muskuļi – tik daudz nozīmē saskarē ar citiem cilvēkiem. Viņš apzinās, ka seja ir tas pats, kas personas apliecība, taču tā neizsaka personas būtību. Seja – tas ir sava veida vienādojums, kas apzīmē attiecības ar citiem cilvēkiem, tā ir taciņa, kas saista ar viņiem.⁸²

Okujamas apdegušo seju klāj apsēji, un viņš uzskata, ka tas traucē saprasties ar citiem cilvēkiem un līdz ar to ir pārrauta viņa saikne ar sabiedrību. Šī iemesla dēļ viņš nolēmja izveidot sev masku, kas noslēptu šo defektu. Viņam šķiet, ka tā izdosies atjaunot saikni ar apkārtējo sabiedrību. Sākumā viņš pat nenojauš, ka ideja par masku viņam rodas tāpēc, ka viņš cenšās aizbēgt pats no sevis, tāpēc, ka viņam apnicis tēlot. Taču iesākumā viņš pat neapjauš, kāda ir maskas būtība, un sev par pārsteigumu, viņš atklāj, ka visi cilvēki savu seju, kas ir dvēseles spogulis, slēpj zem maskas, ko veido miesa, lai nomaskētu to, ko nevēlas citiem atklāt. Viņš apjauš, ka arī viņa maska var noslēpt patiesību. Maska ir spējīga saraut saikni starp sirdi un seju, atbrīvojot no garīgajām saitēm, kas viņu vieno ar cilvēkiem.⁸³

Lai gan vīrietis cenšas sevi pārliecināt, ka ar maskas palīdzību varēs atjaunot gan savu identitāti, gan saikni ar sievu un apkārtējo sabiedrību. Tomēr viņš masku, kas slēpj viņa seju,

⁸¹ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970.168.lpp

⁸²Ibid.11.lpp

⁸³ Абэ Кобо. пер. Гривнин, В. С. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998. 13.- 14.с

izmanto, lai noslēptu no sievas savu identitāti un lai pavedinātu viņu. Viņš ir dusmīgs uz sievu, jo viņa pakļaujas šai provokācijai, un netic sievas apgalvojumam, ka viņa ir zinājusi, kas slēpjas zem maskas.

Būtībā varonis nevis pārvēršas, bet kļūst par cilvēku, ko visu laiku sevī bija apspiedis, kam līdz šim nebija ļāvis izpausties. Viņa sieva savā vēstulē ir norādījusi, ka maska ir kļuvusi par Okujamas īsto seju un beidzot viņš ir savā īstajā veidolā, jo tā bija nevis maska, bet viņš pats.⁸⁴ Viss identitātes pārtapšanas process ir attainots dienasgrāmatas formā, un romāns sastāv no trīs burtnīcām, kurās fiksēti varoņa iekšējie pārdzīvojumi.

Pieraksti liecina – jo zemāk nolaižas Okujama, jo laimīgāks viņš jūtas; īpaši skaidri tiek parādīta viņa atsvešināšanās no apkārtējās sabiedrības, vēl lielāka atsvešināšanās stadija ir parādīta tikai Abes darbā „Cilvēks – kaste”.⁸⁵ Viņu vairs neierobežo sabiedrības noteiktās morāles normas, jo viņš, pateicoties maskai, ir kļuvis anonīms un var nesodīts paveikt jebkuru noziegumu.

Lai gan Ņiki un Okujama izdara atšķirīgas izvēles, tomēr viņus vieno tas, ka abi ir spiesti izdarīt izvēli tieši tajā brīdī, kad saskaras ar ekstremālajiem apstākļiem, jo viņi nevar paļauties ne uz pagātņi, ne nākotni.

1.3. Filozofija un eksistenciālisms Abes Kōbō daiļradē

Brīžos, kad rodas spriedze starp pretēji vērstām mācībām, ideoloģijām, pasaules skatījumiem, tiek virzīta filozofiskā doma, notiek indivīda vai pat veselas sabiedrības pasaules skatījuma attīstība, jo tas reaģē uz iepriekšējām mācībām, arī indivīda skatījums ir saistīts gan ar paša pieredzi, gan sabiedrības kolektīvo apziņu, kuras veidošanos ietekmējušas iepriekšējās paaudzes. Līdzīgi ir ar Abi un viņa laika biedriem, jo viņi piedzīvojuši 2. Pasaules karu un bijuši liecinieki tām pārmaiņām, kas skāra visu pasauli pēc tam.

Tāpēc, runājot par identitātes meklējumiem Abes darbos, nevar nepieminēt arī darbos paustās filozofiskās idejas. Misima Jukio (三島由紀夫), īstajā vārdā Hiraoka Kimitake (平岡公威), ir Abes laikabiedrs, un viņi bieži vien tiek salīdzināti. Abu darbos tiek paustas dziļi filozofiskas tēmas, tomēr Abes darbos tās tiek pasniegtas Kafkam raksturīgā veidā – kā

⁸⁴ Абэ Кобо. пер. Гривнин, В. С. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998.14.с

⁸⁵ Чегодарь, Н.И. Литературная жизнь Японии между двумя мировыми войнами. Москва : "Восточная литература" РАН, 2004. 99. с

simboliska fantāzija, bet ne kā precīzi formulēts filozofisks arguments.⁸⁶ Kā piemēru tam var minēt to, ka, lai gan Abe uzsver Ņiki interesi par kukaiņiem, tomēr lielākoties šī saistība ir simboliska, kas ir kā piemērs apsēstībai ar detaļām, nevis lai uzsvērtu cilvēciskā un necilvēciskā mijiedarbību.⁸⁷ Tas liecina par to, ka Abes romānos viss nav pateikts tieši, bet lasītājam katram pašam jāmeklē zemteksti un simbolos ietvertā jēga, bet autors to darījis ar nolūku, lai liktu lasītājiem aizdomāties, ļautu vaļu katra lasītāja individuālajai fantāzijai un izdomai, jo katrs no šī teksta var smelties tieši to, kas viņam šķiet būtiskākais.

Breds Leithausers (*Brad Leithausers*) Abi nodēvējis par „satraucošu autoru”, jo Abes darbi mājīgi tiek uzskatīti par vienkāršiem. To blīvais ideju kopums tiek apdomīgi savīts sižetā un varoņu atainojumā, literārajā darbā ietvertas filozofiskas domas, kas slēpjas aiz vārdiem „brīvība”, „eksistence” un „morāle”, kas raksturīgas 20.gadsimtam, kā arī jāņem vērā autora interese par filozofiju un politisko sistēmu.⁸⁸

Eksistenciālisms (latīņu valodā *existencia* nozīmē „pastāvēšana”) ir virziens 20.gadsimta literatūrā un filozofijā, kas spilgtāko izpausmi guva Francijā un Vācijā 2. Pasaules kara laikā un pirmajos pēckara gados.⁸⁹ Eksistenciālisms ir gan filozofijas virziens, kas galveno uzmanību veltī tam, kā cilvēks kaut ko izlemj pasaulē, kura nav ar prātu izprotama; pievēršas tādām problēmām kā cilvēka eksistences jēga, viņa attiecības ar dzīvi un nāvi, gribas brīvība un determinisms, gan literatūras virziens, kurā uzsvars likts uz problēmām, kas saistītas ar cilvēka eksistenci.⁹⁰

Eksistenciālisti neatzīst racionālsociālistisko filozofiju ar tai raksturīgo domājošā subjekta absolutizāciju un pievēršas cilvēka ikdienas pieredzei tās konkrētībā un unikalitātē, intelektuāli garīgās un tikumiski emocionālās struktūras nesadalot. Pretēji tīrās apziņas racionālsociālistiskajām koncepcijām cilvēkam sava pasaulē „*iemesta*” indivīda situācija, kam jāapzinās „*šeit un tagad*”.⁹¹ Arī Abes darbos identitātes veidošanās process un meklējumi notiek šeit un tagad, konkrētajā situācijā, tieši tajā brīdī, kad tiek risinātas aktuālas problēmas, nevis pagātnē vai nākotnē. Izvēles, ko šajā brīdī izdara indivīds, var veicināt identitātes veidošanās procesu vai kavēt to.

⁸⁶ Starrs, R. *Deadly dialectics: Sex, Violence and Nihilism in the World of Yukio Mishima*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1994. pp. 10.

⁸⁷ Thornber, K. L. *Ecoambiguity : Enviromental Crises and East Asian Literatures*. Michigan : The University of Michigan Press, 2012. pp.565.

⁸⁸ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp. 457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comperative Perspective : A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994.pp.458.

⁸⁹ Kursīte, J. *sast. Dzejas vārdnīca*. Rīga : Zinātne, 2002. 128. lpp.

⁹⁰ Spektors, A. *Svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Norden, 1996. <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=eksistenciālisms>

⁹¹ Tabūns, T. *Modernisma virzieni latviešu literatūrā*. Rīga : Zinātne, 2003. 134.lpp.

Eksistenciālistu darbu uzmanības centrā ir cilvēks krīzes un labirinta situācijā, viņa nespēja iekļūt otra aizslēgtajā pasaulē, ciešanas, bailes un vientulība. Eksistenciālisms spēcīgi ietekmējis absurda teātri⁹² un literatūru.⁹³ Tieši tās ir būtiskākās tēmas, ko Abe apskatījis savos darbos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, viņš meklēja izpausmes veidus, kas varētu palīdzēt ikvienam savas identitātes meklējumos un izprast indivīda dziļāko būtību. Viņš centās izprast, kāda ir viņa identitāte, un šajos meklējumos iesaistīja arī savu literāro darbu varoņus, kā arī mudināja to darīt lasītājiem.

Saistībā ar Abes Kōbō daiļradi jāpiemin arī, ka identitātes jēdziena aktualizāciju pirms vairākiem gadu desmitiem aizsākusi tieši eksistenciālistu perspektīva un turpinājusi poststrukturālisma⁹⁴ teorija, kā rezultātā iepriekš tik stabilo un noteikto cilvēka patību un pasaules lietu kārtību ir nomainījis uzskats, ka viss ir plūstošs, nenoteikts un paša spēkiem veidojams, tai skaitā, arī identitāte, tāpēc mūsdienu sabiedrībā identitāte vairs netiek skatīta kā jau gatavs, konstants un fiksējams lielums, ko cilvēki var vienkārši pieņemt, un ar terminu identitāte tiek saprasts dinamisks, individuāls projekts un process, kuru mēs paši aktīvi veidojam, pārveidojam, kā arī demonstrējam sev un citiem. Šāds skatījums piešķir cilvēkiem neierobežotu sevis veidošanas un pašnoteikšanās brīvību, tomēr tas rada arī noteiktas problēmas. Piemēram, problēmas rodas tad, kad cilvēks izjūt nepieciešamību mainīgajā, plūstošajā un dinamiskajā pasaulē radīt, atrast un definēt nozīmes tā, lai tās gan viņam, gan pārējiem kaut uz mirkli šķistu stabilas un nemainīgas.⁹⁵ Romānā „Sieviete smiltīs” plūstošās un mainīgās smiltis, kam nav sava veidola, bet ir nemainīgs lielums, ataino mainīgos apstākļus, kādos ir spiests dzīvot cilvēks un atrast stabilas morālās vērtības, uz kurām varētu balstīties savas identitātes veidošanās procesā. Atziņa par to, ka ikviens ir iesaistīts mainīgos apstākļos, atklājas romāna tekstā: „Cilvēks zīmēja savā iztēlē smilšu plūsmas ainu, un viņam jau sākās halutinācijas – viņš arī pats sevi redzēja ierautu šajā nebeidzamajā straumē.”⁹⁶

⁹² Absurda teātris — dramaturģijas paveids, kura darbu centrā ir cilvēka esības absurds un bezjēdzība; lugas bez sižeta un sakarīgiem dialogiem, ko aizstāj bezjēdzīga runāšana vai pilnīga klusēšana. Aldersons J. Mākslas un kultūras vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem. Rīga, Zvaigzne ABC, 2011.

<http://www.tezaurs.lv/sv/?w=Absurds>

⁹³ Keene, Donald. Five Modern Japanese Novelists. New York: Columbia University Press, 2003. pp.80. – 81.

⁹⁴ Poststrukturālisms ir virziens zinātnē, kas 20. gs. 60. gados daļēji izauga no franču strukturālisma kā reakcija pret strukturālisma pretenzijām uz zinātnisko objektivitāti un universālismu. Spektors, A. Svešvārdu vārdnīca. Rīga: Norden, 1996. <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=poststrukturālisms>

Strukturālisms ir princips, koncepcija (zinātnē), pēc kuras parādību pētīšanā jāpievēršas to sistēmai, struktūrai; virziens (kāda zinātnes nozarē), kas balstās uz šādu principu, koncepciju. Spektors, A. Latviešu literārās valodas vārdnīca. Rīga: Zinātne, 1972.–1996. <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=strukturālisms>

⁹⁵ Stašulāne, L., Zītmane, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. – Rīga : LU SPPI, 2012. 2. lpp.

⁹⁶ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Rīga: Jumava, 2012.18.lpp.

Posts un gruveši bija arī Japānā pēc 2. Pasaules kara, kā arī tas, ka Hirosima (広島) un Nagasaki (長崎) cieta atombumbas sprādzienā, nacionālisms un valsts oficiālā ideoloģija, kas gadiem bija slavināta, bija cietusi sakāvi, karā bojā gājuši cilvēki, sagrautas ne tikai ēkas, bet arī pamati, uz kuriem balstījās Japānas sabiedrības pasaules skatījums un morāles normas.⁹⁷ Iespējams, ka identitātes meklējumi aktuālizējas tieši tad, kad cilvēki saskaras ar nāvi un sagrāvi, spiesti iziet ārpus ierastās komforta zonas un saprot, ka līdzšinējie pieņēmumi bijuši maldīgi vai tikuši sagrauti, bet īsti nav, ko likt to vietā. Tas veicina interesi par stabilo vērtību meklējumiem un veicina apzināties savu identitāti.

Eksistenciālismu ietekmēja Frīdriha Vilhelma Nīčes (*Friedrich Wilhelm Nietzsche*), Fjodora Dostojevska (*Фёдор Михайлович Достоевский*), kā arī Sērena Kirkegora (*Søren Aabye Kierkegaard*), Franca Kafkas idejas un daiļrade. Arī Abe tiek uzskatīts par vienu no eksistenciālisma pārstāvjiem pasaules literatūrā.⁹⁸ Tieši šo autoru darbos paustās idejas Abi, identitātes meklējumu procesā, mudināja pievērsties eksistenciālisma virzienam literatūrā un tieši šādā veidā meklēt atbildes par cilvēka būtību. Viņš par to interesējās vairāk nekā citi japāņu literāti, kas sarakstīja savus darbus tajā pašā laikā.

Abes romānos aprakstīto varoņu identitāte arī tiek apskatīta kā process, jo abi varoņi, nonākuši ekstremālos apstākļos, aktīvi iesaistās savas identitātes veidošanās procesā un viņu darbos ietvertos identitātes meklējumus nevar apskatīt kā konstantu un nemainīgu lielumu, jo romānu varoņi saskaras ar būtiskām problēmām, cenšoties noteikt stabilas un nemainīgas vērtības, jo nonākuši situācijā, kas liek pārvērtēt līdzšinējos uzskatus un saskatīt iepriekšējo vērtību sagrāvi. Lai spētu izdzīvot ekstremālos apstākļos, viņi ir spiesti mainīt prioritātes un līdzšinējo pasaules skatījumu.

Šādas situācijas Karls Jaspers (*Karl Jaspers*), kas bija vācu psihiatrs un filozofs, kā arī tiek uzskatīts par vienu no nozīmīgākajiem eksistenciālisma pārstāvjiem, nodēvējis par robežsituācijām. Viņš norāda: „*Tās ir situācijas, kas saglabā savu būtību, pat ja to acumirklīgā izpausme kļūst citāda un pārmērīgā vara ietinas plīvurā – ir jāmirst, ir jācieš, ir jācīnās, cilvēks ir pakļauts nejaušībai, uz viņu neizbēgami gulstas vaina, un šādas tebtūnes (ikdienas dzīves) situācijas tiek dēvētas par robežsituācijām, jo tās ir situācijas, no kurām nevar izvairīties, kuras nevar izmainīt. Parasti cilvēki no tām bieži vien izvairās un dzīvo tā, it kā to nebūtu, jo aizmirst, ka viņiem jāmirst, aizmirst savu vainīgumu un atstātību nejaušības*

⁹⁷ Sīkāk par šo periodu Japānas vēsturē – Perez, Louis G. *The History of Japan*. Westport, Conn: Greenwood Press, 1998, pp.143. – 174.

⁹⁸ Kursīte, J. sast. *Dzejas vārdnīca*. Rīga : Zinātne, 2002. 128. lpp.

ziņā. Cilvēkam viņa dzīves laikā ir darišana ar konkrētām situācijām, kuras viņš veido sev par labu un uz kurām reaģē ar plānu un darbību pasaulē, ko nosaka viņa tebūšanas intereses. Bet uz robežsituācijām ikviens indivīds reaģē vai nu ar aizplīvurojumu, vai arī, ja patiesi ir tās aptvēruši, ar izmisumu un atjaunoti – cilvēki kļūst paši par sevi savas apziņas transformācijā.”⁹⁹

Tieši šādās robežsituācijās Abe ir attēlojis savus varoņus, jo vēlējis, lai viņi iepazīst paši sevi un apzinās savu individuālo identitāti. Autors savos darbos parādījis, kā nejaušība cilvēkus pavada visu dzīvi, to nevar mainīt vai pilnībā izslēgt, tāpēc nejaušība ir kā robežsituācija gan Ņiki Džunpejam, kas nejauši nokļūst vientuļajā ciemā, kur kopā ar sievieti no ciema tiek ieslodzīts smilšu bedrē un ir spiests pakļauties ciema iedzīvotāju prasībām, lai varētu saņemt ūdeni un pārtiku, gan inženierim Okujamam, kas nejaušības dēļ negadījumā darbā apdedzina seju un ir spiests nēsāt apsējus, kas aplāj visu viņa seju, un tādējādi, kā cilvēks bez sejas, zaudējis saikni ar apkārtējo sabiedrību un skaudri izjūt atsvešināšanos no sievas. Arī apzināta vai neapzināta vaina, kā arī nāve un apziņa, ka neviens no tās nav pasargāts, ir robežsituācija. Svarīgs ir atgriezeniskais efekts – kā cilvēks rīkosies, apzinoties šīs robežsituācijas, kādu attieksmi pret dzīvi izveidos. Tieši parādot, cik atšķirīgi rīkojas Ņiki un Okujama, Abe parāda, cik būtiska ir ikviena indivīda izvēle brīdī, kad tie nonākuši robežsituācijā. Viņš ilustrē arī to, kādas var būt šīs izvēles sekas, jo Ņiki izvēlas nepakļauties ārējo apstākļu spiedienam un aktīvi iesaistās savas identitātes tapšanas procesā, bet Okujama padodas un zaudē saikni ar tuviniekiem un apkārtējo sabiedrību, tās ētikas un morāles normām.

Donalds Kīns, kurš ar japāņu rakstnieku bija personīgi pazīstams, atceras, ka Abe stāstījis par pirmo amerikāņu gaisa uzlidojumu 1942.gadā, ko pats piedzīvojis, jo tajā laikā uzturējies Tokijā.¹⁰⁰ Tas liecina, ka arī pats autors savā dzīvē saskāries ar šādām robežsituācijām, kas rosināja viņu apzināties nāves neizbēgamību, aizdomāties par to, ka neviens nav pasargāts no nabadzības un ikviena dzīve var tikt izpostīta vienā acumirkli, bet plaukstoša pilsēta pārvērsties gruvešos. Kara gadus Abe pārsvarā pavadīja Tokijā, tāpēc nevarēja izvairīties no notikumiem, kas mainīja daudzu cilvēku dzīvi un ieviesa korekcijas gan viņu pasaules uztverē, gan lika pārvērtēt attieksmi pret sevi, dziļāk apzināties savu esamību un meklēt vērtības, uz ko varētu balstīties identitātes veidošanās procesā.

Tomēr ne visi ir spējīgi ar vēsu prātu uztvert baidīgo pieredzi, samierināties ar notikušo, jo kara laikā piedzīvotais liek pārdomāt savu līdzšinējo dzīvi un vērtību sistēmu, tāpēc ir cilvēki,

⁹⁹ Jaspers, K. Ievads filosofijā. Rīga : Zvaigzne ABC, 2003. 35.lpp

¹⁰⁰ Keene, D. Five Modern Japanese Novelists. New York: Columbia University Press, 2003. pp. 65 – 84.

kas robežsituācijās izvēlas dzīvot fantāziju pasaulē, pieņemot vēlamo par esošo. Iespējams, ka arī Abe kā radošas profesijas pārstāvis un kā cilvēka apziņai grūti aptveramo notikumu liecinieks gan savā literārajā darbībā, gan dzīvē tieši tāpēc mēdza aizceļot fantāziju pasaulē, tādējādi caur saviem varoņiem cenšoties atrisināt tās problēmas, ar ko saskārās pats savā dzīvē.

Apzīmējums „*modernā literatūra*” tiek attiecināts uz tiem Japānā radītajiem literārajiem darbiem, kas sarakstīti pēc Meidzi Restaurācijas (*Meidzji isin*, 明治維新) 1868.gadā.¹⁰¹ Abe ir nozīmīgs modernās literatūras pārstāvis un japāņu rakstnieks pēckara periodā, kas alegoriskā veidā apraksta drupas un gruvešus. Viņš cenšas izrauties no bezsaturīgā tukšuma, kas radies morālo vērtību krīzes dēļ. Savu darbu vientuļos varoņus Abe konfrontē ar izvēlēm, kas pamatoti tiek dēvētas par eksistenciālām. Viņa radītajos darbos izteiktās domas tiek salīdzinātas ne tikai ar Franca Kafkas, bet arī ar Semjuela Beketta (*Samuel Beckett*) darbos paustajām idejām.¹⁰²

Abe ir atzinis, ka jau skolas gados viņu apbūra Gogoļa (*Никола́й Васи́льевич Го́голь*) un Dostojevskas daiļrade, ka viņš esot šo autoru darbus pārlasījis vairākkārt un uzskata sevi par viņu skolnieku. Īpašu ietekmi uz viņa daiļradi esot atstājis tieši Gogolis, kura darbos savijas izdoma ar realitāti un, pateicoties tam, realitāte parādās īpaši spilgti un iespaidīgi. Abe to centies panākt arī savos darbos. To pašu viņš mācījies arī no angļu rakstnieka Lūisa Kerola (*Lewis Carroll*). Viņš bija pārliecināts, ka laba literatūra nevar neiziet ārpus savas valsts robežām, un tas, ka viņa darbi tiek tulkoti un izdoti citās valstīs, ir nozīmīgi, jo liecina par to, ka tie interesē ne tikai japāņu tautības lasītājus.¹⁰³ Iespējams, tieši Gogoļa darbu apbrīnošana veicināja Abes interesi par eksistenciālismu un viņš pārņēmis arī manieri sapludināt izdomu ar realitāti, darot to ne tikai dzīvē, bet darbos, lai paspilgtinātu notikumus un pievērstu tiem lielāku uzmanību.

Indivīda identitātes veidošanās procesā nozīmīga loma ir apkārtējai sabiedrībai, arī kultūrai, kurā indivīds uzturas, tāpat reliģijai un politiskajiem uzskatiem. Bieži vien sabiedrība kā objektīvu patiesību pieņem politisko līderu un pazīstamu kultūras sfēras pārstāvju viedokli, viņu uzskati atkarīgi no tās sociālās lomas, kādu tie izpilda sabiedrībā. Tas viss ietekmē vēsturiskajos procesos iesaistītā indivīda identitātes veidošanās procesu. Katra indivīda

¹⁰¹ Anderer, P. A Note on Modern Japanese Literature. (pp.51. – 54.) Stoler Miller, B. ed. Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective : A Guide for Teaching. New York: Columbia University Press, 1994.pp.51.

¹⁰² Ibid.pp.52.

¹⁰³ Кобо Абэ. Гривнин, В. С. пер. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт Петербург : Симпозиум, 1998. 6.с.

situācija ir atšķirīga, bet nevar noliegt, ka šajā procesā iesaistītā indivīda vajadzības reti kad tiek ņemtas vērā. Drīzāk dažādas individuālās izpausmes tiek noliegtas, ja tās nesaskan ar pārējās sabiedrības interesēm un vajadzībām. Tāpēc Abes darbos ietvertās eksistenciālisma idejas mudina mainīt nostāju, ka uzmanības centrā nonākušas kolektīva vai sabiedrības vairākuma intereses, nevis indivīda vajadzības.

2. Identitātes jēdziens un loma Abes Kōbō daiļradē

Jāatceras, ka par spīti vārda „*identitāte*” noteiktajai dabai, pats jēdziens pēc savas būtības vienmēr būs pakļauts mainīgiem vēsturiskiem apstākļiem.¹⁰⁴ Lai varētu izpētīt to, kā izpaužas identitātes meklējumi Abes Kōbō darbos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, vispirms ir jānoskaidro, ko sevī ietver pats jēdziens „*identitāte*”. Jo ikviens jēdziens ir abstrakcija, kas atspoguļo priekšmetu vai parādību vispārīgās būtiskās pazīmes.¹⁰⁵ Abos literārajos darbos jēdziens „*identitāte*” tiek apskatīts no dažādiem aspektiem. Šajā bakalaura darbā identitāte apskatīta Abes Kōbō, kā literāro darbu autora, un viņa romānu varoņu personības veidošanās un attīstības procesa kontekstā, jo tā ir nozīmīgākā tēma abos apskatītajos literārajos darbos.

Identitātes definīcija sākumā šķiet vienkārša un pašsaprotama, taču kļūst grūtāk izprotama un definējama, ja apsver, cik detalizēti „*identitātes*” jēdziena izpētes rezultātus vajadzētu aprakstīt. Tomēr, lai varētu labāk izprast, kas ir identitāte, jāpiemin, ka latviešu valodas vārdam „*identitāte*” cilme ir no vācu valodas vārda „*identität*”, kam pamatā ir latīņu valodas vārds.¹⁰⁶ Ir bijuši dažādi mēģinājumi definēt to, kas tieši ir identitāte, daudzi pētnieki ir iedziļinājušies šī jautājuma izpētē, tomēr nevar viennozīmīgi atbildēt uz jautājumu, ko tieši apzīmē šis jēdziens, jo vienkāršākajā un vispārpieņemtajā izpratnē identitāte var būt gan kā vienojošais, gan kā atšķirīgais īpašību kopums, tās var būt īpašības, kas padara līdzīgus un vienu, vai pretrunas, kas padara atšķirīgu un īpašu un tādējādi nošķir no pārējiem. Tāpat var apskatīt gan kāda noteikta indivīda, gan grupas, gan tautas, gan vēl daudzus un dažādas identitātes izpausmes veidus, kas var pat būt pretrunā viens ar otru. Tomēr tieši šīs pretrunas un pretstati, kas pastāv identitātes definējumā, sasaucas ar pretrunām gan Abes Kōbō, gan viņa literāro darbu varoņu personības izpausmēs. Tāpat abos romānos tiek apskatītas pretrunas, vienotas sabiedrības un indivīda izpausmēs, kā arī dažādās vīrieša un sievietes

¹⁰⁴ Eriksons, E.H. Identitāte: jaunība un krīze. (tulk. Signe Ridance) Rīga: Jumava, 1998. 13.lpp

¹⁰⁵Spektors, A. Latviešu literārās valodas vārdnīca. Rīga, Zinātne, 1972.–1996.

<http://www.tezaurs.lv/sv/?w=jedziens>

¹⁰⁶Zuicena, I. (red.) Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca. LU Latviešu valodas institūts.

<http://www.tezaurs.lv/mlvv/>

lomas sabiedrībā, situācijas uztverē un novērtējumā, kas ietekmē ikvienu indivīdu, kurš nedzīvo atrauti no sabiedrības un ir iesaistīts tās norisēs.

Mūsdienu latviešu valodas skaidrojošā vārdnīcā norādīts, ka vārdu „*identitāte*” lieto gan runājot par kaut kā sevišķumu, savdabīgumu, kas var būt gan kāda noteikta īpašība, gan konkrēts stāvoklis, tiek arī norādīts, ka jēdziens identitāte ir tas, kas nosaka (kā) esamību, pastāvēšanu. Šo vārdu lieto arī, lai norādītu uz pilnīgu atbilstību, pilnīgu līdzību, vienādību.¹⁰⁷ Latviešu literārās valodas vārdnīcā norādīts, ka personas identitāte juridiski nozīmē personas atbilstību dokumentos vai citos materiālos minētajai personai.¹⁰⁸ Var secināt, ka indivīda vai sabiedrības identitātei vajadzētu norādīt uz iezīmēm, kas tiek uzskatītas par katra atsevišķa indivīda vai noteiktas sabiedrības būtību, tai vajadzētu būt kā galveno iezīmju kritērijam, kā arī tai vajadzētu norādīt uz iezīmēm, kas atšķir vienotu kopumu no citiem, ar kuriem tas varētu tikt salīdzināts.

2.1. Abe Kōbō un viņa varoņu japāniskā identitāte

Abes bērnības iespaidi un pēc tam apjaustās nesakritības, kā arī pieredze, kas gūta, dzīvojot nabadzībā pēc atgriešanās Japānā, iespaido Abes identificēšanās procesu. Okujama un Dzimpejs piedzīvo līdzīgas atklāsmes – lai gan katram no viņiem identitātes krīze izpaužas atšķirīgi un viņi atrodas dažādās situācijās, tomēr šādas atklāsmes maina viņu pasaules redzējumu un uzskatus, maina viņus kā personības, iespaido viņu identitātes veidošanās procesu. Gan Abe, gan viņa darbu varoņi, nonākuši ekstremālos apstākļos, piedzīvo identitātes krīzi, jo nespēj identificēties ar apkārtējo sabiedrību un apjauš, ka nevar definēt paši savu identitāti.

Donalds Kīns savā grāmatā „Pieci modernie Japānas rakstnieki” norāda, ka Abe kā zēns ticēja, ka dažādu tautību cilvēkiem iespējams dzīvot vienlīdzībā, kaut gan viņš bija liecinieks tam, ka citi japāņi izbaudīja savu privilēģēto stāvokli un dominējošo lomu jaunapgūtajā zemē. Kaut gan šķita, ka Abe ir pilnībā iejuties un Mandžūrijā jutās kā mājās, viņš nekad neaizmirs, ka viņa izcelsmes valsts ir Japāna. Atšķirība starp japāņiem un citiem Mandžūrijas iedzīvotājiem, neapzināta vietas ietekme un bērnības iespaidi veicināja to, ka viņš nekļuva par mandžūrieti, bet nebija arī tipisks japāņu sabiedrības pārstāvis. Pretrunas starp skolas mācību grāmatā izlasāmajiem Japānai raksturīgajiem dabas skatu aprakstiem un realitātē redzamajām

¹⁰⁷ Zuicena, I. (red.) Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca. LU Latviešu valodas institūts. <http://www.tezaurs.lv/mlvv/>

¹⁰⁸ Spektors, A. Latviešu literārās valodas vārdnīca. Rīga: Zinātne, 1972.–1996. <http://www.tezaurs.lv/llvv/>

smilšu kāpām aiz skolas ēkas, putekļainajiem, smilšainajiem līdzenumiem, kas nemanāmi saplūst ar tuksnesi, lika apšaubīt mācību grāmatās sniegtās informācijas ticamību. Tas radīja pretrunīgas izjūtas – gan ilgas pēc Japānas, gan atsvešināšanās sajūtu no tās. Vēlākajos gados, kad Abe dzīvoja Japānā, šīs bērības sajūtas atturēja viņu no identificēšanās ar Japānu.¹⁰⁹

Nespēja pilnībā iejusties Japānas sabiedrībā, pieņemt viņiem raksturīgo dzīves uztveri un uzskatus, arī attieksmi pret dabu, liek viņam justies kā svešniekam savā zemē. Tas varētu būt viens no iemesliem, kāpēc Abe savos darbos pievērsies identitātes krīzei un indivīda identitātes meklējumiem, caur savu romānu varoņiem ir vēlējies noskaidrot, kāda ir viņa identitāte un kādi ir iespējamie identitātes veidošanas scenāriji.

Timotijs Īls norāda, ka Abe zināmā mērā jutās saistīts ar Hokkaido, jo tā bija vieta, kur dzīvoja viņa mātes ģimene un kur kādu laiku bija uzturējies arī viņš. Abas šīs vietas – Mandžūrija un Hokkaido – ir teritorijas, kuru iedzīvotāji ir saistīti ar Japānu, bet sevi ne vienmēr apzinās kā japāņus. Šī japāniskā apziņa viņos nav tik spēcīga un pašsaprotama kā citiem Japānas iedzīvotājiem.¹¹⁰

Pamatīgs šoks, kas ietekmēja ne tikai viņa rakstniecību, bet arī dzīves uztveri, bija japāņu karaspēka nelikumīgā un patvaļīgā rīcība Mukdenā pēc kapitulācijas. Viņš bija liecinieks noziegumiem, ko japāņu karavīri izdarīja pret civiliedzīvotājiem, un izjuta tādu riebumu pret šo rīcību, ka vēlējās attiekties no savas japāniskās identitātes. Vēlāk šis riebums pārvērtās naidā pret jebkuru nacionālisma izpausmi un pārliecību, ka kāds augstu vērtē piederību nācijai. Šāda attieksme noveda pie tā, ka vēlākajos gados viņam tika pārņemts kosmopolītisms un tas, ka viņš neapzinās savas saknes.¹¹¹

Tas ir arī iemesls, kāpēc savu romānu vai lugu varoņiem viņš reti deva vārdus, bet tā vietā tos sauca „*māte*”, „*bokseris*”, „*līgava*”, vai, kā darbā „*Sieviete smiltīs*”, galvenos varoņus vienkārši dēvēja par „*vīrieti*” un „*sievieti*”, jo Abe uzskatīja, ka vārdu došana visu sarežģī, bet sīkāk šo apgalvojumu nepaskaidroja. D.Kīns izsaka minējumu, ka rakstnieks negribēja ierobežot savu darbu varoņus, negribēja uzsvērt viņu japānisko vai jebkuru citu nacionalitāti. Tāpēc tad, kad viņa lugas tika uzvestas ārzemēs, nekas neliecināja par to japānisko izcelsmi.¹¹²

Identitāti var uzskatīt par galveno kritēriju, kas noteiktu indivīdu vai sabiedrību atšķir no citiem, tomēr tai jābūt arī pietiekoši noturīgai, ilgstošai un nepārtrauktai, jo tā raksturo katru

¹⁰⁹ Keene, D. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.65. – 84.

¹¹⁰ Iles, T. *Towards a New Community: Abe Kōbō: an Exploration of his Prose, Drama and Theatre*. A Dissertation for Degree of Ph. D. Graduate Department of East Asian Studies University of Toronto: 1997. pp.22.

¹¹¹ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.65. – 84.

¹¹² *Ibid.* pp.73.

konkrēto indivīdu vai sabiedrību, saista pagātņi ar nākotni, kā arī parāda, kas tiek uztverts kā kaut kas īpašs un kas tieši to atšķir no citiem līdzīgiem indivīdiem vai sabiedrībām. Tomēr, tā kā Abe pats nespēja pilnībā identificēties ar Japānu un tās sabiedrību, arī viņa darbu varoņi nespēj izjust tik ciešu saikni ar apkārtējo sabiedrību, lai identificētos ar to.

Eriks H. Eriksons, kā cilvēka attīstības izpētes psihologs, norādījis, ka ir grūti sniegt precīzu identitātes definīciju. Viņš atzīmē – jo vairāk pēta šo tēmu, jo vairāk šis termins kļūst par apzīmējumu kaut kam neizprotamam un visaptverošam, to iespējams pētīt, tikai novērtējot identitātes izšķirošo lomu dažādos kontekstos.¹¹³ Tomēr romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” izšķirošā loma tiek piešķirta tieši indivīda, nevis sabiedrības identitātei, jo autors, aprakstot savu varoņus, izvairās viņiem piešķirt kādu noteiktu nacionalitāti, nepiesaista viņus noteiktai vietai un valstij.

Arī Manuels Kastells (*Manuel Castells*) savā darbā „Identitātes spēks”¹¹⁴, apskatot jautājumu par identitātes veidošanos, uzsver, ka identitātes pamatus veido un tās veidošanās procesu ietekmē tādi faktori kā vēsture, ģeogrāfija, valsts pārvalde, kopējā kolektīvā atmiņa un katra personīgās refleksijas. Tāpat svarīga ir attieksme pret reliģiju un veids, kādā notiek dzīves izzināšana. Taču katrs – kā individuālā līmenī, tā sociālo grupu un visas sabiedrības līmenī – apstrādā šīs ietekmes un piešķir tām nozīmi saskaņā ar sociāli noteiktām normām un kultūras īpatnībām, kas iesakņojušās sociālajā struktūrā.¹¹⁵ Tas sasaucas ar Erika H. Eriksona apgalvojumu, ka identitāte ir visaptveroša un grūti definējama, jo ikviena indivīda identitāte sakņojas vēsturē un kultūrā, veidojas sociālajās attiecībās un izpaužas kā filozofiskas pārdomas, kā uzskatu sistēma, ar kā palīdzību ikviens indivīds cenšas izprast sevi un apkārtējo pasauli.¹¹⁶ Tātad identitāte neveidojas atrauti no pagātnes notikumos balstītās kolektīvās pieredzes un indivīda dzīves laikā pieredzētajiem notikumiem. Identitātes veidošanās procesu ietekmē gan vieta un vide, kurā uzturas indivīds, gan apkārtējā sabiedrība, gan arī paša indivīda personīgā pieredze. Būtiska ir cilvēka attieksme pret notiekošo un viņa izpildītās sociālās lomas, kā arī vieta, ko viņš ieņem sabiedrības hierarhiskajā sistēmā. Visi šie nosacījumi neļauj apgalvot, ka Abe un viņa romānu „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” galvenie varoņi nekādi nav saistīti ar japānisko identitāti, tomēr visi iepriekš minētie argumenti liecina, ka neviens no viņiem neidentificējas ar apkārtējo sabiedrību un japānisko identitāti vai vismaz negrib to atzīt. Tieši tas, ka viņi neidentificējas ar kādu noteiktu nāciju un

¹¹³ Eriksons, E. H. Identitāte: jaunība un krīze. (tulk. Signe Ridance) Rīga: Jumava, 1998. 9. – 10.lpp

¹¹⁴ Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte: zīmolu un patērētāju identitātes. – Rīga: LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp

¹¹⁵ Ibid.2. – 7. lpp

¹¹⁶ Eriksons, E. H. Identitāte: jaunība un krīze. (tulk. Signe Ridance) Rīga: Jumava, 1998. 9. – 10.lpp

tās vērtībām, liek viņiem piešķirt daudz lielāku vērtību tieši individuālajai identitātei un novērtēt cilvēku kā personību, nevis tikai kā daļu no noteiktas sabiedriskas kārtības. Abes varoņi, tāpat kā pats autors, pie šīm atziņām nonāk tikai tad, kad, nonākuši ekstremālos apstākļos, paši piedzīvo morālo vērtību un identitātes krīzi, tāpēc ir spiesti uzņemties atbildību un paši iesaistīties savas identitātes veidošanās procesā.

Manuels Kastells savā darbā „Identitātes spēks” norāda, ka identitātes izpratnē svarīga ir tās saistība ar nozīmēm un kultūru, no kuras identitātes tiek atvasinātas. Viņš uzskata, ka identitāte ir nozīmes veidošanas process, izmantojot ar kultūru saistītus simbolus, līdz ar to identitāte ir nozīmes avots pašam indivīdam un ir viņa paša konstruēta individualizācijas procesā.¹¹⁷ Lai gan Abe nespēj pilnībā identificēties ar Japānas sabiedrību un tās vērtībām, tomēr viņš ir saistīts ar Japānas kultūru, no kuras ir atvasināta viņa un viņa varoņu identitāte. Tāpēc – pat tad, ja Abe un viņa varoņi neidentificējas ne ar vienu nāciju un var tik uzskatīti par kosmopolītiem, kas neatzīst vai nepieņem savu japānisko identitāti, tomēr nevar noliegt, ka viņi ir saistīti ar Japānu un tās kultūru.

Tomēr arī paši japāņi kolonijās dzīvojošos tautiešus īsti neidentificēja ar Japānu, jo gan Mandžūrijas, gan citu Japānas koloniju – Korejas un Taivānas – apzīmēšanai lietoja apzīmējumu „gai iči” (外地), kas nozīmēja „ārējās zemes”, tam pretstatā tika izmantots apzīmējums „nai iči” (内地), kas nozīmēja „iekšējās zemes”, un šos hieroglifus izmantoja, lai apzīmētu Japānas salas. Abe gan literārajā ziņā, gan pārnestā nozīmē tiek uzskatīts par „gai iči” rakstnieku, jo viņš bija rakstnieks, kas nācis no vietas, kas kādu laiku bija bijusi Japānas kolonija, kas pēc 2. Pasaules kara bija zaudējusi savu nozīmi. Iespējams, ka tieši tāpēc kritiķis Isoda Kōiči (磯田幸一) definēja Abi kā „morāli bezvalstisku personu”. Piederība vietai, kas tika apskatīta kā būtiska citu Japānas autoru darbos, Abes darbos tiek apskatīta gan kā lieta, pēc kā ilgoties, gan arī tiek izsmieta. Abes darbos var saskatīt, ka tik tālu, cik viņš identificējās ar savu darbu varoņiem, viņam bija nostalgiska vēlme atrast vietu, ko varētu saukt par mājām, bet viņš arī neuzticējās ideoloģijai, kas sevī ietvēra jēdzienu par cilvēka piederību, īpaši kādai noteiktai vietai. Viņš apšaubīja ideju, ka noteikta kultūras vide var būt kā bāze, uz kā balstīt kaut ko fiksētu un pastāvīgu.¹¹⁸

Identitāte tiek radīta caur sevis kategorizēšanu vai identificēšanu. Džeina Stetsa (*Jane Stets*) un Pīters Bērks (*Peter Burke*) uzsver, ka sociālās identitātes formēšanā pastāv divi

¹¹⁷ Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. Rīga : LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp.

¹¹⁸ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective : A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994.pp.460.

nozīmīgi procesi – „*sevis kategorizēšana un sociālais salīdzinājums*”. Sevis kategorizēšana iezīmē līdzību saskatīšanu un akcentēšanu starp sevi un grupas locekļiem, atšķirīgo iezīmju uztveršanu. Savukārt otrs process – sociālā salīdzināšana – ir šo akcentēšanas efektu atlasīta piemērošana vispirms tajās dimensijās, kurās tiks vairots savs labums.¹¹⁹ Abes darbos šis process parādīts divos atšķirīgos veidos – Okujama jūtas arvien atstumtāks, kaut nicina korejiešus, tāpat kā to dara lielākā sabiedrības daļa, tomēr jūtas tikpat neiederīgs kā viņi, līdz savā ziņā sāk pat identificēties ar viņiem. Tas rada arvien jaunas problēmas. Iespējams, ka Abe romāna rakstīšanas laikā izjutis līdzīgas emocijas, par to varētu liecināt arī fakti no viņa biogrāfijas. Niki pēc ierašanās ciemā sākumā ir spiests uzturēties sabiedrībā, kas viņam šķiet sveša, neizprotama un naidīga, brīžiem pat apdraud viņa dzīvību. Tomēr ar laiku, pārvērtējot notikušo, viņa attieksme mainās, un viņš izvēlas kļūt par daļu no šīs sabiedrības, tieši tad, kad viņam beidzot radusies ilgi gaidītā iespēja un viņš varētu doties prom. Tomēr iespēja atgriezties vidē, kas reiz šķita tik pazīstama, un atkal kļūt par daļu no reiz tik ierastās un neapstrīdamās kārtības vairs nešķiet tik vilinoša. Ikviens indivīds arī identificēšanās procesā meklē un izvēlas savu labumu, katram konkrētam indivīdam tas varētu būt kaut kas cits – drošība, grupas aizsardzība, interesants darbs, komunikācijas iespējas vai, kā Okujamas gadījumā – iespēja ļaut izpausties tam, ko bija ierobežojušas sabiedrības ētikas un morāles normas.

Ja identitāti aplūko nevis kā gatavu lielumu, bet gan kā procesu, kurā cilvēks aktīvi piedalās, tad Abes Kōbō darbus „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” var uzskatīt par identitātes veidošanās procesa aprakstu un savas identitātes meklējumu procesu, kurā sastopas autora personīgā pieredze, kas veidojusies uz kultūras un vēsturisko notikumu fona, kā arī tas, kā autors caur saviem varoņiem cenšas modelēt iespējamos indivīda identitātes meklējumu procesa scenārijus. Tieši ekstremālie apstākļi, kādos nonāk abu romānu galvenie varoņi, liek gan viņiem, gan lasītājiem aizdomāties par to, kā indivīda identitātes veidošanās procesu ietekmē gan vide, kurā viņš atrodas, gan apkartējā sabiedrība, kas cenšas uzspiest tās noteiktās uzvedības normas un pasaules skatījumu, gan citi aspekti, kuru noteiktās svarīgākās īpašības un iezīmes tiek akcentētas un pat uzspiestas indivīdam, kas ir spiests tās pieņemt kā sev piemītošas. Tas ir iemesls, kāpēc romāna „Sieviete smiltīs” galvenais varonis Niki Džunpejs izvēlas palikt vientuļajā ciemā, jo viņš jūtas atbildīgs gan par savu rīcību, gan par to, kas notiks ar sievieti un citiem ciema iemītniekiem. Viņam tuvāki šķiet visu pamestie ciema iedzīvotāji un viņu dzīves uztvere nekā sabiedrība, kurā bija dzīvojis iepriekš, kaut nespēja ar

¹¹⁹ Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. Rīga : LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp

to identificēties, jo viņš ir atradis sabiedrību, ar kuru izjūt saikni, kaut pilnībā ar to neidentificējas. Tas ir arī iemesls, kāpēc romāna „Svešā seja” galvenais varonis Okujama, pat slēpjoties aiz maskas, atsvešinās no apkārtējās sabiedrības. Viņš izvēlas neidentificēties ar sabiedrību, kuras uzspiestās ētikas un morāles normas, kā arī pasaules skatījums neļauj izpausties tai viņa personības vardarbīgajai daļai, ko viņš vairs nevēlas vai nespēj ierobežot. Viņš saprot, ka pilnībā zaudējis saikni ar cilvēkiem un sabiedrību. Okujama apzinās, ka ar maskas palīdzību var kļūt anonīms un ka, atmetot sabiedrības uzspiesto uzvedības modeli, zūd robeža starp labo un ļauno, tāpēc viņš var rīkoties, kā pats vēlas, nevienam neko nepaskaidrojot un neuzņemoties atbildību par savas rīcības sekām. Nevienam no abiem varoņiem neidentificējas ar Japānas sabiedrību, neasociējas ar japānisko identitāti, tomēr tikai viens no viņiem apzinās, ka ir atbildīgs par savu rīcību un no tās izrietošajām sekām. Ar Okujamas piemēru Abe parāda, pie kā var novest tas, ka cilvēks neiesaistās savas identitātes veidošanās procesā un nejūtas atbildīgs par savu rīcību un tās sekām.

2.2. Sociālā un individuālā identitāte Abes Kōbō romānos

Sociālās identitātes jēdziens ir radies divu zinātnisko pieeju krustpunktā. No vienas puses, sociālā identitāte ir daļa no personības identitātes jeb „*Es – koncepcijas*”, kas nāk no vispārīgās psiholoģiskās pieejas, ko atbalsta E. Eriksons un Dž. Marsija (*J. Marsia*). No otras puses, sociālo identitāti izprot kā sociālās psiholoģijas jēdzienu, respektīvi, tā ir cilvēka vai grupas identifikācija ar noteiktu sociālu kopienu, šo uzskatu pauž H. Tedžfels (*H. Tejfel*), Dž. Tērners (*J. Turner*).¹²⁰

Abe Japānā tika uzskatīts par atšķirīgu uzskatu cilvēku jeb disidentu, kas pēc aiziešanas no komunistu partijas neatbalstīja nevienu politisku kustību un nerakstīja darbus atbilstoši kādai noteiktai doktrīnai. Viņa neatkarība un plašais skatījums bija Japānas sabiedrības pārstāvim neraksturīga iezīme, jo japāņi ģeogrāfisko piederību cenšas uzsvērt kā noteicošo faktoru cilvēka dzīvē.¹²¹ Abe, kaut arī ir saistīts ar Japānu, savos romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” noliedz indivīda piederību kādai noteiktai vietai, nācijai un ideoloģijai, jo uzskata, ka šie faktori nenosaka cilvēka personību un identitāti.

Tomēr nevar noliegt, ka daudziem cilvēkiem identitāte ir bijusi noderīgs koncepts, jo tas ļauj cilvēkiem ar līdzīgu pasaules pieredzi justies vienotiem ar citiem, kuriem ir kopējas, viņiem nozīmīgas sociālo pozīciju raksturojošas iezīmes (dzimte, seksualitāte, etniskums utt.).

¹²⁰ Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. – Rīga : LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp.

¹²¹ Keene, Donald. Five Modern Japanese Novelists. New York: Columbia University Press, 2003. pp.66.

Šāda pieeja ir sevišķi svarīga tiem indivīdiem, kuru pieredze ir tikusi devalvēta, pastāvot normatīvajām vai regulējošajām pieredzes izpratnēm, kas ņemtas no vienas vai vairāku sabiedrībā privilēģētu grupu iekšējām attiecībām. Tiem, kas izslēgti no ietekmes un tādējādi arī no savas pieredzes apstiprināšanas (legalizēšanas), uzskats par kopēju/ kopīgu identitāti un tādējādi arī kopēju/ kopīgu pieredzi ļauj izvairīties no mazvērtīguma sajūtas. Viņu pieredze bija no normatīvās pieredzes atšķirīga. Viņu pieredze netika uzskatīta par vērtīgu – nevis tāpēc, ka tā bija mazvērtīgāka, bet tāpēc, ka tā bija sociāli un politiski nespēcīgāka/ nepārliciecināma.¹²² Situācija, kurā bija nonākuši Japānas iedzīvotāji pēc ASV okupācijas, daudziem lika justies mazvērtīgākiem kā okupācijas varas pārstāvjiem, jo viņu kultūras mantojums un pasaules skatījums bija atšķirīgs. Vēlme izvairīties no mazvērtības sajūtas, veicināja vēlmi uzsvērt japāniskās identitātes nozīmību un stiprināt Japānas sabiedrības sociālo identitāti. Sabiedrības intereses un valsts ekonomiskā izaugsme tika realizēta, nerēķinoties ar atsevišķu indivīdu interesēm un vajadzībām, tas veicināja indivīdu atsvešināšanos no sabiedrības.

Abes darbos varoņu sociālā identitāte, tai skaitā arī Ņiki Dzumpeja, parasti tiek apskatīta kā atsvešināta darbinieka meklējumi progresējošas kapitālistiskas ekonomikas ietvaros. Viņu atsvešināšanās ir saistīta ar to, ka pastāv pretrunas starp to, kāda ir reālā dzīve, un to, kāda tā būtu vēlama. To, kāda būtu vēlāmā dzīve, varoņi apjauš tikai pakāpeniski, bet, kad viņi to apjauš, tad nonāk līdz absurdam. Piemēram, Ņiki šķiet neticami, ka kāds vēlētos dzīvot tā, kā to dara viņa sagūstītāji, tikai ar laiku viņš aptver neapstrīdamā praktiskuma loģiku, kas notur ciema iedzīvotājus bedrēs. Tomēr Ņiki ir jāatbild uz jautājumu, vai viņš pieņems šo domāšanas veidu, vai nonāks pie secinājuma, ka būtībā šis absurds ir saprātīgs.¹²³ Ņiki nespēj identificēties ar Japānas sabiedrību, bet spēj pieņemt ciema iedzīvotāju sociālo identitāti, un viņa individuālās identitātes veidošanās process ir saistīts ar to.

Japāņu akadēmiķis Doi Takeo (土居健郎) norāda, ka japāņiem raksturīga iezīme – ja viņi saprot, ka kaut ko (kādu lietu, jēdzienu vai aspektu) nespēj ignorēt, viņi ātri to apgūst un pārņem. Tas attiecas gan uz citu kultūru, gan jaunām tehnoloģijām, gan citām lietām.¹²⁴ Lai gan Abes romānu „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” romānu galvenie varoņi nav tipiski japāņi, tomēr, iespējams, ka tieši šī īpašība palīdz izdzīvot ekstremālajos apstākļos, kādos nonāk Ņiki

¹²² Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. Rīga : LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp.

¹²³ Whittier Treat, J. The Woman in the Dunes. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective : A Guide for Teaching. New York: Columbia University Press, 1994. pp.461.

¹²⁴ Doi, Takeo. The Anatomy of Dependence [The Key Analysis of Japanese Behavior].Tokyo; New York; London: Kodansha International, 2001. pp.47.

un Okujama. Tomēr Ņiki, kaut gan apzinās individuālās identitātes nozīmību, izvēlas būt saistīts ar ciema iedzīvotājiem un viņu sociālo identitāti. Tas ļauj pārvarēt šķēršļus, kas viņu līdz šim šķīra un atsvešināja no sabiedrības. Turpretī Okujama izvēlas atteikties no atbildības un noliedz jebkādu sociālo identitāti, tāpēc šķērslis, kas viņu šķir no sabiedrības, kļūst nepārvarams un saikne ar apkārtējo sabiedrību tiek pilnībā pārrauta.

Tomēr jāpiemin, ka Ņiki un Okujamas, tāpat kā romānu autora, skatījums uz realitāti ne vienmēr atspoguļo reālo situāciju. D. Kīns uzsver, ka Abem, kas bija fantastikas literatūras žanra parstāvis, reizēm bija grūtības atšķirt to, kas tiešām bija noticis, no tā, kas varētu būt noticis, ja pārējie cilvēki vairāk līdzinātos viņam pašam. Abes skatījums uz realitāti bija interesants un bieži vien atšķirīgs no apkārtējiem, bet viņa dzīvē bija pietiekoši daudzi neticami notikumi un lielākā daļa no Abes stāstiem izklausījās ticami.¹²⁵ Jāņem vērā, ka Abe varētu būt līdzīgi paspilgtinājis vēl arī citus notikumus savā dzīvē, tomēr rakstniekam piemītošā izdoma ir ļāvusi radīt darbus, kas šķiet ne tikai interesanti, bet liek lasītājam aizdomāties par būtiskām tēmām. Tāpat kā pats autors, arī inženieris Okujama reizēm nespēj nošķirt realitāti no iedomām un, dzīvojot savā iedomu pasaulē, ar maskas palīdzību cenšas realizēt vēlmes, ko bez maskas nebūtu iedrošinājies darīt. Pateicoties apziņai, ka seju slēpj maska, kas viņu padarījusi anonīmu, Okujama vairs nekautrējas atzīt savas alkas un slēptākās vēlmes. Ņiki Džunpejs arī, negribēdams atzīt un samierināties ar notiekošo, no patiesības cenšas paslēpties fantāziju pasaulē, sev iestāstīdams, ka kāds viņu meklēs, atradīs un izglābs. Tas varētu būt iemesls tam, ka viņu skatījums uz realitāti, sociālās un individuālās identitātes nozīmi savā dzīvē varētu atšķirties no reālās situācijas.

Uz identitāti var paskatīties arī no ikdienišķāka un pielietojamāka skatpunkta. Piemēram, Vollijs Olinss (*Wally Olins*) savā rakstā „Korporatīvā identitāte: mīts un realitāte”¹²⁶ uzsver, ka dzīvē mums visiem ir sava identitāte. Mēs to neveidojam apzināti, tomēr dažkārt mēdzam ar to manipulēt vai to demonstrēt. Mūsu identitāte ir cieši saistīta ar dažādajām grupām, pie kurām mēs piederam: valsts, pilsēta, pilsētas daļa, kurā dzīvojam, sociālā klase, ģimene, bērni, uzņēmums, kurā strādājam, dažādas domubiedru grupas uzņēmuma ietvaros. Katrai grupai ir sava valoda, zīmes, simboli un personība. Tas, ko mēs parādām pārējai pasaulei, ir mūsu interpretācija par šo lietu kopumu. Mūsu apģērbs, māja, runasveids demonstrē mūsu

¹²⁵ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.72.

¹²⁶ Olins, W. „Corporate identity: The Myth and the Reality” in Balmer, J. (ed.) *Revealing the Corporation: Perspectives on Identity, Image, Reputation, Corporate Branding, and Corporate Level Marketing*. tulk. Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. London: Routledge, 2003. pp. 53. – 65.

identitāti.¹²⁷ Tāpēc, iespējams, tas, kā savu identitāti apzinās Ņiki un Okujama, ir interpretācija par to, kā viņi uztver visus identitāti veidojošos faktorus, netkarīgi no tā, vai tā ir sociālā vai individuālā identitāte. Kā arī identitātes veidošanās procesā svarīgs faktors ir tas, pie kādām sociālajām grupām cilvēks apzinās sevi piederam. Ņiki gadījumā, ciema iedzīvotāji ir tie, kas ietekmē viņa identitātes veidošanās procesu, palīdz apzināties piederību noteiktai sociālajai identitātei, tāpēc viņa domāšanas veids un izturēšanās arvien vairāk līdzinās ciema iemītniekiem, kaut sākumā šāds uzvedības modelis viņam šķita dīvains. Okujama ar savu izturēšanos vēlas demonstrēt, ka nav vairs saistīts ne ar vienu sociālo identitāti, tāpēc nerēķinās ne ar viena cita cilvēka vai sociālas grupas interesēm. Viņu vairs neierobežo neviena sociāla identitāte, bet viņš arī zaudē jebkuru saikni ar cilvēkiem.

V. S. Grivins, raksturojot Abes darbus, norādījis, ka savos darbos Abe Kōbō centās noskaidrot, kas un kāds bija cilvēks sabiedrībā viņa paša dzīves laikā, ko cilvēkam nozīmēja sabiedrība un ko – sabiedrībai viņš, kādas ir cilvēka un viņam naidīgās ārējās pasaules savstarpējās attiecības un kā izpaužas cilvēka mēģinājumi atrast sevi un savu vietu.¹²⁸ Tas precīzi raksturo romānu „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” galveno varoņu centienus un identitātes meklējumu procesu, jo, tikai noskaidrojot to, kāda mijiedarbība ir viņu individuālajai un sociālajai identitātei, viņi sāk apzināties sevi.

Kā norāda E.D. Smits grāmatā „Nacionālā identitāte” cilvēka identitātes problēmu spilgti izgaismo tas, ka cilvēka patību veido daudzas un dažādas identitātes un funkcionālās lomas – ģimeniskās, teritoriālās, šķiriskās, reliģiskās, etniskās, kā arī dzimuma. Katra no šīm identitātēm sakņojas cilvēka šķiriskajā piederībā, kura var mainīties un kuru var pat atcelt un likvidēt. Ikvienu indivīda materiālā pasaule saskaras un ir saistīta ar kādu citu neredzamu pasauli, kas apvērš otrādi materiālās pasaules sabiedriskās kategorijas un sagrauj visas labi zināmās identitātes.¹²⁹ Tāpēc, nonākuši ekstremālos apstākļos, kad sagrautas visas labi zināmās identitātes, Abes romānu varoņi izjūt identitātes krīzi un ir spiesti pievērsties jaunas identitātes meklējumiem un veidošanas procesam. Tomēr šajā procesā viņiem jānoskaidro, kādas ir viņu attiecības ar citām identitātēm, tai skaitā arī sociālo identitāti, un kādas ir viņu funkcionālās lomas.

Apskatot sociālās un individuālās identitātes attiecības, rodas jautājums par indivīda brīvo izvēli – vai tāda ir iespējama, vai arī viņš ir spiests iesaistīties visos procesos, kas saistīti ar tās

¹²⁷ Stašulāne, L., Zītmane, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. – Rīga : LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp.

¹²⁸ Кобо Абэ. Гривнин, В. С. пер. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт Петербург : Симпозиум, 1998. 7.с.

¹²⁹ Smits, E.D. Nacionālā identitāte. Rīga: AGB, 1997. 12.lpp

sabiedrības sociālo identitāti, kurā viņš dzīvo, lai varētu justies tai piederīgs. Romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” parādīti divi dažādi scenāriji – Ņiki no diviem iespējamajiem variantiem izvēlas tādu sabiedrību un sociālo identitāti, kura viņam šķiet piemērotāka savas individuālās identitātes veidošanas procesam, Okujama izvēlas nesaistīt sevi ne ar vienu sabiedrību vai sociālu identitāti. Tā izpaužas abu varoņu brīvā griba un tā viņi realizē savas tiesības izvēlēties. Tomēr Okujama, pretstatā Ņiki, izvēlas atteikties no jebkādas atbildības par savu rīcību, bet tas grauj viņu kā personību. Tāpēc Okujamas identitāte, ko viņš asociē ar masku, drīzāk var tikt apskatīta ne tikai kā indivīdam piemītošs īpašību kopums, bet arī kā viņa iedomātā identitāte, kas ļauj neierobežoti izpausties tam, ko viņš par sevi domā, pēc kā tiecas, ko vēlas.

Saistībā ar Japānas sabiedrības attieksmi pret indivīda izpausmes brīvību, var aplūkot terminus, kas ilustrē tās pretrunas, kas pastāv starp japāņu un rietumnieku brīvības izpratni. Vārds „*dzijū*” (自由) kas tiek tulkots kā „*brīvība*”, japāņu valodā ir pārņemts no ķīniešu valodas un Japānā tiek lietots jau ļoti sen. Vārds „*brīvība*” Japānā tradicionāli apzīmēja iespēju uzvesties tā, kā indivīds pats vēlas, neņemot vērā citus. Tomēr šis jēdziens, kā norāda Cuda Sōkiči (津田左右吉), tika lietots, lai izrādītu kritisku attieksmi. Jēdziens „*dzijū*” pēc Meidzi restaurācijas tika lietots, lai tulkotu japāņu valodā tādus vārdus kā „*freedom*” vai „*liberty*”, ar ko angļu valodā izsaka cieņu pret cilvēcisku būtību, tātad šajā gadījumā tam nav kritiskas jeb negatīvas nozīmes. Tāpēc vārds „*dzijū*” mūsdienās tiek lietots gan tā labajā rietumu izpratnē, kas izsaka pozitīvu attieksmi, gan tā japāņu izpratnē, kas izsaka negatīvu attieksmi, tāpēc tas izveidojies par konceptu, ko var uztvert divās dažādās, pat pretējās nozīmēs. Rietumos brīvības ideja vēsturiski atšķīrās un brīvība bija kaut kas labs un iekārojams, un, pretēji japāņu „*dzijū*” nozīmei, tas vēl joprojām kalpo par pamatu uzskatam, ka indivīda intereses ir pārākas par grupas interesēm, un uz individualitātes izpausmēm sabiedrības locekļi nereaģē nosodoši, tāpēc arī ir izveidojusies dažāda brīvības izpratne. Tāpēc, lai gan cilvēki Japānā domāja, ka tiecas pēc brīvības rietumu izpratnē, būtībā tā bija brīvība japāņu izpratnē, bet nespēja sasniegt kāroto brīvību cilvēkos radīja iekšēju konfliktu. Šāda veida konflikts attēlots arī modernajā japāņu literatūrā.¹³⁰ Tomēr jāņem vērā, ka Abes darbos, pateicoties eksistenciālisma idejām, indivīda brīvība tiek apskatīta rietumu izpratnē un tiek uztverta kā pozitīva īpašība, tomēr tas uzliek atbildību par savu rīcību un tās sekām. Romāna „Sieviete smiltīs” galvenais varonis, savas identitātes meklējumu procesā, to apzinās. Turpretī romāna „Svešā seja” galvenais varonis Okujama līdz šādai atziņai nenonāk. Abe, ar Okujamas

¹³⁰ Doi, Takeo. The Anatomy of Dependence [The Key Analysis of Japanese Behavior]. Tokyo; New York; London: Kodansha International, 2001. pp.84. – 87.

piemēru, parāda, pie kā var novest nevēlēšanās vai nespēja uzņemties atbildību par savu rīcību un no tās izrietošajām sekām. Ne velti Okujama savā dienasgrāmatā raksta: „*Paliek tikai maska – es pazūdu.*”¹³¹

Tomēr ja cilvēks izvēlas būt saistīts ar kādu sociālo grupu, viņam jāņem vērā sabiedrības prasības attiecībā uz indivīda sociālo atbildību. Svarīga ir sociālās un individuālās identitātes mijiedarbība, ko nodrošina komunikācija, viens no sociālās identitātes veidojošiem elementiem ir šo sabiedrību veidojošie locekļi. Tomēr sabiedrības locekļi vistīcamāk apkārtējo pasauli redz atkarībā no savas vietas sabiedrības struktūrā – veicamajiem pienākumiem un viņu lomas nozīmīguma šajā struktūrā. Ņiki, izdomājot, kā var bedrē var iegūt ūdeni, saprot, ka viņa loma ciema sociālajā struktūrā ir kļuvusi daudz nozīmīgāka kā līdz šim, un tas ir viens no iemesliem, kāpēc viņš nolemj palikt šajā ciemā. Okujama, kas seju slēpj vai nu zem apsējiem vai maskas, apjauš, ka viņa loma sociālajā struktūrā ir mazinājusies un viņš to nekādi nespēs mainīt. Tas veicina viņa atsvešināšanos un vēlmi noliegt jebkādu piederību sociālajai identitātei, kas nenovērtē viņa iekšējo būtību, bet soda par to, ka viņš zaudējis seju, kaut tas noticis laikā, kad viņš, rūpējoties par sabiedrības kopējo labumu, laboratorijā veica pētījumus.

Karls Jaspers norāda: „*Taču es esmu tikai ar citiem, viens pats es esmu nekas*”.¹³² Tas ir viens no iemesliem, kāpēc Okujama nespēj palikt viens un nolemj ar maskas palīdzību meklēt saikni ar sievu un sabiedrību. Tomēr viņš neapzinās, ka nespēja iekļauties sabiedrībā slēpjās viņa dziļākajā būtībā, nevis apdegušajā sejā, jo arī ar maskas palīdzību neizdodas patiesa komunikācija, tāpēc viņš atsvešinās, kļūst par atstumto. Nespējot identificēties ne ar vienas sociālās grupas identitāti, apkārtējai sabiedrībai viņš zaudē jebkādu vērtību. Tomēr Ņiki, pretstatā Okujamam, apzinās, ka viss ir atkarīgs no viņa paša, tāpēc pats ir atbildīgs par to, vai spēs atrast saikni ar sabiedrību un identificēties ar kādu sociālo grupu.

Jēdzienu un parādību identitāte, iespējams, ir vieglāk izprotama kā cilvēku un personību identitāte. Lai varētu pētīt atsevišķa indivīda identitāti, ir nepieciešams definēt jēdzienu „indivīda identitāte”. Šo jautājumu ir pētījis sociologs Zigmunds Baumanis, un viņš uzskata, ka par indivīdu modernā izpratnē iespējams runāt tikai tad, kad identitāte kļūst par atvērtu jautājumu, nevis slēgtu kategoriju, kas ir jau definēta, aprakstīta un pieņemta.¹³³ No tā izriet, ka viens no galvenajiem indivīda identitātes jēdzienu skaidrojošiem izklāstiem ir uzskats, ka

¹³¹ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970. 340.lpp.

¹³² Jaspers, K. Ievads filosofijā. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003. 36.lpp

¹³³ Bauman, Z. From Pilgrim to Tourist – Or a Short History of Identity. In: Hall, S., Du Gay, P. Questions of Cultural Identity.tulk. Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Cambridge: Sage Publications, 2011. pp. 18. – 37.

identitāte nav gatavs produkts un ka tā nav iepriekš dota kategorija, bet tiek veidota procesā un nepārtraukti attīstās, tāpēc tikai no paša indivīda ir atkarīgs tas, kāda tā izveidosies.

Tas, ka Abe izvairījies saviem varoņiem piešķirt kādu noteiktu nacionalitāti un sociālas grupas identitāti, izvairījies no tradicionāli Japānas literatūrā apskatītajām tēmām un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem, padara viņa darbus vieglāk uztveramus. Arī Dž. Vittiers Trīts (*J. Whittier Treat*), norāda, ka Abes romāns „Sieviete smiltīs” ir interesants pats par sevi, jo lasītājam, lai to izprastu, nav nepieciešama informācija ne par pašu autoru, ne citiem viņa darbiem, ne arī par Japānas literatūru un kultūru. Kad Abem tika uzdots jautājums, kuri japāņu autori viņu ir iespaidojuši, viņš atbildēja, ka neviens. Tomēr grūti noticēt, ka tā varētu būt patiesība, iespējams, ka autors ar to bija gribējis pateikt, ka viņa darbus vajadzētu uztvert kā oriģinālus un netkārtojamus. Abes darbus var uzskatīt par daļu no modernās kultūras, ne tikai Japānai raksturīgās kultūras, jo tajos dominējošā tēma ir indivīdu atsvešināšanās modernajā sabiedrībā. Ir pat viedoklis, ka Abes apsēstību ar šo tēmu mazliet eifēmistiski var dēvēt par „*Abes atklāti internacionālo stilu*”.¹³⁴

3. Romāna „Sieviete smiltīs” galvenā varoņa identitāte

Romāns „Sieviete smiltīs” ir Abes zināmākais un meistarīgākais mēģinājums attēlot atsvešinātos varoņus, kas izgaist vai cenšas noskaidrot to, kas viņi ir. Romāna darbība risinās vidē, kuru ieskāvušas visur esošas smiltis, dažas epizodes atgādina neauglīgos Mandžūrijas apgabalus, kas aprakstītas agrāk sarakstītajā darbā „Zvēri dodas mājup”. Bet pretēji iepriekš aprakstītajai blīvajai augsnei, šajā novelē smiltis ir plūstošas un mainīgas.¹³⁵ Tieši tāpat kā atziņa, ka cilvēkam jāiemācās dzīvot mainīgos vēsturiskos apstākļos.

Jo, kā norādījis latviski izdotās Abes Kōbō grāmatas „Sieviete smiltīs. Svešā seja” priekšvārda autors G. Zlobins, Abem smiltis nav tikai priekšmetiskas un fiziski sataustāmas, tās ir simbols gausajai, nedrošajai, nomācošajai īstenībai, nemitīgam laika ritumam, kas nepielūdzami atgādina cilvēkam viņa zemes gaitu nīcīgumu.¹³⁶ Līdzīgi uzskata arī V. S.

¹³⁴ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective : A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994.pp.458.

¹³⁵ *Ibid*.pp.461.

¹³⁶ Abe Kōbō. *Sieviete smiltīs. Svešā seja*. Rīga: Liesma, 1970.8.lpp.

Grivins, kurš norāda, ka smiltis ir nomācošā ikdiena, kurā cilvēks iegrimst.¹³⁷ Ar šo nomācošo ikdienu un nemitīgo laika ritumu savas identitātes meklējumos ir spiests cīnīties arī Ņiki.

Ņiki Džunpejs tiek atainots kā nelaimīgs, 31 gadu vecs skolotājs, kas pazūd smilšu bedrē. Šāds tēls ir zināms tiem lasītājiem, kas iepazinušies ar Gregoru Samsu (*Gregor Samsa*).¹³⁸ Tas, ka romānā aprakstītā tēla un romānā atainoto notikumu izpratnei netraucēja Japānas vēstures un kultūras nezināšana, veicināja izprastni par romāna galvenā varoņa stabilo vērtību meklējumiem, jo jautājumi, kas saistīti ar identitātes meklējumiem, tika līdzīgi apskatīti arī rietumu autoru daiļradē.

Romāns „Sieviete smiltīs”, tāpat kā pārējie seši darbi, kas tika iztulkoti pēc tam, tika plaši recenzēti, īpaši Amerikas preses izdevumos. Abe tika uzņemts ar entuziasmu, jo viņu interesēja tādas tēmas kā brīvība un eksistence, tomēr veids, kā šīs tēmas tika apskatītas, vairs nelīdzinājās tam, kā tas līdz šim bija tipiski Japānas literatūrai, bet gan vairāk līdzinājās tam, kā to darīja Po (*Poe*), Kafka vai Bekkets (*Beckett*). Tāpēc Ņujorkas kritiķi bija sajūsmā par iespēju atklāt autoru no Japānas, kura darbos nebija ne ekstravaganta ekseģēze,¹³⁹ ne orientāla hermeneitika^{140 141}.

3.1. Ņiki Džunpeja identitātes krīze

Romāns „Sieviete smiltīs” robežojas ar skaidru alegoriju, stāsts ir vienkārši izstāstīts un tajā ir skaidra virzība uz neizbēgamo iznākumu. Šā iemesla dēļ Stenlijs Kauffmans (*Stanley Kauffman*) norāda, ka darbs ir pārāk shematisks, tomēr, aptvēris Abes nodomu, viņš izrādīja neiecietību par darba sižeta lēno attīstības tempu. Bet tas, kas garlaikoja Kaufmanu, citiem lasītājiem šķiet tieši grāmatas pievilcība.¹⁴² Jo, lai gan sižeta attīstības temps ir lēns, tomēr tajā sīki un pamatīgi tiek aprakstīta Ņiki Džunpeja iekšējā pasaule un ārējie apstākļi, tas, kā un

¹³⁷ Абэ Кобо. Гривнин, В. С. пер. Собрание сочинений. Зенсина в песках. Cuzoe lico./ Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998.с.11.

¹³⁸ Whittier Treat, J. The Woman in the Dunes. (pp. 457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. Masterworks of Asian Literature in Comperative Perspective : A Guide for Teaching. New York: Columbia University Press, 1994.pp.457.

¹³⁹ Ekseģēze – literāru tekstu, gk. antīko tekstu filoloģiska skaidrošana. Spektors, A. Svešvārdu vārdnīca. Rīga, Jumava, 1999. <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=ekseģēze>

¹⁴⁰ Hermeneitika – garīgās kultūras pieminekļu, gk. senu tekstu, satura un jēgas zinātniska skaidrošana vai mūsdienu filozofiskā mācība par to, kā ar valodas līdzekļu palīdzību vai citādā veidā izskaidrojama (izprotama) cilvēka esamība, vēsture, kultūra un līdz kādai robežai te iespējams izvairīties no subjektivitātes. Spektors, A. Svešvārdu vārdnīca. Rīga, Jumava, 1999. <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=hermeneitika>

¹⁴¹ Whittier Treat, J. The Woman in the Dunes. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. Masterworks of Asian Literature in Comperative Perspective : A Guide for Teaching. New York: Columbia University Press, 1994.pp.457.

¹⁴² Ibid.pp.458.

kādā vidē viņš ir nonācis. Tas ir priekšnoteikums, lai lasītājs varētu izsekot tam, kā romāna galvenais varonis, nonācis ekstremālos apstākļos, sāk pārvērtēt savus uzskatus un kā izpaužas viņa identitātes krīze.

Lai gan lasītājiem, kas pārzina Abes Kōbō biogrāfiju, varētu šķist, ka romānā „Sieviete smiltīs” atainotā tuksneša vide ir Mandžūrijai raksturīga dabas ainava, kas saistās ar Abes bērnības pieredzi, tomēr vēl joprojām tiek izteiktas dažādas versijas par to, vai romānā aprakstītā vieta atrodas Japānā vai Mandžūrijā. Kārena Laura Thornbera (*K. L. Thornber*), kas pētījusi Abes daiļradi, norāda, ka romāna autors tīšām miglaini norādījis arī ciema atrašanās vietu. Viņš norādījis vienīgi to – lai no Ņiki mājām līdz kāpām nokļūtu, nepieciešams ar vilcienu doties uz „S” staciju, un šis brauciens aizņem pusi dienas. Tālāk jādodas ar autobusu, bet, lai nonāktu galapunktā, nepieciešams iet kājām. Tās varētu būt gan Tottori smilšu kāpas (*Tottori sakjū*, 鳥取砂丘), kuras padarīja slavenas Abes literārais priekštecis Arisima Takeo (有島武郎) un kuras Abe bija apmeklējis, pirms uzrakstīja romānu „Sieviete smiltīs”. „S” stacijas nosaukumā varētu būt attiecināts arī uz citām stacijām, piemēram, uz Suecune staciju (末恒駅), kas atrodas trīs pieturu attālumā no Tottori stacijas (*Tottori Station*, 鳥取駅). Tāpat ir iespējams, ka autors apraksta Mandžūrijas smilšu kāpas, jo tur viņš pavadīja savu bērnību. Abe dzīvoja Šenjanas pilsētā, tāpēc „S” varētu apzīmēt Šenjanas staciju, jo Liaoningas provincē, kas atrodas netālu no Šenjanas, ir gara krasta josla ar smilšu kāpām. Iespējams, ka romānā atainotie notikumi vedina domāt par Gobi tuksnesi, kas atrodas Ķīnas un Mongolijas teritorijā un kura smiltis, vēja nestas, nokļūst līdz Japānai. Tomēr stāstā tiek apgalvots, ka notikumi risinās Japānā. Kā piemēru tam var minēt avīzes, ko ciema vecākie piegādā Ņiki, jo to virsraksti, ar vienu izņēmumu, nepārprotami ziņo par notikumiem Japānā, kaut nenorāda konkrētu vietu. Ņiki lasa par negadījumu Jokogavā (横川) Gunma prefektūrā (群馬県), kas saistīts ar smiltīm. Arī birokrātija un sociālā situācija, kas atainota romānā, līdzinās tai, kāda Japānā bija 20.gadsimta 50 – tajos gados.¹⁴³ Tas varētu liecināt par to, ka autors, kas tīšām nav norādījis precīzu atrašanās vietu, vēlējies norādīt, ka neatkarīgi no tā, kādā vietā cilvēks uzturas – Japānā, Mandžūrijā vai jebkurā citā vietā –, viņam ir būtiski rast atbildes uz jautājumiem, kas saistīti ar viņa identitāti. Neatkarīgi no nacionalitātes, reliģiskās piederības un politiskās ideoloģijas, cilvēks nevar izprast apkārtējos un justies par viņiem atbildīgs, ja neizprot pats sevi, neapzinās savu individuālo identitāti un nejūtas atbildīgs par savu rīcību.

¹⁴³ Thornber, K. L. *Ecoambiguity : Enviromental Crises and East Asian Literatures*. Michigan : The University of Michigan Press, 2012. pp.565.

Jāņem vērā, ka Abe darbus „Sieviete smiltīs” un „Tuksneša ideja” sarakstīja laikā, kad Japānas filozofiskā un literārā doma uzskatīja par prioritāru un fokusējās uz Visuma iekārtojuma un esamības ideoloģijas savstarpējām attiecībām. Līdz ar pieaugošo cilvēku pārcelšanos uz urbānajiem centriem, īpaši uz Tokiju, došanos prom no savas izcelsmes vietas laukos, pieauga tendence aplūkot cilvēku kā vienotu ar noteiktu ģeofizisku vietu. To bija veicinājuši sintoisma atdzimšana pirmskara periodā un ilgas pēc „*furusato*”(古里). Ar jēdzienu *furusato* japāņi apzīmē ģeofizisku vietu, ar kuru saistās noteiktas ģimenes izcelsme un vietu, kur atrodas senču kapavietas, tādējādi kļūstot par garīgo mājvietu, kur atgriezties kaut vai tāpēc, lai tiktu apglabāts.¹⁴⁴

Tomēr Abe aizdomīgi, pat naidīgi, uztvēra izpausmes, kas saistītas ar jebkādu zemes mīlestību, viņam tas asociējās ar fašismu.¹⁴⁵ Ne velti romāna „Sieviete smiltīs” galvenajam varonim neizprotams šķiet uzraksts uz plakāta, kas karājās pie arteļa valdes lievenēm, kas vēstīja: „*Esi uzticīgs dzimtenes mīlestības jūtām!*”¹⁴⁶ Niki doma, ka kāds varētu būt pieķēries šim nabadzīgajam ciemam, šķiet neizprotama.

Viņu pārsteidz, ka sieviete, kuras tēls kopumā ir parādīts kā nerunīgs un līdzjūtīgs, šajā sarunā atklāj savu zemes mīlestību, tik lielu pieķeršanos vietai, kurā viņa dzīvo, kur ir aprakti viņas bērna kauli, ka viņai ir vienaldzīgi, ka smiltis, kas ir nekvalitatīvs būvmateriāls, var kļūt par iemeslu citu cilvēku nāvei.¹⁴⁷ Uzzinādams, ka smiltis, ko sarok ciema iedzīvotāji, tiek pārdotas celtniecības kompānijām, Niki apzinās, ka lielais sāls daudzums tajās varētu būt par iemeslu ēku sabrukšanai. Viņš ir sašutis par ciema iedzīvotāju rīcību, jo nespēj to saprast.

D. Kīns norāda, ka Abe, kuram bija divas dzimtenes – Mandžūrija un Japāna, nebija pieķēries nevienai no tām, tomēr nevarēja aizmirst, ka Mandžūrija ir viņa zaudētā dzimtene. Viņš savu dzīvi Mandžūrijā neapraksta pirmajā personā, kaut gan „*Es*” romāni ir raksturīga 20.gs Japānas literatūras iezīme, tomēr viņa agrīnie darbi atklāj kontinentā piedzīvoto un, iespējams, ka tā nav nejauša sakritība, ka romāns „Sieviete smiltīs”, kas padarīja viņu par slavenu rakstnieku, apraksta vietu Japānā, kas vairāk līdzinās Mandžūrijai raksturīgajām kāpām.¹⁴⁸ Tomēr tas, ka Abe nebija pieķēries nevienai vietai, izskaidro arī viņa radītā romāna varoņa nespēju saprast cilvēkus, kas pieķērušies kādai noteiktai vietai.

¹⁴⁴ Cornyetz, N. *The Ethics of Aesthetics in Japanese Cinema and Literature: Polygraphic Desire*. New York: Routledge, 2007. pp.65.

¹⁴⁵ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp.67. – 69.

¹⁴⁶ Abe Kōbō. *Sieviete smiltīs*. Rīga: Jumava, 2012.23.lpp.

¹⁴⁷ Keene, Donald. *Five Modern Japanese Novelists*. New York: Columbia University Press, 2003. pp. 69.

¹⁴⁸ *Ibid.* pp.69.

Ciemam, kā kolektīvam, cilvēks nav vērtība un viņa intereses netiek ņemtas vērā, jo visizdevīgākais veids, kā apturēt smiltis un neļaut tām apbērt ciemu, ir ieslodzīt bedrē cilvēku un piespiest viņu rakt. Tas ļauj lasītājam apjaust, pie kāda absurda var novest līdz galējībai attīstīta ideja par indivīda nepieciešamību kalpot sabiedrības interesēm. Cilvēks no mērķa pārvēršas par līdzekli, un viņš, ja nekalpo kā darba zirgs, ciema vadībai nav nepieciešams.¹⁴⁹ Tas Ņiki liek apzināties, ka tos, kas viņu sagūstījuši, nesatrauc, ka ar viņu varētu atgadīties kas slihts, ka viņi netaisās izlaist dzīvu no šīs bedres cilvēku, kas tik dziļi iepazīs viņu noslēpumus. Un, reiz nostājušies uz šī ceļa, viņi ies līdz galam. Lai ko arī vīrietis darītu, viņa sagūstītāju rīcība, kas sākumā šķiet kā mēģinājums izlīgt, ir ieteikums kapitulēt.

Visi šie notikumi pilnībā sagrauj Ņiki līdzšinējo pasaules skatījumu, liek apzināties, ka ir zudis viss, ko viņš līdz šim tika uzskatījis par nozīmīgu savas dzīves sastāvdaļu. Grūtīte sadzīves apstākļi un apziņa, ka viņa dzīvībair pilnībā atkarīga svešiem cilvēkiem, noved pie tā, ka Ņiki asi izjūt savas identitātes krīzi, jo apzinās, ka viņš vairs nekad nebūs tas cilvēks, kas bija pirms tam, bet nespēj sev noformulēt, kas viņš ir tagad. Tomēr, tā kā Abe savos darbos identitāti ir aplūkojis kā procesu, viņš saviem varoņiem dod iespēju mainīties.

Lai gan viņu pret paša gribu ir piespieduši strādāt, vīrietis sev par lielu pārsteigumu konstatē, ka nejūt sevī to pretestību, ko bija gaidījis. Kā arī nesaprot, vai tas aiz bailēm palikt bez ūdens, vai arī tā izpaužas pienākuma apziņa pret sievieti. Iespējams, ka izskaidrojums meklējams pašā darba būtībā un darbs palīdz samierināties ar to, ka laiks trauc vēja spārniem.

Tomēr, labāk iepazīstot vietējos apstākļus un paradumus, viņam izdodas izkļūt no bedres. Tā kā bēgšana neizdodas, viņam ir divas izvēles – nogrimt smiltīs vai lūgt palīdzību saviem vajātājiem. Viņš izvēlas otro variantu un tiek nogādāts atpakaļ bedrē. Neilgajā laikā, ko izdevies pavadīt ārpus bedres, vīrietis pamanījis, ka vietumis bedrēm trūkst pietrināto kāpņu, bet gandrīz visur tās ir. Tas nozīmē, ka daudzi šo bedru iemītnieki ir atmetuši domu par bēgšanu. Un tagad viņu vairs nepārsteidz, ka tāda dzīve ir iespējama, tomēr viņa apziņā tās vēl joprojām ir vergu bedres. Tas liecina par izmaiņām Ņiki domāšanas veidā un to, ka viņš sāk pieņemt, ka arī šāds eksistences veids var pastāvēt.

Viena no romāna „Sieviete smiltīs” pievilcīgākajām īpašībām ir tuksnešainās vides vienkāršība un fokusēšanās uz gūstekņa (Ņiki) un sagūstītājas (atraitnes) savstarpējām attiecībām. Pretēji citu japāņu autoru literārajiem darbiem, šajā darbā netiek apskatīti neizprotami, kultūrā balstīti paradumi, kas varētu mulsināt lasītāju, kurš nepārzina Japānas

¹⁴⁹ Абэ Кобо. пер. Гривнин, В. С. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998. 11.- 12.с

vēsturi un kultūru.¹⁵⁰ Ņiki un atraitnes attiecības nav vienkāršas, bet viņi ir spiesti komunicēt, jo dzīvo izolētā vidē un ir spiesti sadarboties, ja vēlas izdzīvot. No viņu komunikācijas un savstarpējas izpratnes ir atkarīga viņu eksistence.

Karls Jaspers, runājot par patiesu komunikāciju, norāda: „*Komunikācijai – ne vienkārši no sapratnes uz sapratni, no gara uz garu, bet no eksistences uz eksistenci – piemīt visi nepersoniskie saturs un nozīmes tikai kā medijam. Tad attaisnošana un uzbrukšana ir nevis līdzekļi, lai iegūtu varu, bet gan līdzekļi, lai tuvinātos. Cīņa ir mīloša cīņa, kurā ikviens izsniedz citiem visus ieročus. Pārlicība par īsto būtību ir tikai tādā komunikācijā, kurā brīvība pret brīvību stāv vaļširdīgā viens-pret-otru iekš viens-ar-otru, visa izturēšanās pret otru ir tikai priekšpakāpe, bet izšķirīgajā itin viss tiek savstarpēji gaidīts no otra un izjautāts tā saknēs. Tikai komunikācijā īstenojas visas citas patiesības, tikai tajā es esmu pats, nevis vienkārši dzīvoju, bet piepildu dzīvi.*”¹⁵¹ Karls Jaspers tādējādi norāda, ka svarīga ir kvalitatīva saruna, nevis saruna ar kāda sociālo lomu, bet jāņem vērā, ka kvalitatīva saruna var risināties starp cilvēkiem, kuru komunikācijai nav tādu sociālo lomu kavēkļu kā reliģija, noteikta kārtība utt. Ņiki un sievietē, ar kuru kopā viņš ir ieslodzīts smilšu bedrē, ar laiku spēj ne tikai saprasties, bet viņiem izdodas tieši šāda komunikācija, ko netraucē sociālās lomas, un viņš apzinās, ka līdz šim viņam ne ar vienu nav bijusi kvalitatīva komunikācija, un tas, iespējams, ir iemesls, kāpēc viņš izvēlas palikt, kaut varētu pamest ciemu un atgriezties vidē, kas līdz šim bija šķitusi tik ierasta un pašsaprotama. Tieši tas, ka abi šie cilvēki bija spiesti dzīvot pilnīgā izolācijā, veicināja to, ka viņu starpā tika norautas visas sociālās maskas un viņu ierasto komunikācijas formu vietā stājās sarunas par filozofiskiem jautājumiem, jo viņi atradās robežsituācijā un bija gatavi runāt par tiem. Šī komunikācija, kas vērsta no sapratnes uz sapratni, ir nozīmīgs pagrieziena punkts Ņiki dzīvē un identitātes veidošanās procesā, jo ļauj pārvarēt identitātes krīzi. Tā palīdz apzināties, ka individuālās identitātes veidošanās ir svarīgi apzināties, ka indivīds ir spējīgs izjust saistību ar kādas sabiedrības grupas sociālo identitāti, pat tad, ja nav tai pakļauts piespiedu kārtā, bet dzīvo tajā, jo izjūt atbildību par šīs grupas pārējiem locekļiem.

¹⁵⁰ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp. 457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective : A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994. pp.458.

¹⁵¹ Jaspers, K. *Ievads filosofijā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003. 37.lpp

3.2. Niki jaunā identitāte

Atrdoties smilšu bedrē, vīrietis iepriekšējai dzīvei ir miris, bet atdzimst dzīvei ciemā, jo ir pārtapis jaunā veidolā. Līdz ar to, ka viņš izdomā, kā bedrē iespējams iegūt ūdeni, viņš garīgi atbrīvojas no ciema iedzīvotāju varas un paliek ciemā nevis tāpēc, ka viņu kāds piespiež, bet tāpēc, ka pats tā vēlas, jo apzinās, ka ir nepieciešams cilvēkiem, kas ir visu pamesti, apzinās savu nozīmi šajā sociālajā kārtībā. Nebūtu pareizi apgalvot, ka viņš morāli ir tik sagrauts, ka viņš vairs netiecas pēc brīvības, jo ir notikušas varoņa garīgās pārvērtības, viņš ir mainījies. Saskaroties ar pārbaudījumiem, viņš kļūst par personību, jo apzinās, ka cieņas vērts ir tikai tāds cilvēks, kas nenogurstī cīnās ar smiltīm kā pelēcīgo ikdienu, kas cenšas viņu ieslodzīt savā bedrē. Un ūdens, kas ir viņa glābšanas riņķis, kļūst par enkuru, kas notur viņu ciemā.¹⁵²

T. Hopfs (*T. Hopf*) norāda, ka identitātei kopumā ir sociāla daba, jo indivīda identitāte ir būtiska tikai attiecībā ar citiem indivīdiem un grupām, un tā tiek atklāta tikai mijiedarbībā. Identitātes rodas socializācijas procesā, kurā cits uz citu iedarbojas indivīdi. Cilvēciskām būtībām piemīt vēlme saprast un būt saprastiem, šī vēlme kombinācijā ar cilvēkiem raksturīgajiem kognitīvajiem (izziņas) procesiem rada situāciju, kurā identitātes darbojas kā sava veida īsinājumi (*shortcuts*) uz iespējamām idejām, reakcijām un praksēm attiecībā pret kategorizētajiem citiem¹⁵³. Cilvēkam piemītošās identitātes nav pašu indivīdu noteiktas, bet to efektivitāti, lietojamību un pieejamību iedrošina un atrunā sabiedrībā, kurā indivīds dzīvo, tādējādi uzspiežot dominējošās sociālās identitātes¹⁵⁴. Tomēr, tā kā Niki ir spējis pielāgoties dzīvei smilšu bedrē un atradis veidu, kā iegūt ūdeni, viņš apzinās, ka nav vairs ciema iedzīvotāju gūsteknis, bet kļuvis par šī ciema iedzīvotāju. Viņš apjautis, ka, tikai aktīvi iesaistoties savas identitātes veidošanas procesā un uzņemoties atbildību par savu rīcību, cilvēks kļūst par personību.

Iespējams, ka vīrietis attiecies izmantot glābšanas riņķi, jo tas viņam bija vajadzīgs tikai tikmēr, kamēr uzturēšanos smilšu bedrē viņš uztvēra kā pret sevi vērstu vardarbību un ciema iedzīvotājus uzskatīja par saviem ienaidniekiem. Viņš apjauš, ka smiltis, kas sākumā šķiet nedzīvas, patiesībā ir ļaunums, kas iznīcina visu, ko tās aplāj. Tās spējīgas iznīcināt arī

¹⁵² Абэ Кобо. пер. Гривнин, В. С. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998. 12.- 13.с

¹⁵³ Hopf, T. Identity Relations and the Sino-Soviet Split. In: Abdelan, R., Herrera, Y., M., Johnston, A., I., McDermott, R. (eds.). *Measuring Identity. A Guide for Social Scientists*. tulk. Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. pp.279. – 315.

¹⁵⁴ Ibid.pp.279. – 315.

cilvēku, kas tām ļaujas.¹⁵⁵ V. S. Grivins norāda, ka Abes darbos smiltis ir kā metafora, tās cilvēku apber kā pelēcīgā un nomācošā ikdiena, bet cīņa ar smiltīm ir cīņa ar ikdienas rūpēm, kas pārņem visu cilvēka dzīvi, grib viņu parvērst par savu vergu.¹⁵⁶

Teorijā tiek akcentēts, ka identitāte ir nosacīta. Individīdi apzinās savas atšķirības (dzimte, sociālais statuss, rase utt.), tomēr tas netraucē viņiem apvienoties, izjust kopību jeb vienotību. Atšķirīgās situācijās indivīdi var izmantot dažādus savas identitātes raksturlielumus, veidojot apvienības ar citiem indivīdiem. Piemēram, indivīdi noteiktās situācijās var apvienoties, tieši balstoties un pamatojoties uz kādu noteiktu identitātes daļu. Postmodernajā pieejā identitāte nav vienkārši kaut kas indivīdam piemītošs, bet gan stratēģija, kuru indivīdi var izmantot, lai radītu jaunas un dažādas alianses.¹⁵⁷ Ņiki apjauš, ka viņa iepriekšējais mērķis atrast līdz šim nezināmu kukaiņu sugu un kļūt slavenam ir bijusi tikai viņa egoistiskā vēlme. Viņš ir izveidojis aliansi ar nomaļā ciema iedzīvotājiem, jo viņa izgurotais ūdens iegūšanas veids var nest labumu visiem ciema iedzīvotājiem. Par to liecina Ņiki pārdomas brīdī, kad viņš apjautis, ka kāpnes pie bedres sienas ir atstātas un viņš var doties visur, kur vēlas: „... *viņam tik ļoti kārojas pastāstīt kādam par savu ūdens savāktuvi. Un, ja viņš nolems to darīt, tad pateicīgāku klausītāju par šī ciema ļaudīm neatrast. ... Bet bēgšana – par to vēl diezgan laika padomāt.*”¹⁵⁸ Tas ir brīdis, kad Ņiki ir jāizvēlas, vai viņš pieņems sabiedrību, ko izveidojuši ciema iedzīvotāji, vai arī atgriezīsies sabiedrībā, ko pametis.¹⁵⁹

Abes darbos vienmēr ir fragmenti, kas nošķir pieredzes, piemēram, kukaiņa un cilvēka, bieži vien visai ekscentriskās kategorijās. E. Dale Saunders (*E. Dale Saunders*), kas romānu „Sieviete smiltīs” tulkojis angļu valodā, izsaka minējumu, ka tas ir Abes kā ārsta mēģinājums, kas viņu padarījis vērīgu pret taksonomiju¹⁶⁰: iespējams, tā ir aizraušanās ar būtiskiem un patvaļīgiem mēģinājumiem noskaidrot, kā cilvēki veido paši sevi un pasauli sev apkārt. Daži no viņiem ir skolotāji, daži rok smiltis; bet Abe atstāj atklātu jautājumu par to, kura no šīm

¹⁵⁵ Абэ Кобо. пер. Гривнин, В. С. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998. 12.- 13.с

¹⁵⁶ Ibid.11.с.

¹⁵⁷ Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. Rīga : LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp.

¹⁵⁸ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Rīga: Jumava, 2012.189.lpp

¹⁵⁹ Whittier Treat, J. The Woman in the Dunes. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective : A Guide for Teaching. New York: Columbia University Press, 1994.pp.465.

¹⁶⁰ Taksonomija - Zinātnes nozare, kas pētī augsti organizētu hierarhisku sistēmu (piemēram, dabas, valodas objektu) klasifikācijas un nomenklatūras principus un metodes; arī sistemātika. Spektors, A. Latviešu literārās valodas vārdnīca. Rīga, Zinātne: 1972.–1996. <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=taksonomija>

nodarbēm ir absurdāka.¹⁶¹ Jo Ņiki ir apjautis, ka smilšu rakšana, kas viņam sākumā šķita pilnīgi absurda nodarbe, nevar tikt uzskatīta par absurdāku kā skolotāja darbs, ar ko viņš nodarbojās agrāk, jo viss ir atkarīgs no tā, kāds ir nodarbes mērķis un kādu jēgu tai piešķir pats darītājs.

Tomēr Ņiki no visas sirds apzinās, ka darbs smilšu bedrē neveicina atsvešināšanos tik ļoti kā skolotāja darbs, kā arī to, ka tas pats darbs, kaut gan ir grūts, tomēr ir mazāk balstīts ideoloģijā kā tas, ko viņš darīja konvencionālajā jeb tradīcijām atbilstošajā sabiedrībā. Viņš izvēlas palikt, jo novērtē ciema iedzīvotāju savādo krietnumu un pastāvīgumu.¹⁶²

E. Dale Saunders arī piebilst, ka šis un citi neatrisinātie paradoksi, ko var saskatīt Abes darbos, ir mazāk attiecināmi uz to, ka Abe ir japānis, vairāk tie ir saistīti ar viņa novērojumiem un pieredzi, ko viņš guvis kā cilvēks, kas bijis saistīts ar kara laika nāciju un pēckara ekonomisko brīnumu. Šīs pieredzes, kaut gan tās nav tikai personiskas un neattiecas tikai uz kādu konkrētu indivīdu, tomēr padarīja Abi par japāņu rakstnieku, kas zināms gan savas zemes ietvaros, gan ārpus tās robežām, jo šāda pieredze liek apšaubīt ideoloģijas un noved tās līdz apsurdam.¹⁶³

Romāna „Sieviete smiltīs” sākumā ir frāze: „*Ja nedraud sods, zūd bēgsmes prieks,*”¹⁶⁴ – bet, tikai izlasot romānu līdz beigām, lasītājs izprot, ka jau pašā pirmajā teikumā autors atklājis, kā romāns beigsies. Tomēr ir nepieciešams izlasīt visu romānu, lai saprastu, ko autors ar to ir gribējis pateikt. Izvērtējot savu līdzšinējo dzīvi un paskatoties uz pasauli no cita skatu punkta, Ņiki atklāj, ka ciema iedzīvotāji, kas bija viņu nolaupījuši, viņam ir tuvāki nekā sieva un darba kolēģi. Viņš izjūt atbildību par ciema iedzīvotājiem, bet atteikšanās no iepriekšējās dzīves nesāgādā grūtības, jo tas palīdz atraisīties no važām, kas visu laiku viņu ierobežojušas un traucējušas apzināties savu identitāti. Oficiāli Ņiki tiek atzīts par mirušu, bet reāli kā pavisam cita personība turpina dzīvot nomaļajā ciemā. (skat. pielikumu)

Ņiki ir patīkami apzināties, ka ir radusies izdevība atrast labākus klausītājus, tas atrašanos smilšu bedrē padara mazāk ekstrēmu, iespējams, ka tieši šī iezīme atšķir Abes romānus no citu tā laika rakstnieku daiļdarbiem. Liela daļa Japānas literatūras, kas sarakstīta pēckara periodā, apraksta ekstrēmas situācijas, tajās ir daudz atsauču uz karu, badu un morālu degradāciju, bet lielākoties šie scenāriji nepiedāvā varoņiem iespēju sevi mainīt. Drīzāk varoņi attēloti vienīgi kā pamats, uz kuru fona tiek tēloti tradīcijām atbilstoši cilvēki, kas

¹⁶¹ Whittier Treat, J. *The Woman in the Dunes*. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective: A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994.pp.467.

¹⁶² *Ibid*.pp.467.

¹⁶³ *Ibid*.pp.467.

¹⁶⁴ Abe Kobo. *Sieviete smiltīs*. Rīga: Jumava, 2012. 5.lpp

izspēlē tradīcijām atbilstošas drāmas.¹⁶⁵ Varoņiem Abes darbos tiek dota iespēja mainīties gan iekšēji, gan ārēji, tikai ir jautājums, cik veiksmīgi viņi šo iespēju spēj izmantot. Lai gan tas šķiet absurdi, tieši nonākšana šķietamā bezizejas situācijā mudina viņus apzināties savu iekšējo spēku un potenciālu, un tas viņus padara līdzīgus pašam romānu autoram.

Ņiki un atraitne attiecībās meklē vienu un to pašu – noteiktu brīvību. Ņiki tā būtu brīvība izkļūt no bedres, sievietei iespēja saņemt palīdzību grūtajā, nogurdinošajā darbā un ar kādu dalīt savu vientulību. Iespējams, ka Abe meklē pats savu brīvību iespējā atbrīvoties no bēgšanas – ko Ņiki būtu varējis sasniegt romāna noslēgumā. Šo brīvības veidu var iegūt, tikai izveidojot kopienu caur eksistenciālām pārmaiņām, jo tas izbēgšanu padara strīdīgu un apšaubāmu.¹⁶⁶ Ņiki izdarītā izvēle rosina domāt, ka viņš tic, ka atradis šādu kopienu.

4. Romāna „Svešā seja” galvenā varoņa identitāte

Ja identitāte tiek apskatīta kā process, kas ļauj indivīdam pašam radīt un paust citiem savu identitāti, veidot un pārveidot to, tā ir arī iespēja īstenot savas vēlamās identitātes projektu. Tomēr šis process nav nemaz tik viegli realizējams, jo mūsdienu modernajai sabiedrībai raksturīga steiga, cilvēkiem vairs nav tik daudz laika iedziļināties savā un citu indivīdu būtībā, pasaules uztverē, tāpēc cilvēki izveido ātri un viegli uztveramus, kā arī emocijām bagātus kodus, kas apkārtējiem acumirkli sniedz priekšstatu par katra atsevišķa indivīda personību un vērtībām. Par šāda veida kodiem cilvēki izmanto nozīmes, ko aizgūst no kultūras un izmanto tās sevis un savas pasaules uztveres veidošanai.¹⁶⁷

Tādēļ ir būtiski izpētīt un izprast, kā Abe Kōbō un viņa radītie varoņi kā indivīdi izmanto un realizē savu brīvību izvēlēties, radīt un pārveidot dažādās nozīmes, kuras ietvertas viņiem pieejamajos kodos un tiek izmantotas sevis un savas pasaules uztveres veidošanai, cik ļoti viņi ir saistīti ar tās sabiedrības kultūras mantojumu, kurā viņi dzīvo.

Okujama, lai ātri iegūtu jaunu identitāti, izveido masku, cerībā, ka tā aizstās viņa apdegušo un apsējiem klāto seju, kas atjaunos viņa saikni ar sabiedrību, kam nav laika iedziļināties cilvēka iekšējā būtībā, bet svarīgs ir cilvēka ārējais izskats. Lai sevi attaisnotu, Okujama apgalvo: „... *maskas radīšanas plāns nebija vis manas īpašās vēlēšanās rezultāts, bet mūsdienu abstrahētā cilvēka visparastākās prasības izpauzums. ... Ne tikai maskas radīšanas*

¹⁶⁵ Whittier Treat, J. The Woman in the Dunes. (pp.457. – 469.) Stoler Miller, B. ed. Masterworks of Asian Literature in Comparative Perspective: A Guide for Teaching. New York: Columbia University Press, 1994.pp.464. – 465.

¹⁶⁶ Ibid.pp.464.

¹⁶⁷ Stašulāne, L., Zītmāne, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. Rīga : LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp.

*plāns nebija nekas sevišķs. Pareizi? Pats mans liktenis – sejas zaudēšana, kas lika ņemt palīgā šo masku, -tas nepavisam nav kaut kas ārkārtējs – tas drīzāk ir mūsdienu cilvēku kopīgais liktenis.”*¹⁶⁸

4.1. Maskas un to loma identitātes veidošanās procesā

Lai labāk varētu izprast to, kā japāņi izprot sejas un maskas saistību, jāpaskaidro, ka vārda „kao” (顔) jeb „seja” nozīme ir līdzīga latīņu vārdam „persona”, kas nozīmēja „maska” jeb āriene, ko kāds rādīja pārējiem, tātad fasāde, kas var būt maldinoša – turpretī rietumos vārdam „persona” ir daudz dziļāka nozīme.¹⁶⁹ Japānā personu apzīmē ar vārdu „hito” (人) vai „mono” (者), kam ir tāda pati izruna kā vārdam „lieta”, bet ko apzīmē ar atšķirīgu hieroglifu (物). Cilvēcisku būtņi dēvē „ningen” (人間). Tas jāņem vērā gan runājot par maskām Japānas kultūrā, gan arī par maskas lomu indivīda identitātes veidošanās procesā.

Eksistenciālisti savos darbos orientējas uz mītiskiem pirmparaugiem, paņemot no tiem to, kas ir starp haosu un kosmosu, t.i., ne viens, ne otrs – sava veida situācija, kas uzkārtā „vidū gaisa” un tāpēc tiek uztverta kā bezcerīga un smaga.¹⁷⁰ Arī Abe sava romāna „Svešā seja” galvenajam varonim liek aizdomāties par to, kas ir maska un kāpēc cilvēce to ir radījusi.

Tā kā rakstītā Japānas vēsture sākas ar 6.gadsimtu, kad tika sarakstīti Kodzjiki (古事記) un Nihon sjoki (日本書紀), kas ir senākie rakstu materiāli, kas saglabājušies līdz mūsdienām, par masku izcelsmi var tikai izteikt minējumus. Izrakumi, kas veikti Jajoi perioda apmetnēs, kas tiek datētas ar 350.gadu p.m.ē. līdz 250.gadam m.ē., liecina, ka jau šajā laikā ir bijušas maskas, kas tika izmantotas rituālos, kas saistīti ar rīsa audzēšanu un auglības kultu.¹⁷¹

Ja maskas pastāv kopš mītiskiem laikiem, bet mītus cilvēki veidojuši, jo vēlējušies pasaulē ieviest zināmu kārtību¹⁷², iespējams, ka Okujamas maskas izveidošana nav tikai mēģinājums atjaunot zudušās saites ar sabiedrību, bet arī vēlme savā ziņā atgriezties pie mītiskā un eksistenciālā sākuma, kad tika likti pamati šobrīd pastāvošajai kārtībai. Vēlme atgriezties mītiskajā sākuma laikā, lai censtos labāk izprast sevi un apkārtējo pasauli, jo šķiet, ka tad

¹⁶⁸ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970.271.lpp.

¹⁶⁹ Doi, Takeo. The Anatomy of Dependence [The Key Analysis of Japanese Behavior].Tokyo; New York; London: Kodansha International, 2001. pp.97.

¹⁷⁰ Kursīte, J. sast. Dzejas vārdnīca. Rīga : Zinātne, 2002. 128. lpp.

¹⁷¹ Ortolani, Benito, The Japanese theatre: from Shamanistic Ritual to Contemporary Pluralism. New Jersey: Princeton University Press, 1990. pp.142. -143.

¹⁷² Sīkāk par mītiem – Eliade, M. Mīta aspekti. Rīga: Minerva, 1999.

daudz skaidrāk bija definētas vērtības un līdz ar to bija daudz vienkāršāk orientēties tajās, vai arī lai izmainītu šobrīd pastāvošo kārtību, kas nešķiet vēlama, pareiza un izprotama. Cilvēkiem, kas nonākuši ekstremālos apstākļos, varētu rasties šāda vēlme, ja viņi nespēj samierināties ar notikušo, ko viņi nespēj izskaidrot un mainīt.

Mākslas galvenā loma ir pieredzes saglabāšana, tomēr tā tiek uztverta dziļi personiski, īpaši mēģinājumos aptvert šausminošo kara pieredzi jeb murgu, no kura Japāna pamodās 1945.gada augustā un apzinājās gan savu sakāvi, gan iepriekš par nozīmīgām uzskatīto vērtību zudumu. Hirosimas (広島) un Nagasaki (長崎) posts un atombumbu sprādziena rezultātā radušās sekas vēl joprojām ir aktuāla tēma daiļliteratūrā. Lielākoties kara seku ēna klājas pār tiem stāstiem, romāniem un dzeju, kuru autori ir izauguši šajos gados, kas bija piesātināta ar traumatisku pieredzi.¹⁷³ Arī romānā „Svešā seja” var saskatīt atsauces uz 2.Pasaules kara notikumiem.

G. Zlobins norādījis, ka uzmanīgs lasītājs ievēros meitenes tēlu ar caurspīdīgo un skumjo profilu un sakropļoto sejas pusi, – acīmredzot apstarojuma upuri, tāpat arī daudzos atgādinājumus par karu un varmācību pasaulē.¹⁷⁴ Tā ir meitene, kas jūt saikni tikai ar brāli un bijušajiem karavīriem, kas atrodas psihiatriskajā slimnīcā un nezina par sakāvi karā, jo dzīvo divdesmit gadu senā pagātnē. Meitene, nespēdama sadzīvot ar notikušo, izvēlas izbeigt savas mokas, izdarot pašnāvību. Arī Okujama, kaut viņam izdevies izveidot masku, ar ko noslēpt savas rētas, jūtas līdzīgi kā šī nelaimīgā meitene, jo viņam nav izdevies apvienot savu un maskas identitāti un atrast saikni ar apkārtējiem.

Ja Ž. Saduls apgalvo, ka šai sakropļotajai meitenei jāsimbolizē karā izpostītās Japānas seja un Hirosima.¹⁷⁵ Tad ļoti iespējams, ka Okujama arī zināmā mērā simbolizē Hirosimu vai Nagasaki, ka viņa apdegusi seja simbolizē tos cilvēkus, kas cieta no radiācijas. Bet maska, ko viņš izveido – šo cilvēku vēlmi izveidot sev jaunu identitāti un atrast sakni ar apkārtējo sabiedrību, lai spētu tajā iekļauties.

Amerikas okupācija un apziņa par zaudējumu karā, ka arī šīs situācijas izraisītā tukšuma sajūta un iepriekšējo vērtību zudums radīja paliekošas sekas, ko Japānas iedzīvotāji izjūt arī mūsdienās. Šo notikumu iespaidots Abe savos darbos sīki aprakstījis zinātniskas alegorijas. Viņš, līdzīgi kā Furui Josikiči (古井由吉) un Ōe Kenzaburo, apskatījis savam laikam raksturīgu realitāšu kompleksu, kas saistīts ar dzīvi pilsētā: kā cilvēkus iespaido viņu dzīves

¹⁷³ Hibbet, H. ed. Contemporary Japanese Literature : an Anthology of Fiction, Film, and Other Writing since 1945. Boston : Cheng&Tsui Company Inc, 2005. xxii.pp

¹⁷⁴ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970.10.lpp.

¹⁷⁵ Ibid.10.lpp.

veids, kā viņi jūtas un kādas attiecības veidojas ar apkārtējiem, atrodoties milzīgā, ar cilvēkiem pārblīvētā pilsētā, kur cilvēki ir spiesti būt organizēti, bet tajā pašā laikā jūtas neaizsargāti. Mītiskais elements, kas saskatāms šajos darbos, ir daļa no viņu vīzijas poētiskās patiesības. Šī patiesība, kas tiek kombinēta ar dziļu lietu izpratni un patiku pret dažāda veida mākslu, ir tikpat raksturīga citiem rakstniekiem kā japāņiem un viņu senatnei, kas bagātinājusi salu kultūru.¹⁷⁶

Laika gaitā līdz ar eksistenciālisma un poststrukturālisma ienākšanu identitāte ir pārtapusi no jau gatava un konstanta lieluma aktīvā projektā un procesā, ko katrs cilvēks veido un ietekmē pats. Tomēr šo procesu sarežģī tas, ka dinamiskā un nemitīgi mainīgā laikmetā grūti radīt nozīmes, kas kaut uz mirkli šķistu stabilas. Stabilās sabiedrības vērtības, kas gadsimtu gaitā pārmantotas no paaudzes paaudzē jau kopš mītiskiem laikiem, šķiet būtiskas Japānas sabiedrības pārstāvjiem. Tomēr vērtību krīze, kas pēc 2.Pasaules kara piemeklēja ne tikai Japānas iedzīvotājus, bet visā pasaulē bija ieviesusi būtiskas pārmaiņas, bija ietekmējusi gan katru indivīdu atsevišķi, gan visu sabiedrību kopumā. Hirosima un Nagasaki – notikumi, kas ir Japānas sabiedrības apziņā neizdzēšami saglabājušies, saistībā ar Fukusimas (福島) katastrofu¹⁷⁷ var tikt skatīti pavisam citā gaismā. Jo japāņi, kas līdz šim bija jutušies kā upuri, kas cietuši no radiācijas svešas valsts darbības rezultātā, paši bija atbildīgi par notikumiem Fukusimā.

Arī Marujama Masao (丸山真男) norāda, ka laikā pēc Japānas sakāves 2. Pasaules karā japāņi sajūtās kā upuri. Šo japāņu sajūtu viņš piemin arī savā darbā „Japānas doma” (*Nihon no sisō*, 日本の思想).¹⁷⁸

4.2. Okujamas identitāte un attiecības ar masku

Identitātes jēdziens piedzīvojis būtisku pārskatīšanu un agrāko uzskatu par indivīdiem kā neatkarīgām, sabalansētām būtnēm nomainījis daudz sarežģītāks uzskats par indivīdiem kā daudzām patībām, dažkārt pat sašķeltām un dalītām un līdz ar to individuālā, neatkarīgā un sabalansētā personas koncepta vietā stājas identitāšu plejādes, bet katra no tām izpaužas atkarībā no ārējiem apstākļiem.¹⁷⁹ Šis uzskats izskaidro, kāpēc gan autors, gan viņa darbu

¹⁷⁶ Hibbet, H. ed. Contemporary Japanese Literature : an Anthology of Fiction, Film, and Other Writing since 1945. Boston : Cheng&Tsui Company Inc, 2005. xxii.pp

¹⁷⁷ Sīkāk par notikumiem Fukusimā – McDonagh, S. Fukushima:The End of Nuclear Energy?. Dublin: The Columba Press, 2012.

¹⁷⁸ Doi, Takeo. The Anatomy of Dependence [The Key Analysis of Japanese Behavior].Tokyo; New York; London: Kodansha International, 2001. pp.23.

¹⁷⁹ Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. Rīga : LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp.

„Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” galvenie varoņi ir tik pretrunīgas personības, kurās cīnās dažādas jūtas, vēlmes un alkas. Kāpēc viņiem nepieciešams tikt skaidrībā ar to, kas viņi ir, ko vēlas. Šo indivīdu identitāte ir process, kas veidojās specifiskos un pat ekstrēmos apstākļos, katrs notikums viņu dzīvē atstāj uz personību noteiktu iespaidu, bet dzīves laikā un identitātes veidošanās procesa laikā gūtie iespāidi savā starpā mijiedarbojas. Romānā „Svešā seja” tas izpaužas inženiera Okujamas centienos sadzīvot gan ar savām, gan maskas identitātes izpausmēm.

Lai labāk varētu izprast Okujamas un viņa maskas mijiedarbību, jānoskaidro, ko japāņu valodā nozīmē vārds „*tañin*” (他人) – burtiskā tulkojumā no japāņu valodas abi hieroglifi, ar ko raksta šo vārdu, nozīmē „*citi cilvēki*”. Japāņu valodas vārdnīcā dotie vārda „*tanin*” skaidrojumi – „*cilvēks, kas nav ar kādu saistīts ar asins radniecību*” vai „*ar kādu nesaistīts cilvēks*”, parāda, ka ar vārdu „*tanin*” apzīmē tos, kas nav saistīti ar asinsradniecību un tā pretstats ir vecāku un bērnu attiecības. Tomēr praksē, ja ir nepieciešams strikti nodalīt sevi no citiem atšķirīgiem cilvēkiem, bieži tiek izmantots vārds „*tasja*” (他者), kas arī burtiski nozīmē „*citi*”.¹⁸⁰ Tātad jau romāna „Svešā seja” nosaukumā autors ir norādījis, ka tajā ir aprakstītas inženiera Okujamas attiecības ar masku, kas ir sveša seja (*tañin no kao*, 他人の顔) un sveša identitāte.

Cilvēkam, kura seju Okujama izvēlējis kā piemērotāko prototipu savas maskas izveidošanai, viņš saka: „*Tad, nu tā, es nodomāju, vai jūs neatdosiet man savu seju ... Nē, nē, neuztraucieties! Es negrāsošos noplēst jums ādu. Vienīgais, kas man vajadzīgs, – tas ir ādas virsmas zīmējums. Krunkas, poras, ādas līnijas ... Vispār man vajadzīgs, lai jūs ļautu man pārņest uz formu visu, kas dod iespēju sajūst ādu.*”¹⁸¹ Tas liecina, ka Okujama jau no paša sākuma ir uztvēris šo masku kā svešas sejas atveidojumu, kaut sauc to par savu masku. Tomēr vārdam „*pats*”, ko japāņu valodā apzīmē ar „*dzjibun*” (自分), ir plašs pielietojums, tomēr tā atšķiras no tādiem vārdiem kā „*dzjiga*” (自我) vai „*dzjiko*” (自己), ko izmanto, lai tulkotu tādus rietumu jēdzienus kā „*pats*” vai „*ego*”.¹⁸² Tas liecina par autora nodomu jau romāna nosaukumā norādīt, ka Okujamas maska viņam šķiet sveša, Abem nav bijis nodoma šo masku padarīt par Okujamas paša ego vai identitātes atveidojumu.

¹⁸⁰ Doi, Takeo. The Anatomy of Dependence [The Key Analysis of Japanese Behavior].Tokyo; New York; London: Kodansha International, 2001. pp.36.

¹⁸¹ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970. 218. – 219.lpp.

¹⁸² Doi, Takeo. The Anatomy of Dependence [The Key Analysis of Japanese Behavior].Tokyo; New York; London: Kodansha International, 2001. pp.19.

Tāpēc rodas jautājums, cik ļoti Okujama identificējas ar savu masku? Vai viņš cer, ka ar maskas palīdzību kļūs cits cilvēks. Zem sveša cilvēka maskas cenšas paslēpt savu un izveidot sev citu identitāti. Romāna lasītājam, kas cenšas atrast atbildes uz šiem jautājumiem, atklājas, ka Okujama nespēj pieņemt masku kā daļu no savas jaunās un vēlamās identitātes. Maska kļūst par atsevišķu identitāti vai atšķirīgu identitātes izpausmes veidu. Okujama ir attēlots pretstatā Ņiki, kurš, pateicoties iekšējai pārvērtībai un tam, ka pievēršas savas identitātes veidošanās procesam, spēj mainīt attieksmi pret apkārtējiem un apkārtējo attieksmi pret sevi. Tas Ņiki ļauj atrast morālās vērtības, uz kurām balstīties turpmākajā dzīvē. Tomēr Okujama izvēlas pārvērtības, kas ļauj izmainīt viņa ārējo izskatu, bet nepalīdz mainīt attieksmi pret notiekošo, neļauj atrast stabilas vērtības un nepalīdz viņa identitātes meklējumos un centienos atrast saikni ar apkārtējo sabiedrību.

Tomēr, ja sejai ir tik liela nozīme, rodas jautājums par to, vai ādas krāsai ir kāda ietekme uz cilvēka iekšējo būtību. Abe noliedz jebkādas rasisma, nacionālā pārkāpuma vai mazvērtības izpausmes un norāda, ka dzeltenā rase par tādu kļūva tikai tāpēc, ka viņus tā nosauca citas rases pārstāvji ar atšķirīgu ādas krāsu. Tomēr cilvēks, kam nav sejas, rasu aizspriedumus uzskata par dabisku parādību. Tieši tāpēc varonis maskas pārbaudei izvēlas otrās šķiras cilvēkus – korejiešus.¹⁸³

Tāpēc Okujamas dzīvē pienāk brīdis, kad viņš jūtas līdzīgāks korejiešu minoritātei, ko pats nicina, nekā Japānas sabiedrībai, par kuras pārstāvi viņš sevi vienmēr uzskatījis un cenšas tajā tik ļoti iederēties, ka izveido masku. Kaut gan šķiet, ka Okujamas apziņas izveidotā realitāte ir īsta, tomēr viss ir relatīvs, jo šī realitāte ir atkarīga no tā, kurš uz to skatās – Okujamas identitātes daļa, kas vēlas iederēties sabiedrībā, vai tas identitātes izpausmes veids, kas vēlas noliegt jebkuru piederību kādai noteiktai sabiedrības grupai un sociālai identitātei.

Teds Hofs identitāti apskata kā sociālās interakcijas produktu, kas indivīdam ir kognitīvi nepieciešams, lai rastu savu ceļu dzīvē, un tiek nostiprināts ikdienas dzīves sociālajās struktūrās. Viņš uzsver, ka identitāte ir attiecību produkts, identitāte balstās attiecībās.¹⁸⁴ Tāpēc tik būtiska nozīme identitātes veidošanas procesā ir tam, vai identitātes veidošanās procesā cilvēkam idodas atrast saikni ar apkārtējiem. Ņiki piemērs apliecina, ka identitātes veidošanās procesā būtiska ir patiesa komunikācija. Tomēr Okujamam tāda neizdodas ne ar sievu, ne kādu citu cilvēku, un, ja balstās uz T. Hofa identitātes definīciju, top skaidrs, kāpēc

¹⁸³ Абэ Кобо. пер. Гривнин, В. С. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998.14.c

¹⁸⁴ Hopf, T. Identity Relations and the Sino-Soviet Split. In: Abdelan, R., Herrera, Y., M., Johnston, A., I., McDermott, R. (eds.). Measuring Identity. A Guide for Social Scientists. tulk. Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. pp. 279. – 315.

viņam rodas problēmas savas identitātes veidošanas procesā, kas noved pie tā, ka viņš sevi meklē caur maskas identitāti, bet neatrod.

Tā kā Okujama uzskata, ka cilvēka seja vienlaikus ir arī viņa sirdsapziņa, viņš, savu seju aizsedzot ar masku, aizsedz arī savu sirdsapziņu. Uzliekot masku, viņš kļūst vardarbīgs. Maskas, ar kuras palīdzību viņš cerēja atjaunot saikni ar citiem cilvēkiem, mudina viņu iegādāties šaujameroci un kļūt par slepkavu, tādējādi saikne ar apkārtējiem tiek zaudēta uz visiem laikiem. Okujama negrib vai nespēj saprast, ka nav tāda spēka, kas spētu glābt cilvēku, ja viņš ir egoistisks un savtīgs, nerēķinās ar apkārtējo interesēm.¹⁸⁵

Citi eksistenciālisti, piemēram, Guntis Zariņš savā prozā skaidri konturē cilvēka eksistenciālo situāciju, jo cilvēks un pasaule atrodas sarežģītās attiecībās. Savu atnākšanu cilvēks nav ne prasījis, ne arī noteicis. Pasaulē, šai haosa telpā, viņš ir „iemests”. Viņam nebija dota „atļauja izvēlēties”, kur piedzimt.¹⁸⁶ Līdzīga situācija atainota arī Abes romānā „Svešā seja”, jo arī Okujama ir iemests haosā un viņš nespēj sakārtot ne savu dziļāko būtību, ne apkārt valdošo haosu un atrast savu identitāti.

Eksistenciālismā tā ir situācija, kurā zudusi robeža starp labo un ļauno un „*kļuvis skaidrs, ka principiāli zudušas visas par absolūtām uzskatītās normas un vērtības. Cilvēka priekšā paveras draudošs tukšums, „nekas”.*”¹⁸⁷ Nepieradināmajā pasaules telpā citi ir vienaldzīgi pret cilvēku, sveši: katrs ar savu likteni, savu nastu.¹⁸⁸ Pasaule, kurā miruši dievi un zuduši tikumi, ir sveša un draudīga.¹⁸⁹ Pie līdzīgām atziņām nonāk arī Okujama, kad izvēlas atteikties no saiknes ar sabiedrību, ko viņš nespēj atjaunot.

Tāpēc G. Zlobins norāda, ka ar maskas tēlu romānā saistīts vesels komplekss morāli filozofisku un sociālu problēmu, kuras plašā lokā izvietojas ap jēdzieniem „*seja*”, „*personība*”, „*depersonalizācija*”, „*maska*”, „*atmaskošana*”. Vispirms maska ir varoņa pašatsvešināšanās priekšmetiska izteiksme. Mēģinājums atjaunot savu agrāko „*es*” un reizē saites ar citiem cilvēkiem noved viņu pie gluži pretēja rezultāta. Viņa uzliktā maska sāka dzīvot patstāvīgu, neatkarīgu dzīvi, slēpa no citiem viņa īsto cilvēcisko būtību.¹⁹⁰

G. Zlobins rezumē – Okujamas atrautība no cilvēkiem padziļina viņa mokošo vientulību un vienlaikus rada tieksmi cietsirdīgi atmaksāt par šo pazemojumu. Viņu plosa vispretrunīgākie

¹⁸⁵ Абэ Кобо. пер. Гривнин, В. С. Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо. Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998.13.c

¹⁸⁶ Tabūns, T. Modernisma virzieni latviešu literatūrā. Rīga : Zinātne, 2003. 134. – 135.lpp.

¹⁸⁷ Kūle, M., Kūlis R. Filosofija. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998. 140.lpp

¹⁸⁸ Tabūns, T. Modernisma virzieni latviešu literatūrā. Rīga : Zinātne, 2003. 135.lpp.

¹⁸⁹ Ibid. 135.lpp.

¹⁹⁰ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970.12.lpp.

nodomi gan pret sievu, pret ko viņš izjūt jauktas jūtas – mīlestības un naida jūtas, gan pret cilvēci vispār.¹⁹¹

Albērs Kamī rezonē: „Nav iespējams dzīvot kopā ar cilvēkiem, ja zini viņu slēptākās domas.”¹⁹² Tas ir iemesls tam, kāpēc visskarbāko apsūdzību varonim izsaka sieva savā vēstulē. Viņa atklāj, ka jau pašā sākumā bija uzminējusi, kas slēpjas zem pavadinātāja maskas. Kā arī raksta, ka viņa bijusi gatava dalīties ar mīļoto cilvēku viņa ciešanās, pat bijusi gatava paciest ņirgāšanos, taču ar šausmām pārlicinājusies, ka maska atklājusi viņai vīra īsto garīgo seju. Viņai atlicis vien ar sāpēm novērot, kā vīrs uzceļ barjeras starp sevi un citiem cilvēkiem un jebkurā svešā cilvēkā redz tikai savu atspoguļojumu tam, kā ideja par savu pārkumu pārvēršas postīgā mānijā.¹⁹³ Tas izskaidro to, kāpēc Okujama iznīcina sevi kā personību, savu identāti, pat maska nespēj viņu glābt.

¹⁹¹ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970.12.lpp.

¹⁹² Tabūns, T. Modernisma virzieni latviešu literatūrā. Rīga : Zinātne, 2003. 135.lpp.

¹⁹³ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. Svešā seja. Rīga: Liesma, 1970.14.lpp.

Nobeigums

Pētot Abes Kōbō romānus „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja”, pārsteidz tas, cik prasmīgi attēloti abu romānu galveno varoņu iekšējie pārdzīvojumi identitātes meklējumu procesā, neskatoties uz to, ka viņi izdarījuši pilnīgi atšķirīgas izvēles.

Apkopotā informācija liecina arī par nejaušību lielo nozīmi ikviena indivīda dzīvē un identitātes veidošanās procesā. Abe prasmīgi parādījis, kā nejaušība var pilnībā izmainīt visu cilvēka dzīvi un pasaules uztveri, jo Ņiki nejauši nonāk vientuļajā ciemā, bet Okujama nejaušības rezultātā apdedzina seju, tomēr šī nejaušība ir būtiskākais pagrieziena punkts abu varoņu dzīvē un identitātes meklējumu procesā. Tas liek aizdomāties par to, ka neviens nav pasargāts no līdzīgas situācijas un būtībā ir viens pret visu pasauli, atbildīgs par savu rīcību un tās sekām, par lēmumiem, ko pieņem identitātes meklējumu procesā.

Interesants atklājums bija tas, ka, neskatoties uz to, ka Abe sievietes tēla aprakstā nav iedziļinājies tikpat detalizēti kā abu vīriešu – Ņiki un Okujamas, ka sievietes ķermenis aprakstīts tik sīkās detaļās, bet par viņas iekšējiem pārdzīvojumiem lasītājs var tikai nojaust, tomēr sievietēm atvēlēta būtiska loma šo abu varoņu identitātes meklējumu procesā. Brīžiem rodas pārlicība, ka viņas šos abus vīriešus pazīst daudz labāk nekā viņi paši un spēj paredzēt viņu rīcību.

Pārsteidz arī tas, ka autors varoņu identitātes meklējumu procesā nav pievērsies tādai tēmai kā mīlestība, kaut gan atklājis abu dzimumu savstarpējo attiecību intīmos sīkumus. Tas rosina aizdomāties, vai tad, ja Abe noliedz jebkādas dzimtenes mīlestības jūtas un pieķeršanos kādai noteiktai vietai, jo uzskata, ka tas tikai traucē identitātes meklējumu procesā, - viņš noliedz arī cilvēciskas mīlestības un savstarpējas pieķeršanās nozīmi indivīda identitātes meklējumu procesā.

Romānos „Sieviete smiltīs” un „Svešā seja” atainotie varoņu identitātes meklējumi liecina, ka jaunu identitāti nevar iegūt, ja nevēlas iesaistīties identitātes meklējumos, jo, līdzīgi kā Okujamas gadījumā, slēpšanās aiz maskas, nepalīdz atrisināt identitātes problēmas, bet tikai padziļina tās, jo cilvēks, kas zem maskas vēlas paslēpt ne tikai savu seju, bet arī sirdsapziņu, ir zudis gan sabiedrībai, gan arī pats sev.

Lai gan Abe Ņiki un Okujamu ir attēlojis ekstremālos apstākļos un absurdās situācijās, tomēr tādā veidā viņam vislabāk ir izdevies parādīt, līdz kādam absurdam var novest ikviena ideja, ja tā tiek attīstīta līdz galējai robežai, arī pārprasti identitātes meklējumi. Iespējams, ka ar to Abe ir vēlējis parādīt, ka idejas, kas teorijā vērstas uz visas cilvēces kopējo labumu,

realizētas praksē, kļūst par līdzekli, kas sagrauj cilvēka identitāti vai vismaz ierobežo identitātes meklējumu procesu.

Tāpat Abes romānos ietvertās idejas pierāda, ka tikai vergi par savas identitātes meklējumu procesa galveno mērķi uzskata fizisko brīvību un darbošanos kāda cita interesēs salīdzina ar atrašanos vergu bedrē. Toties tie cilvēki, kas savā identitātes meklējumu procesā ir tikuši tik tālu, ka par identitātes meklējumu procesa mērķi uzskata garīgo brīvību, saprot, ka ne jau vieta un apkārtējie apstākļi, bet domāšanas veids cilvēku padara par vergu.

Tulkojot romānu „Sieviete smiltīs”, tika secināts, ka tulkošanu no japāņu valodas apgrūtina ne tikai atšķirīgā gramatika, bet arī dažādā jēdzienu izpratne. Lai gan Irma Bērzkalne, no krievu valodas tulkojot romānu „Sieviete smiltīs”, ir paveikusi apbrīnojamu darbu, tomēr nevar noliegt, ka darbā jūtama liela krievu valodas ietekme, kas ietekmējusi literārā darba kvalitāti.

Izmantotā literatūra un avoti

Avoti:

1. **Abe Kōbō.** *Sieviete smiltīs.* Rīga: Jumava, 2012.
2. **Abe Kōbō.** *Sieviete smiltīs. Svešā seja.* Rīga: Liesma, 1970.
3. **Abe Kōbō / Абэ Кобо.** Гривнин, В. С. пер. *Sobranie socinenij. Zensina v peskah. Sizoe lico./ Собрание сочинений. Женщина в песках. Чужое лицо.* Санкт-Петербург : Симпозиум, 1998.
4. 安部公房. 砂の女. 東京:大日本印刷株式会社, 一九五六.

Zinātniskā literatūra :

1. **Calichman, R.F.** ed. *The Frontier Within: Essays by Abe Kobo.* New York: Columbia University Press, 2013.
2. **Pes, T.** *Towards a New Community: Abe Kōbō: an Exploration of his Prose, Drama and Theatre.* A Dissertation for Degree of Ph. D. Graduate Department of East Asian Studies University of Toronto: 1997.
3. **Keene, D.** *Five Modern Japanese Novelists.* New York: Columbia University Press, 2003.
4. **Keene, D.** transl. *Three Plays by Kobo Abe.* New York: Columbia University Press, 1993.
5. **Key, M.S.** *Truth from a Lie: Documentary, Detection, and Reflexivity in Abe Kobo's Realist Project.* Maryland: The Rowman & Littlefield Publishing Group, 2011.
6. **Motoyama Mutsuko.** *The Literature and Politics of Abe Kōbō : Farewell to Communism in Suna no Onna.* // Monumenta Nipponica. Tokyo: Sophia University - Vol. 50, No. 3, Autumn, 1995. – pp. 305 - 323
7. **Whittier Treat, J.** *The Woman in the Dunes.* (457. – 469.lpp) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comperative Perspective : A Guide for Teaching.* New York: Columbia University Press, 1994.

Sekundārā literatūra :

1. **Aldersons, J.** *Mākslas un kultūras vārdnīca ar interneta atslēgvārdiem.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.
<http://www.tezaurs.lv/sv/?w=avangards> [pēdējo reizi skatīts 11.05.2014.]
<http://www.tezaurs.lv/sv/?w=Absurds> [pēdējo reizi skatīts 11.05.2014.]
<http://www.tezaurs.lv/sv/?w=poststrukturālisms> [pēdējo reizi skatīts 01.05.2014.]
2. **Anderer, P.** A Note on Modern Japanese Literature. (pp.51. – 54.) Stoler Miller, B. ed. *Masterworks of Asian Literature in Comperative Perspective : A Guide for Teaching.* New York: Columbia University Press, 1994.
3. **Beasley, W.G.** ed. *Modern Japan: Aspects of History, Literature, and Society.* California : University of California Press, 1977.
4. **Brandon, R. James.** *The Cambridge Guide to Asian theatre.* Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
5. **Cornyetz, N.** *The Ethics of Aesthetics in Japanese Cinema and Literature: Polygraphic Desire.* New York: Routledge, 2007.
6. **Doi, T.** *The Anatomy of Dependence. The Key Analysis of Japanese Behavior.* Tokyo; New York; London: Kodansha International, 2001.

7. **Doniger, W.** *The Bedtrick: Tales of Sex and Masquerade*. Chicago: The University of Chicago Press, 2000.
8. **Eliade, M.** *Mīta aspekti*. Rīga: Minerva, 1999.
9. **Eriksons, E.H.** Identitāte: jaunība un krīze. (tulk. Signe Ridance). Rīga: Jumava, 1998.
10. **Ferguson, H.** *Self – Identity and Everyday Life*. Taylor & Francis e-Library: 2009.
11. **Frederic, L.** *Japan Encyclopedia*. USA:Harvard University Press Reference Library, 2002.
12. **Hibbet, H.** ed. *Contemporary Japanese Literature : an Anthology of Fiction, Film, and Other Writing since 1945*. Boston: Cheng&Tsui Company, Inc. 2005.
13. **Jaspers, K.** *Ievads filosofijā*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2003. (no vācu val. tulk., priekšv., koment., K. Jaspersa biogrāfiju sarakst. un bibliogr. sast. Igors Šuvajevs)
14. **Jolly, M.** ed. *Encyclopedia of Life Writing : Autobiographical and Biographical Forms*. Chicago, London: Routledge, 2001.
15. **Kursīte, J.** sast. *Dzejas vārdnīca*. Rīga: Zinātne, 2002.
16. **Kūle, M., Kūlis R.** *Filosofija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.
17. **Lebra, T.S.** *Japanese Patterns of Behavior*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1976.
18. **Lee, S.** *Rediscovering Japan*. Plymouth: Hamilton Books, 2010.
19. **Lippit, Akira Mizuta.** *Atomic Light (Shadow Optics)*. Minneapolis: University of Minnesota, 2005.
20. **Matthew, R.** *Japanese Science Fiction: A View of a Changing Society*. London and New York: Routledge, 1989.
21. **McDonagh, S.** *Fukushima: The End of Nuclear Energy?*. Dublin: The Columba Press, 2012.
22. **Murakami, F.** *Ideology and Narrative in Modern Japanese Literature*. Assen: Van Gorcum & Comp, 1996.
23. **Mostow, J.** ed. *The Columbia Companion to Modern East Asian Literature*. New York: Columbia University Press, 2003.
24. **Ortolani, B.** *The Japanese theatre: from Shamanistic Ritual to Contemporary Pluralism*. New Jersey: Princeton University Press.
25. **Perez, Louis G.** *The History of Japan*. Westport, Conn: Greenwood Press, 1998.
26. **Pollack, D.** *Reading Against Culture: Ideology and Narrative in the Japanese Novel*. New York: Cornell University Press, 1996.
27. **Pollock, D.** *Masks and the Semiotics of Identity*. The Journal of the Royal Anthropological Institute, Vol. 1, No. 3 (Sep., 1995), pp. 581-597. Published by: Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.
<http://www.jstor.org/stable/3034576> [08.03.2014.]
28. **Rimer, J.T., Gessel, Van C.** *The Columbia Anthology of Modern Japanese Literature: Volume 2: From 1945 to the Present*. New York: Columbia University Press, 2007.
29. **Rimer, J.T.** ed. *The Blue-Eyed Tarokaja: A Donald Keene Anthology*. New York: Columbia University Press, 2003.
30. **Rēpers, V., Smite, L.** *Ievads ideju vēsturē : reliģija un filozofija : pagātne un tagadne*. (tulk. Sandra Rutmane). Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.
31. **Smits, E.D.** (Smith, Anthony D.) Nacionālā identitāte. Rīga: AGB,1997. tulk. Mārtiņš Poišs.
32. **Spektors, A.** *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. Rīga: Zinātne, 1972.–1996.
<http://www.tezaurs.lv/lv/v/> [pēdējo reizi skatīts 10.05.14.]
<http://www.tezaurs.lv/sv/?w=identitate> [pēdējo reizi skatīts 05.05.14.]
<http://www.tezaurs.lv/sv/?w=kontinuitate> [pēdējo reizi skatīts 10.05.14.]

- <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=eksistenciālisms> [pēdējo reizi skatīts 11.05.14.]
- <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=poststrukturālisms> [pēdējo reizi skatīts 05.05.14.]
- <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=strukturālisms> [pēdējo reizi skatīts 01.05.14.]
- <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=jēdziens> [pēdējo reizi skatīts 05.05.14.]
- <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=hermeneitika> [pēdējo reizi skatīts 10.05.14.]
- <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=taksonomija> [pēdējo reizi skatīts 10.05.14.]
33. **Starrs, R.** *Deadly dialectics : Sex, Violence and Nihilism in the World of Yukio Mishima*. Honolulu : University of Hawaii Press, 1994.
 34. **Stašulāne, L., Zitmane, M., Bērziņa, L.** *Identitāšu teorētiskās izpratnes. // Nacionālā identitāte : zīmolu un patērētāju identitātes. – Rīga : LU SPPI, 2012. 2. – 7. lpp.* (Valsts pētījumu programma “Nacionālā identitāte”, projekts “Nacionālā identitāte un komunikācija.”)
 35. **Stets, J. E., Burke, P. J.** Identity Theory and Social Identity Theory. // *Social Psychology Quarterly*. 2000. Vol.63, No.3. pp. 224. – 237.
<http://wat2146.ucr.edu/papers/00a.pdf> [skatīts 02.02.14.]
 36. **Stoler Miller, B.** ed. *Masterworks of Asian Literature in Comperative Perspective : A Guide for Teaching*. New York: Columbia University Press, 1994.
 37. **Sugimoto, Y.** *An introduction to Japanese society*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
 38. **Tabūns, T.** *Modernisma virzieni latviešu literatūrā*. Rīga : Zinātne, 2003.
 39. **Tamanoi Mariko Asano.** *Memory Maps: The State and Manchuria in Postwar Japan*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2009.
 40. **Thornber, K. L.** *Ecoambiguity : Enviromental Crises and East Asian Literatures*. Michigan : The University of Michigan Press, 2012.
 41. **Zuicena, I.** (red.) *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. LU Latviešu valodas institūts.
<http://www.tezaurs.lv/mlvv/> [pēdējo reizi skatīts 01.05.14.]
 42. **Cegodar N.I./Чегодарь, Н.И.** *Literaturnaja zizn Japonii mezdu dvumja mirovimi vojnami/Литературная жизнь Японии между двумя мировыми войнами*. Москва : "Восточная литература" РАН, 2004.

Pielikums. Romāna „Sieviete smiltīs” fragmentu tulkojums

罰がなければ、逃げるたのしみもない。¹⁹⁴

Ja nav soda, arī bēgšanu nevar izbaudīt.¹⁹⁵

Ja nedraud sods, zūd bēgsmes prieks.¹⁹⁶

八月のある日、男が一人、行方不明になった。休暇を利用して、汽車で半日ばかりの海岸に出掛けたきり、消息をたってしまったのだ。搜索願も、新聞広告も、すべて無駄おわった。¹⁹⁷

Kādā augusta dienā vīrietis pazuda. Viņš brīvdienās bija devies uz piekrasti, līdz kurai ar vilcienu jābrauc pusi dienas, un izzudis. Ne iesniegumam policijā par pazudušā cilvēka meklēšanu, ne paziņojumiem avīzēs nebija nekādu rezultātu.¹⁹⁸

Kādā augusta dienā pazuda cilvēks. Viņš bija nolēmis likt lietā savu atvaļinājumu un doties uz jūrmalu, līdz kurai ar vilcienu bija puse dienas brauciena, un kopš tā laika no viņa nebija ne vēsts. Kā policijas izmeklēšana, tā sludinājumi laikrakstos neko nedeva.¹⁹⁹

むろん、人間の失踪は、それほど珍しいことではない。統計のうえでも、年間数百件からの失踪届が出されているという。しかも、発見される率は、意外にすくないのだ。殺人や事故であれば、はっきりとした証拠が残ってくれるし、誘拐のような場合でも、関係者には、一応その動機が明示されるものである。しかし、そのどちらにも属さないとなると、失踪は、ひどく手掛りのつかみにくいものになってしまうのだ。仮に、それを純粋な逃亡と呼ぶとすれば、多くの失踪が、どうやらその純粋な逃亡のケースに該当しているらしいのである。²⁰⁰

Protams, cilvēka pazušana nebija nekas neparasts. Statistika liecina, ka gada laikā tiek reģistrēti simts pazušanas gadījumi. Turklāt – pārsteidzoši maz gadījumos pazudušie tiek atrasti. Ja kāds ir noslepkavots vai cietis nelaimes gadījumā, paliek pierādījumi, arī nolaupīšanas gadījumā ieinteresēto personu motīvus iespējams noskaidrot. Tomēr citos pazušanas gadījumos, iemeslus noskaidrot ir daudz grūtāk. Pieņemot, ka tā ir parasta bēgšana, tiek uzskatīts, ka daudzi pazudušie vēlējušies aizbēgt.²⁰¹

Pazuduši ļaudis vispār nav nekāds retums. Kā liecina statistika, katru gadu tiek publicēts simtiem paziņojumu par bezvēsts pazudušajiem. Un, lai cik savādi, atrasto procents ir visai niecīgs. Nelaimes gadījumi un slepkavības atstāj pierādījumus; ja notikusi aizvešana ar varu, motīvus tai aizvien var atrast. Bet, ja pazušanai kāds cits iemesls, uziet meklētā pēdas ļoti grūti. Tiesa, vajag tik pazušanu uzskatīt par bēgšanu, un tūdaļ daudzi jo daudzi nelaimīgie tiks pieskaitīti šiem parastajiem aizbēdzējiem.²⁰²

¹⁹⁴安部公房. 砂の女. 東京:大日本印刷株式会社, 一九五六.4.lpp

¹⁹⁵ Bakalaura darba autores tulkojums.

¹⁹⁶ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. tulk. Irma Bērkalne. Rīga: Jumava, 2012.

¹⁹⁷安部公房. 砂の女. 東京:大日本印刷株式会社, 一九五六.5.lpp

¹⁹⁸ Bakalaura darba autores tulkojums.

¹⁹⁹ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. tulk. Irma Bērkalne. Rīga: Jumava, 2012.

²⁰⁰安部公房. 砂の女. 東京:大日本印刷株式会社, 一九五六.5.lpp

²⁰¹ Bakalaura darba autores tulkojums.

²⁰² Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. tulk. Irma Bērkalne. Rīga: Jumava, 2012.

彼の場合も、手掛りのなさという点では、例外でなかった。行先の見当だけは、一応ついていたものの、その方面からそれらしい変死体が発見されたという報告はまるでなかつたし、仕事の性質上、誘拐されるような秘密にタッチしていたとは、ちょっと考えられない。また日頃、逃亡をほのめかす言動など、すこしもなかったと言う。²⁰³

Arī šis gadījums netika uzskatīts par izņēmumu. Par aptuveno galamērķi tika izteikti minējumi, tomēr netika ziņots, ka šajā vietā atrasts kāds mirušais ar vardarbīgas nāves pazīmēm, nebija arī pamata uzskatīt, ka viņš nolaupīts tāpēc, ka darbā uzzinājis kādu noslēpumu. Ne viņa teiktais, ne rīcība pat netieši neliecināja par vēlmi bēgt, tāpēc šāda iespēja šķita maz ticama.²⁰⁴

Arī šajā gadījumā nebija nekā neparasta. Aptuveni bija zināma vieta, uz kuriem devies šis cilvēks, taču no turienes netika saņemta ziņa, ka uziets līķis. Viņa darbā nebija nekā slepenībā turama, kā dēļ būtu tīkojuši viņu nolaupīt. Bet visā šī cilvēka rīcībā un uzvedībā nebija ne miņas no tā, ka viņam prātā būtu bijusi bēgšana.²⁰⁵

当然のことだが、はじめは誰もが、いずれ秘密の男女関係だろうくらいに想像していた。しかし、男の妻から、彼の旅行の目的が昆虫採集^{こんちゆう}だったと聞かされて、係官も、勤め先の同僚たちも、いささかはぐらかされたような気持がしたものだ。たしかに、殺虫瓶^{さつちゆうびん}も、捕虫網も、恋め逃避行の隠れ蓑^{みの}としては少々とぼげすぎている。それに、絵具箱のような木箱と、水筒を、十文字にかけた、一見登山家風の男が s 駅で下車したことを記憶していた駅員の証言によって、彼に同行者がなく、まったく一人だったことが確かめられ、その臆測も、根拠薄弱ということになってしまったのである。²⁰⁶

Šķita pavisam dabiski, ka ar šo gadījumu ir saistīts vēl kāds cits, tāpēc sākumā tika izteikts minējums, ka viņam ir attiecības ar kādu sievieti, kuras viņš vēlējies paturēt noslēpumā. Tomēr sieva pastāstīja, ka viņas vīrs ceļojumā bija devies tāpēc, lai vāktu kukaiņus, un, to uzzinot, gan amatpersonu, gan darba kolēģu attieksme nedaudz mainījās. Patiešām – izmantot kukaiņu indes pudeli un kukaiņu ķeramo tīkliņu kā aizsegu tam, lai maskētu slepeno bēgšanu, uz ko mudinājusi kaisle pret sievieti, būtu nedaudz par traku. Turklāt, saskaņā ar stacijas darbinieka teikto, no vilciena S stacijā bija izkāpis vīrietis, kurš bija ģērbies tā, it kā grasītos kāpt kalnos, turklāt viņš bija līdzīgs bija paņēmis tādu koka kasti, kas līdzinājās tām, ko izmanto mākslinieki, un tai viņš krustiski bija pārlicis ūdens pudeli. Stacijas kalpotājs skaidri atcerējās, ka šis cilvēks bijis gluži viens. Tāpēc arī pieņēmums, ka iesaistīta sieviete, vairs nešķita ticams.²⁰⁷

Sākumā visi, protams, pieņēma, ka šeit iejaukta sieviete. Kad, pazudušā darbabiedri un policijas ierēdņi no viņa sievas uzzināja, ka viņš aizbraucis vākt kukaiņus savai kolekcijai, tie bija pat mazliet vīlušies. Tik tiešām, stiept sev līdzīgu burku ar ciankāliju, kukaiņu ķeramo tīkliņu – un visu tikai tālab, lai nevienam neienāktu prātā, ka viņš aizbēdzis kopā ar sievieti, – tā jau būtu par daudz liela izlikšanās. Bet galvenais – stacijas kalpotājs darīja zināmu, ka šajā

²⁰³安部公房. 砂の女. 東京:大日本印刷株式会社, 一九五六.5. – 6.lpp

²⁰⁴ Bakalaura darba autores tulkojums.

²⁰⁵ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. tulk. Irma Bērkalne. Rīga: Jumava, 2012.

²⁰⁶安部公房. 砂の女. 東京:大日本印刷株式会社, 一九五六.6.lpp

²⁰⁷ Bakalaura darba autores tulkojums.

dienā S. stacijā no vilciena izkāpis vīrietis tādā kā alpīnista apģērbā, viņam krustiski pār plecu karājusies koka kaste, kāda parasti ir māksliniekiem, un plakanpudele; viņš, stacijas kalpotājs, skaidri atceroties, ka šis cilvēks bijis gluži viens. Tā arī šis pieņēmums atkrita.²⁰⁸

厭世自殺説もあらわれた。それを言い出したのは、精神分析にこっていた彼の同僚である。一人前の大人になって、いまさら昆虫採集などという役にも立たないことに熱中できるのは、それ自体がすでに精神の欠陥を示す証拠だというわけだ。子供の場合でも、昆虫採集に異常な嗜好をみせるのは、多くエディプス・コンプレックスにとりつかれた子供の場合であり、満たされない欲求の代償として、決して逃げだす気づかいのない虫の死骸に、しきりとピンをつきさしたがったりするのだという。まして、それが大人になってもやまないというのは、よくよく病状がこうじたしるしに相違ない。昆虫採集家が、しばしば旺盛な所有欲の持主であったり、極端に排他的であったり、盗癖の所有者であったり、男色家であったりするものも、決して偶然ではないのである。そして、そこから厭世自殺までは、あとほんの一步にすぎまい。現に、採集マニアのなかには、採集自体よりも、殺虫瓶のなかの青酸カリに魅せられて、どうしても足を洗うことが出来なくなった者さえいるそうだ。。。そう言えば、あの男がわれわれに、その趣味を一度も打ち明けようとしなかったこと自体、彼が自分の趣味を、後ろ暗いものとして自覚していた証拠なのではあるまいか？²⁰⁹

Tika izskatīta arī versija par to, ka pazudušais izdarījis pašnāvību, jo apkartējie viņu uzskatīja par mizantropu. Šo versiju izteica kāds no darbabiedriem, kas bija liels psihoanalīzes ideju cienītājs. Viņš uzskatīja, ka jau tas vien, ka pieaudzis cilvēks spējīgs aizrauties ar tik nelietderīgu nodarbi kā kukaiņu kolekcionēšana, liecina par psihisku defektu un nepilnvērtības izjūtu. Bieži vien bērniem, kam tiek novērota pārmērīga nosliece uz kukaiņu kolekcionēšanu, tā tiek uzskatīta par vienu no Edīpa kompleksa izpausmēm. Lai vismaz kaut kā kompensētu neapmierinātību un apmierinātu tieksmes, ko citādi nav iespējams realizēt, viņš izjūt baudu brīdī, kad iedur kniepadatu beigtajā kukainī, kurš tāpat nevarēs aizbēgt. Un tas, ka, būdams pieaudzis, cilvēks vēl joprojām ar to nodarbojas, liecina tikai par to, ka viņa stāvoklis ir pasliktinājies. Bieži vien entomologi (kukaiņu pētnieki) alkst iegūt arvien jaunus kolekcijas eksemplārus, ir pārlicu noslēgti, cieš no kleptomānijas un nododas seksuālām perversijām. Turklāt visas šīs izpausmes izraisa tieksmi uz pašnāvību, saistībā ar mizantropiju šāds iznākums nav ilgi jāgaida. Turklāt šādi kolekcionāri bieži vien vairāk interesējas par ciankāliju savās burkā, bet pats kolekcionēšanas process viņos izraisa mazāku interesi, un šo nodarbi viņi nespēj pamest tieši ciankālija dēļ. Šis vīrietis ne vienam ne reizi nebija atklājis ar viņš nodarbojas brīvajā laikā, vai tas vien neliecina par to, ka viņš zināja cik depresīvs ir viņa viņa hobijs?²¹⁰

Uzradās versija par pašnāvību aiz mizantropiskiem iemesliem. To izteica kāds darba biedrs, liels psihoanalīzes cienītājs. Pēc viņa domām, jau pats fakts, ka pieaudzis cilvēks spēj aizrauties ar tādu niekalbību kā dažādu kukaiņu kolekcionēšanu, liecina par psihisku nepilnvērtību. Nereti pat bērnu, kam piemīt pārliecīga noslieksme uz kukaiņu kolekcionēšanu,

²⁰⁸ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. tulk. Irma Bērkalne. Rīga: Jumava, 2012.

²⁰⁹ 安部公房. 砂の女. 東京: 大日本印刷株式会社, 一九五六.6. – 7.lpp

²¹⁰ Bakalaura darba autores tulkojums.

apdraud Edipa komplekss. Lai kaut kā kompensētu neapmierinātās tieksmes, viņš ar baudu iedur kniepadatu beigtajā kukainī, kurš tik un tā nevar nekur aizbēgt. Bet, ja arī vēl vīra gados nav metis pie malas šo nodarbošanos, tā ir droša zīme, ka viņa stāvoklis kļuvis vēl ļaunāks. Bieži vien taču entomologi ir iegūtkāres apsēsti, pārlietu noslēgti, sirgst ar kleptomāniju un nododas pederastijai. Bet no tā līdz pašnāvībai, kam pamatā mizantropija, tikai viens solis. Vēl vairāk – kolekcionāru vidū ir arī tādi, kurus interesē ne tik daudz pati kolekcionēšana, kā ciankālijs viņu burkāš, un tālab viņi nekādi nevar atteikties no šīs nodarbošanās ... Un vai gan fakts, ka šim cilvēkam ne reizi neradās vēlēšanās atklāti pastāstīt par savu aizraušanos, nepierāda, ka viņš arī pats labi apzinās, cik tā apkaunojoša?²¹¹

だが、そのせつかくのうがった推理も、事実として、死体が発見されなかったのだから、問題にはならなかった。²¹²

Tomēr ar nožēlu bija jāatzīst, ka šie apgalvojumi nebija patiesi, un tā kā netika atrasts liķis, šī problēma netika atrisināta.²¹³

Bet, tā kā liķis netika atrasts, visi šie šķietami pārliecinošie slēdzieni sagruva.²¹⁴

こうして、誰にも本当の理由がわからないまま、七年たち、民法第三十条によつて、けっきょく死亡の認定をうけることになったのである。²¹⁵

Tā arī īstos pazušanas iemeslus neviens nezināja. Pēc septiņiem gadiem, atsaucoties uz Civilkodeksa trīsdesmito pantu, tika atzīts, ka viņš ir miris..²¹⁶

Īsto iemeslu neviens tā arī neuzzināja. Aizritēja septiņi gadi, un saskaņā ar Civilkodeksa trīsdesmito pantu cilvēks tika atzīts par mirušu.²¹⁷

審判

申立人 仁木しの

不在者 仁木順平

昭和2年3月7日生

上記の不在者に対する失踪宣告申立事件について、公示催告手続をした上、不在者は昭和30年8月18日以来上生死が分らないものと認め、次のとおり審判する。

主文 不在者 仁木順平を失踪者とする。

昭和37年10月5日

家庭裁判所

家事審判官²¹⁸

²¹¹ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. tulk. Irma Bērkalne. Rīga: Jumava, 2012.

²¹² 安部公房. 砂の女. 東京: 大日本印刷株式会社, 一九五六.7.lpp

²¹³ Bakalaura darba autores tulkojums.

²¹⁴ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. tulk. Irma Bērkalne. Rīga: Jumava, 2012.

²¹⁵ 安部公房. 砂の女. 東京: 大日本印刷株式会社, 一九五六.7.lpp

²¹⁶ Bakalaura darba autores tulkojums.

²¹⁷ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. tulk. Irma Bērkalne. Rīga: Jumava, 2012.

Spriedums

Prasītājs Niki Sino

Pazudušais Niki Dzunpejs

Dzimis Sjōva ēras otrā gada 7.martā

Tiesa ir pieņēmusi lēmumu, kas attiecas uz iepriekšminēto personu un oficiāli atzinusi viņu par mirušu. Attiecīgais tiesas lēmums pieņemts pamatojoties uz to, ka kopš Sjōva ēras trīsdesmitā gada 18.augusta nav saņemts apstiprinājums, ka pazodusī persona būtu dzīva.

Atzīt pazudušo personu Niki Dzunpeju par bezvēsts pazudušo.

Sjōva ēras 5.oktobris

Ģimenes lietu tiesa

Ģimenes lietu administratīvo tiesību tiesnesis²¹⁹

Civiltiesa

Lēmums

Prasītājs Niki Sino

Bezvēsts pazudušais Niki Dzimpejs, dzimis 1924.gada 7.martā.

Ar šo tiek apstiprināts, ka pēc attiecīgo formalitāšu nokārtošanas – paziņojuma publicēšanas sakarā ar iesniegumu par minētās personas pazušānu 1955.gada 18.augustā, – tas ir, vairāk nekā pēc septiņiem gadiem, – nav saņemtas nekādas ziņas. Sakarā ar minēto tiek pieņemts sekojošs lēmums: pazudušo Niki Dzimpeju uzskatīt par mirušu.

1962.gada 5.oktobrī

Civiltiesa
Tiesneša paraksts²²⁰

²¹⁸安部公房. 砂の女. 東京:大日本印刷株式会社, 一九五六. 230.lpp

²¹⁹ Bakalaura darba autores tulkojums.

²²⁰ Abe Kōbō. Sieviete smiltīs. tulk. Irma Bērkalne. Rīga: Jumava, 2012.190.lpp.